

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYEDE DİN EĞİTİMİ ALANINDA KUR'AN MERKEZLİ
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN KONU VE YÖNTEM
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PAKİZEERU KÖROĞLU

TEZ DANIŞMANI
Doç Dr. Seyyid Sancak

BOLU, TEMMUZ - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Pakizeebru KÖROĞLU tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ ALANINDA KUR’AN MERKEZLİ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN KONU VE YÖNTEM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 7/07/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. Seyyid SANCAK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Murat KOBYA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Kamil ÇOŞTU
Bartın Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 07/07/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %26 olarak tespit edilmiştir.

PAKİZEEBRU KÖROĞLU

ÖZET

**TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ ALANINDA KUR’AN MERKEZLİ
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN KONU VE YÖNTEM AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
PAKİZEERU KÖROĞLU
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. SEYYİD SANCAK)

BOLU, HAZİRAN - 2023

(X + 97)

Kur’an-ı Kerim bizlere; daima düşünen, kendini eğiten ve geliştiren, şahsiyetli, dengeli bir insan modeli sunarak; Allah’ın rızasını kazanan, kendine ve topluma faydalı olan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. İnsanın yaratıcısı olan Allah, onun en güzel şekilde nasıl terbiye edileceğini de en iyi bilendir. İlk vahiy ile okuma-yazma bilmeyen bir peygambere ‘Oku!’ emrinin verilmesi Yüce Allah’ın eğitime verdiği önemi gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda Kur’an, bütün içeriğiyle genelde eğitim özelde ise din eğitimi için rehber kitaptır. Kur’an’ın din eğitiminin ana kitabı olduğu düşüncesinden hareketle din eğitimine bir nebze katkıda bulunabilmek amacıyla yapmış olduğumuz bu çalışmada, Türkiye’de din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezler konu ve yöntem açısından incelemeye tabi tutulmuştur. Konuyla ilgili Ulusal Tez Merkezi veri tabanında tespit edilen; 65’i yüksek lisans ve 15’i doktora tezlerinden oluşan toplam 80 adet tezin içerikleri tanıtılarak genel özeti yapılmıştır. Bununla beraber tezler; ele aldıkları konular ve kullandıkları yöntemler açısından da incelenmiştir. Elde edilen tüm veriler grafiklere dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezler incelendiğinde; en çok tezin Marmara, Selçuk ve Bursa Uludağ Üniversitelerinde yapıldığı görülmüştür. Araştırmaya dâhil edilen tezlerde ele alınan konuların; ayet, sure, kişi, kıssa, eğitim, metot ve kavram içerikli konularda yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Yine konuya ilişkin tezlerin tamamında, nitel araştırma yönteminin kullanıldığı tespit edilmiş, nicel veya karma yöntemin kullanıldığı bir çalışmaya ulaşamamıştır. Nitel araştırma tekniklerinden en çok kullanılan yöntemlerin başında ise dokümantasyon ve literatür tarama gelmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Din Eğitimi, Eğitim, Lisansüstü Tezler, Kur’an.

ABSTRACT

AN EVALUATION OF QURAN-CENTERED GRADUATE STUDIES IN THE FIELD OF RELIGIOUS EDUCATION IN TURKEY IN TERMS AND METHODS

MASTER THESIS

PAKİZEEBRU KÖROĞLU

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES

(SUPERVISOR: ASSOC. DR. SEYYİD SANCAK)

BOLU, JUNE 2020

(X + 97)

The Qur'an tells us; by presenting a model of a person who always thinks, educates and develops himself, and has a balanced personality; It aims to raise individuals who gain the consent of Allah and are beneficial to themselves and the society. Allah, the Creator of man, knows best how to train him in the best way. With the first revelation, an illiterate prophet was ordered to 'Read!', which reveals the importance that Almighty Allah gives to education. In this context, the Qur'an, with all its content, is a guide book for education in general and religious education in particular. Based on the thought that the Qur'an is the main book of religious education, in this study, which we have done in order to contribute to religious education a little, the Qur'an-centered postgraduate theses completed in the field of religious education in Turkey have been examined in terms of subject and method. Detected in the database of the National Thesis Center on the subject; The contents of a total of 80 theses, 65 of which are master's and 15 doctoral theses, were introduced and a general summary was made. However, theses; were also examined in terms of the subjects they dealt with and the methods they used. All the obtained data were interpreted by converting them into graphs.

When the Qur'an-centered graduate theses completed in the field of religious education are examined; It was seen that most of the theses were done in Marmara, Selçuk and Bursa Uludağ Universities. The topics covered in the theses included in the research; It was understood that he focused on verses, suras, people, stories, education, methods and concepts. Again, in all of the theses on the subject, it was determined that the qualitative research method was used, and a study in which the quantitative or mixed method was used could not be reached. Documentation and literature review are among the most widely used qualitative research techniques.

KEYWORDS: Religious Education, Education, Graduate Theses, Qur'an.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ABSTRACT	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	ix
TEŞEKKÜR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1. Din	4
2. Eğitim	5
3. Din-Eğitim İlişkisi	6
4. Din Eğitiminde Kur'an-ı Kerim'in Yeri ve Önemi	8
İKİNCİ BÖLÜM.....	10
TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ ALANINDA TAMAMLANAN KUR'AN	
MERKEZLİ LİSANSÜSTÜ TEZLER VE İÇERİKLERİ	10
1. Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Yüksek	
Lisans Tezleri ve İçerikleri.....	10
2. Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Doktora	
Tezleri ve İçerikleri	65
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ ALANINDA KUR'AN MERKEZLİ	
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR/ BULGULAR VE YORUM	79
1. Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Türüne ve	
Üniversitelere Göre Dağılımı	79
2. Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Konu Açısından	
Değerlendirilmesi	81
3. Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yöntem	
Açısından Değerlendirilmesi.....	86
SONUÇ.....	89
KAYNAKLAR	92

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

a.g.e. : Adı Geçen Eser

as : Aleyhisselam

A.Ü.İ.F.D : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derneği

Bkz. : Bakınız

çev. : Çeviren

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

Ed. : Editör

Hız. : Hazreti

MÜİFAV : Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları

öl. : Ölüm Tarihi

Sav. : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

Vb. : Ve Benzeri

Vs. : Vesaire

Yay. : Yayınevi

TEŞEKKÜR

Araştırmamızın başından sonuna kadar şahsıma yardımcı olan, ilgi ve desteklerini esirgemeyen, konunun tespitinde bana rehberlik eden hocam Doç. Dr. Seyyid Sancak’a ve tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan sevgili aileme ve eşime teşekkürlerimi borç bilirim.

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim, insanlara yaratılış amacını hatırlatan ve bu amaç doğrultusunda ne yapması gerektiğini bildiren yüce bir kitaptır. O, içerdği örneklerle, öğütlerle, kıssalarla, müjde ve uyarılarla insanları eğitmiştir.¹ İnsan, fıtratı gereği eğitime muhtaçtır. Kendi benliğini kazanarak hayata hazırlanmak ve sosyal hayatta bir konuma ulaşabilmek için eğitim zorunludur. Beyza Bilgin'in de ifade ettiği şekilde; eğitim bir anlamda insanı, seviyesizlikten veya bir seviyeden alıp üstün bir seviyeye ulaştırma çabasıdır.²

Kur'an, daima düşünen, akleden, kendini eğiten ve geliştiren bir insan portresi arzu etmektedir. Bu nedenle Allah, insan merkezli bir din olan İslam'ın temel kitabı Kur'an-ı Kerim'de insanı muhatap alarak kendine has bir yöntem ile onları eğitmeyi amaçlamıştır. İlk vahiyle okuma-yazma bilmeyen bir peygambere "Oku!" emrinin verilmesi Yüce Allah'ın eğitime ne denli önem verdiğini gözler önüne sermektedir. Yine Allah'ın isimlerinden olan ve 'terbiye' kökünden gelen 'Rab' kelimesinin Kur'an'da en çok geçen isimlerden biri olması bu durumu destekler niteliktedir.³ Şüphesiz Kur'an, sahip olduğu eğitim metotlarıyla inanan insanlar için bir örnek ve yol gösterici olmuştur.

İslam dini, Allah'a boyun eğen, iyiliği yayan, kötülükten uzak duran teslimiyet sahibi kullar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca hizmet eden din eğitimi, insanı bir bütün olarak ele almış, onun hayat içerisindeki konumunu, manasını ve geleceğini problem edinmiştir. Kaynağını Kur'an'dan alan din eğitimi, dinden gelen bilgilerle eğitimin verilerini birleştirerek, dünya ve ahiret dengesini kurarak şahsiyetli, Kur'an ahlakına sahip iyi insanlar yetiştirmeye çalışmıştır.⁴

Gelişen ve değişen dünyada inanan insanlar var oldukça din eğitimi önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaya devam edecektir. Bu sebeple Türkiye'de din eğitiminin temel kaynağı olan Kur'an'ın anlaşılması, aynı amaçları taşıyan din

¹ Ahmet Özdemir, "Kur'an Merkezli Din Eğitimi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2015/5 (Ekim 2015), 138.

² Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Ankara İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988), 9.

³ Bayraktar Bayraklı, *İslam'da Eğitim* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2012), 105.

⁴ Müfit Selim Saruhan, "Kur'an'da Din Ahlakı", *Dini Araştırmalar Dergisi* 3/8 (Haziran 2000), 32.

eğitimi için bir gerekliliktir. Konu kapsamında din eğitiminde Kur'an-ı Kerim'in önemini ortaya koymak amacıyla yapmış olduğumuz bu çalışmada din eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli tezler ele alınmıştır.

Ulusal Tez Merkezi veri tabanı incelendiğinde din eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli ilk çalışmaların 1995 yılında olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihten itibaren çalışmaların giderek artması konuyla ilgili envanterin hazırlanması gerektiğini göstermektedir. Bu amaçla araştırmada, Türkiye'de din eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli lisansüstü tezler konu ve yöntem açısından incelenmiştir. Bu araştırma ilgili muhatapların; hem alandaki tezleri bütüncül olarak görmelerini hem de konunun eksik yanlarına dikkat ederek, tekrarlardan kaçınarak özgün çalışmalar yapmalarını hedeflemektedir.

Araştırma  bölümden meydana gelmektedir: Birinci bölümde "Kavramsal ereve" başlığı altında; "Din, Eğitim, Din-Eğitim İlişkisi, Din Eğitiminde Kur'an-ı Kerim'in Yeri ve önemi" açıklanmıştır. İkinci bölümde "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Lisansüstü Tezler ve İçerikleri", nc bölümde ise "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Lisansüstü Tezler/Bulgular ve Yorum'a" yer verilmiştir.

Araştırmanın Konusu, Yöntemi ve Sınırlılıkları

Araştırmada Türkiye'de din eğitimi alanında Kur'an merkezli yüksek lisans ve doktora tezleri konu, yöntem ve yapıldıkları niversiteler açısından incelenmiştir. Konuyla ilgili tespit edilen tezlerin tamamlandıkları yıllara göre sırasıyla içeriği tanıtılarak genel zeti yapılmış ve ana başlıklarında işlenilen konularına değinilmiştir. Aynı zamanda araştırmada kullanılan yöntemlerin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Elde edilen bütün veriler grafiıklere dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama ve dokümantasyon yöntemleri kullanılmıştır. Bu bağlamda Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan ilgili tezler "din eğitimi, Kur'an, Kur'an eğitimi, sure,

ayet, kıssa” gibi konuya ilişkin anahtar kelimeler üzerinden tespit edilerek sıralanmıştır.

Çalışmanın sınırlarını Türkiye’de din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Kur’an öğretimi hariç; eğitim, kavram, kıssa, kişi, yöntem, sure ve ayetler ile ilgili bütün lisansüstü tezler araştırmaya dahil edilmiştir. Dikkat edilmesi gereken bir husus, çalışmada yalnızca din eğitimi alanında yapılan tezlerin yer almasıdır. Konu sınırları içerisine girmesine rağmen Din Sosyolojisi, Din Psikolojisi, Tefsir, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi Din Eğitimi bilim dalının dışında kalan diğer alanlarda yapılan tezler, bu çalışma içerisine dâhil edilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Türkiye’de din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü çalışmalar bağlamında din ve eğitim kavramları açıklanmış, din-eğitim ilişkisine ve din eğitiminde Kur’an’ın önemine yer verilmiştir.

1. Din

Din âlimleri ve dil bilimciler, din kavramının Arapça ‘deyn’ kökünden geldiğini kabul etmişlerdir. Din kelimesi Kur’an-ı Kerim’de 92 yerde geçmektedir. Din, sözlükte “yol, itaat, ceza ve mükâfat, örf-adet, millet, hesap, teslim olma, boyun eğme” gibi anlamlara gelmektedir. Terim anlamı olarak din; akıl sahibi insanları, övgüye değer iradeleriyle bizzat hayırlı olan şeylere yönlendiren ilahi bir kanundur.⁵ İmam-ı Azam Ebu Hanife’ye göre din, iman, İslam ve şeriatların tamamına verilen bir isimdir.⁶ Zebidi ise dini, akıl sahibi insanları kendi tercihleriyle hayırlı olan şeylere götüren ilahi kanun olarak tanımlamıştır.

Kur’an’da din kavramı hem uluhiyyeti hem de ubudiyyeti ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Buna göre din, Yüce Allah’a nispetle; sahip olma, hâkim olma, ceza ve mükafat verme, itaat edilme gibi anlamlarda kullanılırken, yaratılmış olan kullara nispetle; boyun eğme, itaat etme, hesap verme gibi anlamlar doğrultusunda kullanılmıştır.⁷ Buradan hareketle dinin; halik ve mahluk arasında bir tarafın bağlılık diğer tarafın ise hakimiyetine dayanan karşılıklı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.⁸ Bütün bu tanımlarla anlatılmak istenen din elbette ki hak din olan İslam dinidir. Yüce Allah’ın Kur’an’da geçerli din olarak İslam dinini ifade etmesi bu durumun asıl sebebidir.⁹

⁵ Günay Tümer, “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 1994).

⁶ Metin Özdemir, *İslam İnanç Esasları* (Ankara: Bilay Yayınları, 2017), 25.

⁷ Şükrü Keyifli, “Eğitim ve Din Eğitimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2013), 114.

⁸ Abdullah Draz, *Din ve Allah İnancı*, çev. Akif Nuri (İstanbul: Çığır Yayınları, 1978), 42-43.

⁹ Kur’an-ı Kerim’de, Ali İmran Suresi 19. Ayette “*Kuşkusuz Allah katında din İslam’dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonradır ki aralarındaki hak tanımazlık yüzünden*

Din, insanın varlığı ile özdeşdir. Fert ve toplum hayatı için zorunluluk içeren bir olgudur. Çünkü insan gerçek varlığının farkına ancak din ile ulaşır. Kendisi ve çevresi hakkında derinlemesine açıklamaları ancak dinde bulur.¹⁰ İnsan, medenidir ve toplum içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Din sayesinde insan, yalnızca kendisine karşı değil, diğerlerine karşı da sorumluluklarının olduğu bilincine varacak, etkileşim içerisinde yaşamayı, paylaşım içinde bulunmayı öğrenecektir. İnsan, arzuları olan irade sahibi, akıllı bir varlıktır. Fakat insanın saadete ulaşmasında sahip olduğu arzu, irade ve akıl başlı başına yeterli değildir. Saadete ulaşmak için esas olan bunların din doğrultusunda kullanılması gerektiğidir. Bu ise ancak eğitim-öğretim ile mümkündür. İnsanın düşünsel olduğu kadar bireysel ve sosyal yaşamını da etkileyen din, insanlara kendi yollarını seçmeleri için özgür bir alan tanımıştır. Bu noktada yapılması gereken, insanlara iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin ayrımını yapabilmeleri için gerekli bilgileri öğretmektir. Bu nedenle İslam tarihinde din, başlangıçtan itibaren bir eğitim meselesi olmuştur.

2. Eğitim

Eğitim, İslam kültüründe sıkça kullanılan ‘talim’ ve ‘terbiye’ kavramlarının yerini almış bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Terbiye, Arapça bir kelime olup “düzenleme, eğitme, yoluna koyma, ıslah etme” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Talim ise “yetiştirme, öğretme” gibi anlamlara gelmekte olup bu işi yapanlar için “muallim” ifadesi kullanılmıştır.¹¹ Sözlükte eğitim, eğitmek işi olarak ifade edilmekte, eğitmek ise; bir kimseyi veya bir şeyi istenilen amaç doğrultusunda geliştirmek, terbiye etmek olarak açıklanmaktadır.¹² Kısacası eğitim Allah’ın insanı terbiye etme faaliyetidir. Terim olarak eğitim en temelde; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istendik ve kasıtlı değişiklik meydana

ayrılığa düştüler. Allah’ın ayetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah’ın hesabı çok çabuktur.” buyrulmuştur.

¹⁰ Kadir Canatan (ed.)- Mustafa Tekin (ed.), *Din Sosyolojisi*, (Ankara: Bilay Yayınları, 2020), 206.

¹¹ Kenan Oy, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Emri Bil Maruf ve Nehyi Anil Münker* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 4.

¹² Bünyamin Solmaz, “Eğitim ve Din”, *Din Sosyolojisi*, ed. Niyazi Akyüz – ed. İhsan Çapcıoğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 6. Basım, 2020), 359.

getirme süreci şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlar dışında eğitim hakkında çok çeşitli tanımlar yapılmıştır.¹³

*“Eğitim, tarih boyunca birikmiş insan tecrübesinin sistemleştirilmesi ile deneysel araştırmaların sonuçlarından çıkarılmış, genel geçerliliği olan kuralların belirlenmesi ve bu ikisinin birbirine bağlanmasıdır.”*¹⁴

*“Eğitim, yetişkin nesiller tarafından yetismekte olan nesillere yapılan her türlü etkidir.”*¹⁵

*“Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişilik geliştirme etkinliğine yardım etmek etkinliğidir.”*¹⁶

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere kısaca eğitim; geçmişin bizlere verdiği kültür ve mirasın, istenilen düzeyde nesilden nesile, toplumdan topluma aktarılmasıdır. Eğitimin en temel gayesi, bireyin sahip olduğu yanlış davranışları ortadan kaldırmak, doğru davranışlar kazandırmak ve iyi insan yetiştirmektir.¹⁷ Bu şekilde İslam eğitimi, bizleri dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmayı amaçlamaktadır.

3. Din-Eğitim İlişkisi

Tarihi süreçte insanoğlu genç nesilleri hem kendilerine hem de topluma faydalı kılmak amacıyla eğitim süzgecinden geçirmiştir. Sosyal hayat değişip geliştikçe eğitim sistemi de buna göre yeniden şekillendirilmiş, toplumun yapısına uygun hale getirilmiştir. Bu nedenle zaman içerisinde eğitim, milletlerin inancına, ahlakına, yapısına göre farklılık göstermiştir.¹⁸ Din ve eğitim arasındaki ilişki diğer bütün sosyal-kültürel alanlarda olduğu gibi karşılıklıdır. Din eğitimi, eğitim ise dini etkilemektedir.

¹³ Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 18.

¹⁴ Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 40.

¹⁵ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 4.

¹⁶ A. Ferhan Oğuzhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981), 57.

¹⁷ Beyza Bilgin – Mualla Selçuk, *Din Öğretimi* (Ankara: Gün Yayıncılık, 1997) 1/30.

¹⁸ Mehmet Fatih Öztürk, *Mücadele Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 7.

Daha önce ifade ettiğimiz şekilde Arapça karşılığı “terbiye” olan eğitim kelimesi; ıslah etme, düzenleme, yoluna koyma gibi anlamlara gelmektedir. Allah’ın isimlerinden biri olup terbiye kökünden gelen “Rab” kavramının, “mürebbi” yani “terbiye eden” anlamına gelmesi ise oldukça dikkat çekicidir. Bu durum insanın ilk öğretmenin, aynı zamanda onun yaratıcısı olan Allah olduğu sonucunu gözler önüne sermektedir. Yüce Allah, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem’den, son peygamber olan Hz. Muhammed’e kadar göndermiş olduğu tüm peygamberleri eğitim-öğretim ile görevlendirmiştir. Hz. Muhammed, “Ben ancak muallim olarak gönderildim.” buyurmuştur. (İbni Mâce, 15) Bu bağlamda peygamberliğin temel görevinin öğretmenlik olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹

Din, başlı başına bir eğitim işidir. Bireylerin ve toplumların terbiye edilmesinde, daha iyi ve güzel olan evrilmesinde insanlar için yol göstericidir. Neyin iyi ve doğru, neyin yanlış ve kötü olduğunun bilinmesinde bir kaynaktır. Bu noktada dini eğitim ve din eğitimi insanlar için bir gerekliliktir.²⁰ Din eğitimi, eğitimin dini boyutunu ele alan bir disiplindir. Dinden gelen bilgilerle eğitim biliminin verilerinin birleştirilmesi yoluyla Allah’ın istediği şekilde insan yetiştirilmesini sağlayan bir sistemdir.²¹ En genel anlamda din eğitimi; bireyin dini davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliğini ifade etmektedir.²² Din eğitiminde amaç, insanları ruh, beden, akıl bütünlüğü içerisinde “iyi insan” olarak yetiştirerek dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmaktır. Din eğitimi ve öğretimi, teoride hem ilahiyatın hem de eğitimin yan disiplini olarak görülmektedir. Ancak pratikte din eğitimi okul, aile, cami, cemaat gibi her türlü toplumun asli bir görevidir. Türkiye’de din eğitimi, geleneksel kurumlara ek olarak modern öğretim kurumlarında da yer bulduğunda bağımsız bir disiplin haline dönüşmüş, bu kurumlarda din dersi diğer derslerin yanında özel bir ders içinde öğretilmiştir.

İslam dini, insanların hayatlarında karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek suretiyle Allah’a boyun eğen, itaat eden, daima iyiliği emredip kötülükten sakındıran kullar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaca hizmet eden din eğitimi,

¹⁹ Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu (ed.), *Din Sosyolojisi*, 370.

²⁰ Nurullah Altaş, “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*. Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2012), 47.

²¹ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1996), 28.

²² Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2005), 34.

insanın varlığını bir bütün olarak ele almış, onun hayat içerisindeki yerini, menşeyini, yeryüzündeki manasını ve geleceğini problem edinmiş ve yeni metotlar geliştirmiştir. Dinin nasıl anlaşılacağını, hangi araç ve yöntemlerle nasıl öğretileceğini değerlendirmiştir. Bütün bunlara ek olarak din eğitimi, dünya ve ahiret mutluluğu için Kur'an'ı kaynak olarak almış, Allah-kul arasındaki ilişkiyi, uyulması gereken kuralları ve ilkeleri tespit etmiştir. Yine Kur'an'da yer alan öğüt ve nasihatlerde dikkate alınmış, dinin öğretilmesinde bir araç olarak kullanılmıştır.²³

4. Din Eğitiminde Kur'an-ı Kerim'in Yeri ve Önemi

Kur'an lafzı, Tevrat ve İncil'de olduğu şekilde Yüce Allah tarafından bu ilaha kitaba verilen özel bir isimdir. Bu sebeptir ki Kur'an kavramının bir fiilden veya kökten türediği şeklindeki görüş genel olarak kabul görmemektedir. Bununla birlikte sözlükte Kur'an; okumak, bir bilgiyi akılda tutmak, açıklamak, toplamak, bir araya getirmek gibi anlamlarda kullanılmıştır. Kur'an'ın terim anlamıyla ilgili çok çeşitli tanımlar yapılmış, bunlar bir araya getirilerek şu genel tanıma ulaşılmıştır: *“Kur'an, Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla mahiyeti bilinmeyen bir şekilde son peygamber Hz. Muhammed'e indirilen, Mushaflarda yazılan, tevatürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen, Fatıha Suresi ile başlayıp Nas Suresi ile biten, başkalarının benzerini getirmekten aciz kaldığı Arapça muciz bir kelimadır.”*²⁴

Kur'an, Allah'ın kelmadır. O, Enam Suresi'nde belirtildiği üzere dini veya dünyevi olan her şeyin bilgisini içermektedir. Yine Nahl Suresi'nde de Kur'an'ın muhtevasının genişliğine dikkat çekilmektedir.²⁵ Bu durum onun, zaman içerisinde yaşanan değişimlere rağmen insanlığa rehber olmasını sağlayan asli özelliklerini hiçbir zaman yitirmeyeceğini göstermektedir. Din eğitiminde temel kaynağımız Kur'an-ı Kerim'dir. Din eğitiminin amaçları doğrultusunda bireye kazandırılmak istenen her türlü davranışın öğretilmesinde Kur'an; yol

²³ Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 42-43.

²⁴ Abdulhamit Birişik, “Kur'an”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 2002).

²⁵ Kur'an-ı Kerim'de, En'am Suresi 38. Ayette *“Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.”* buyrulmuştur. Nahl Suresi 89. Ayette ise *“Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah'a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik.”* buyrulmuştur.

gösterici, eğitici bir role sahiptir. Bu nedenle günlük hayatın her noktasında yapılan din eğitimi için Kur'an eğitiminin amaç ve yönteminin bilinmesi gerekmektedir. Kur'an'ın arzu ettiği insan portresi; daima akleden, düşünen, kendini eğiten ve geliştiren bir insan portresidir. Bu nedenle Kuran, insanı muhatap alarak kendine has bir metot ile onları eğitmeyi amaçlamıştır. Kur'an-ı Kerim'in ilk nazil olan ayetlerinde "Oku!" ifadesinin bulunması, Yüce Allah'ın bilgiye ve ilme ne denli değer verdiğini göstermektedir. O, bilinmeyeni insanlara öğretmek onların düşünmesini²⁶, bilinmeyeni bilinir hale getirmek için araştırmasını ve çaba göstermesini istemiştir. İşte ilahi eğitimin temelinde bu düşünce yatmaktadır. İnsan bu şekilde eğitilerek, taklitten uzak, akleden, düşünen bir varlık olacaktır.²⁷

Allah, Kur'an'ın tenzil sürecini insanların hazırbulunuşluk düzeylerine ve ihtiyaçlarına göre 23 yıl boyunca tedrici olarak tamamlamıştır. Tedricilik, Kur'an'ın eğitim metotlarından birisidir. İnsanın süregelen davranışlardan bir anda kurtulması mümkün olmamaktadır. İslam'a girişlerin zamanla artması, cahiliye toplumunda çok yaygın olmasına karşın içkinin zamanla bırakılması bu yöntemin geçerliliğini ispatlamaktadır.²⁸ Bu durum toplumda yerleşen yanlış adet ve geleneklerin düzeltilmesi için din eğitimin zamana yayılması gerektiğini göstermektedir. Kur'an eğitimi, insanı merkez alarak onun yapısını, psikolojisini, duygu ve düşünce durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Böylece ideal eğitim için uygun ortam hazırlanmaktadır. Kur'an'ın bu anlayışının günümüz eğitim sistemine uygulamamız mümkündür. Eğitimde insan merkeze alınmalı, kullanılan her türlü kaynak bireylerin bedensel, zihinsel, duyuşal, toplumsal vb. durumlarına uygun olmalıdır.

²⁶ K. Kerim, Haşr, 59/ 21

²⁷ Bayraktar Bayraklı, *Kur'an'da Değişim, Gelişim ve Kalite Kavramları* (İstanbul: MUIFAV Yay., 1999), 247.

²⁸ Abdülhamit Birışık, *İslama Giriş: Gençliğin İslam Bilgisi* (Ankara: DİB Yay., 2007), 107.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ ALANINDA TAMAMLANAN KUR’AN MERKEZLİ LİSANSÜSTÜ TEZLER VE İÇERİKLERİ

Bu bölümde din eğitimi alanında Kur’an merkezli yüksek lisans ve doktora tezleri tamamlandıkları yıllara ve üniversitelere göre içerik, konu ve yöntem açısından ele alınmaktadır.

1. Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur’an Merkezli Yüksek Lisans Tezleri ve İçerikleri

1.1 Ramazan Demirci, *Müzzemmil Suresi’nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 83. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Kur’an’da yer alan Müzemmil Suresi’nin din eğitimi açısından ele alındığı bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “İnsan Hayatında Gecenin Yeri”, ikinci bölümde; “Kıyametin Kopuşu ve Ceza”, üçüncü bölümde; “Kur’an’da Resul ve Şahid Kavramları” ve son bölüm olan dördüncü bölümde “İnsanların Gruplara Ayrılmaları ve İbadetler” başlıklarına yer verilmiştir.

Yüce Allah’ın yaratılanlar içerisinde akıl verdiği tek varlık insandır. Kur’an-ı Kerim, Allah’ın insanları, yaratılmışların en üstünü kılarak yeryüzünün halifesi olarak seçtiğini bizlere bildirmektedir. Fakat yine Kur’an, üstün bir varlık olarak kabul edilen insanların eğitilerek kabiliyetlerinin geliştirilmesi gerektiğini de belirtmektedir. Bu nedenle Allah, çok sayıda elçi göndermiş, emir ve nehiyleri doğrultusunda biz insanları ilahi eğitime tabi tutmuştur. Allah’ın insanlara gönderdiği mesajların anlaşılması ve hayata geçirilmesi için yapılması gereken Kur’an’ın incelenmesidir.²⁹

²⁹ Ramazan Demirci, *Müzzemmil Suresi’nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 73-76.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden yorumlama ve tasvir kullanılmıştır.³⁰

1.2 Turgay Gündüz, *Kur'an'da İnzar Metodu ve Eğitsel Değeri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 169. (Danışman: M. Akif Kılavuz)

Kur'an'da inzar metodunu ele alan bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Kur'an'da Eğitim” başlığı altında Kur'an'da eğitim, ilahi eğitimin muhatapları, metotları ve amaçları yer almaktadır. İkinci bölümde ise “Kur'an'da İnzar Metodu başlığı altında inzar metodunun eğitsel değeri bağlamında din eğitimi açısından etkisi incelenmiştir.

Kur'an-ı Kerim, bütün insanlığı doğru istikamette tutan bir hidayet kitabıdır. Yaratıcı olan Allah, insanları -peygamberlerin rehberliğinde- dini eğitim sürecine tabi tutarak, onların dünya ve ahiret dengesini kurmalarını, kamil kul derecesine ulaşmalarını amaçlamıştır. Kur'an'ın bu eğitim sürecini tamamlarken takip ettiği pek çok yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden biri de inzar ve tebşir metodudur. Sözlükte inzar kavramı; korkutmak, ikaz etmek, uyarmak gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da kullanılışı bakımından inzar metodu ise; ilahi vahyin muhatabı olan insanın, Allah'ın emir ve yasaklarının hatırlatılmasıyla Allah'tan korkup, sakınmasını sağlamaktır. İnzar metodunda esas olan kişiyi korkutmak olmayıp, onu Allah'ın istemediği davranışlardan alıkoymaktır.

İslam eğitimi, kullanılacak yöntemler ve esas alınacak ilkeler noktasında kaynağını Kur'an'dan almaktadır. İnzar metodu da, Kur'an'da insan fıtratına uygun olarak tercih edilen metotlardan biridir. Bu bağlamda inzar metodu, eğitimde tedriciliğin sağlanması, insanın görev ve sorumluluk bilici kazanması ve kötü fillerden uzak durarak iyi davranışlara yönelmesi noktasında İslam eğitimine katkı sağlayacak bir metottur.³¹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden tahlil, yorumlama ve değerlendirme kullanılmıştır.³²

³⁰ Demirci, *Müzzemmil Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*, 4.

³¹ Turgay Gündüz, *Kur'an'da İnzar Metodu ve Eğitsel Değeri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 150.

³² Gündüz, *Kur'an'da İnzar Metodu ve Eğitsel Değeri*, 3.

1.3 Hacı Ali Demirlek, *Kur'an-ı Kerimde Teşvik ve Sakındırma Metodu* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 397. (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)

Din eğitimi açısından teşvik ve sakındırma metodunun ele alındığı bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları açıklanmıştır. İkinci bölümde; İslam eğitiminde ceza ve mükafatın yerine ve teşvik-sakındırma metoduyla ilgili bazı alimlerin görüşlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde; Kur'an'da yer alan eğitim metotları işlenmiş ve son bölüm olan dördüncü bölümde ise teşvik ve sakındırma metodunun detaylarına değinilmiştir.

Kur'an'a göre insanın hayata getirilmesinin amacı iyi bir insan olma ve Alah'a kulluktur. Bu amaçlar doğrultusunda Yüce Allah, gönderdiği peygamberler ve kitaplar ile insanları eğitmiştir. Kur'an incelendiğinde ilahi eğitim sürecinde kullanılan ve insan hayatını düzene sokan çok çeşitli yöntemler olduğu görülmektedir. Teşvik ve sakındırma metodu bu yöntemlerden biridir. Her insanın mizacı ve yaratılışı farklıdır. Kur'an ayetleri bu yaratılışa uygun olarak insanların kendi gerçeklerine uygun olan en ideal yaklaşımı bulabileceği şekilde indirilmiştir. Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirenler için mükafat, getirmeyenler için ise ceza olduğu şeklindeki yöntemi insanların nefsin kötü isteklerinin önüne geçerek doğru istikamet üzere devam etmelerini sağlamıştır. Din eğitiminin kaynağı Kur'an'dır. Bu nedenle din eğitiminde disiplini sağlama ve istenilen amaçlara ulaşma noktasında teşvik ve sakındırma metodunun kullanılması faydalı olacaktır.³³

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmıştır.³⁴

1.4 Muhiddin Okumuşlar, *Kur'an'a Göre Din Fıtrat Eğitim İlişkisi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 119. (Danışman: Abdullah Özbek)

Kur'an'a göre din fıtrat ve eğitim ilişkisinin incelendiği bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; "İnsan Tabiatı" başlığı altında insan kavramı açıklanmış, farklı düşünce ve geleneklerde insan tabiatı işlenmiştir. İkinci

³³ Hacı Ali Demirlek, *Kur'an-ı Kerimde Teşvik ve Sakındırma Metodu* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 1-3.

³⁴ Demirlek, *Kur'an-ı Kerimde Teşvik ve Sakındırma Metodu*, 2.

bölümde; “Fıtrat-Din-Eğitim” başlığı altında din, fıtrat, eğitim kavramlarının tanımlarına ve ilişkilerine yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise “Fıtrat Özellikleri ve Eğitim” başlığı altında sevgi, nefret, korku, özgürlük, sorumluluk gibi fitri özellikler açıklanmıştır.

İnsanın tabiatının gerçeği, doğal özellikleri ve evrendeki yeri tarih boyunca çeşitli din ve bilimler tarafından araştırılan bir konu olmuştur. Bu bağlamda dini açıdan insanın tabiatını ifade eden fıtrat kavramı da İslam alimleri tarafından incelenmiştir. Fıtrat üzerine çeşitli tartışmalar olmasına karşın genel itibariyle fıtrat kavramı; ‘insanın yaratılıştan sahip olduğu özellikler’ olarak tanımlanmıştır. İslam dini emir, yasak ve öğretileriyle insan fıtratına uygun bir dindir. Bu nedenle din eğitimi, insanın fıtratına uygun olarak planlanmalı ve gerçekleştirilmelidir.³⁵

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden açıklama, anlama ve tahlil kullanılmıştır.³⁶

1.5 Macit Yılmaz, *İslam Ahlak Eğitiminde Kur'an Kıssaları* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 99. (Danışman: Nevzat Yaşar Aşıkoğlu)

Kur'an kıssalarının ahlaki eğitim etkisinin ele alındığı bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Ahlak Kavramı ve Eğitimi” başlığı altında ahlak kavramı, İslam ahlakı ve ahlak eğitimi açıklanmıştır. İkinci bölümde; “Kıssa Kavramı ve Kur'an Kıssalarının Özellikleri” başlığı altında kıssa ve kasas kavramları açıklandıktan sonra Kur'an'da yer alan kıssaların konuları, gayeleri ve şahısları üzerinde durulmuştur. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise “Kur'an Kıssalarının Ahlak Eğitiminde Kullanılması” başlığı altında ahlaki şuur ve davranış oluşturmada kıssaların etkisi incelenerek okullarda kıssa kullanımına yer verilmiştir.

Ahlak eğitiminin konusu insandır. Ahlaki eğitimin amacı; insanın kendi dışındaki varlık dünyasıyla olan ilişkisinin düzenlenmesi ve çevresine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesidir. İnsanın ilişkilerinde, ahlaki olanı tercih edebilmesi için ahlaken eğitilmesi gerekmektedir. Kur'an'da yer alan ilke ve kurallar, insan için bahsi geçen bu eğitimi vermektedir. Kıssa kullanımı, ahlaki

³⁵ Muhiddin Okumuşlar, *Kur'an'a Göre Din Fıtrat Eğitim İlişkisi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 112-114.

³⁶ Okumuşlar, *Kur'an'a Göre Din Fıtrat Eğitim İlişkisi*, 10-11.

eğitim için kullanılan Kur'an yöntemlerinden biridir. Kıssalar, muhataplarına hitap ederken onların psikolojik ve sosyal yönlerine dikkat ederek öğüt vermiş ve yol göstermiştir.³⁷

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.³⁸

1.6 Şeyma Işıcık Şimşir, *Zümer Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 97. (Danışman: Abdullah Özbek)

Kur'an-ı Kerim bir eğitim kitabıdır. Gelişen ve değişen dünya karşısında yavaş yavaş yok olan yıpranmış eğitim anlayışı yeni kuşakları yetiştirmede yetersiz kalmaktadır. Buna karşın Kur'an, geçen zamana rağmen kullandığı yöntem ve işleyiş tarzıyla eskimez bir eğitim sistemi inşa etmiştir. Eğitim programlarında gerekli açılımı yapmak için Kur'an'ın incelenmesi zorunlu bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu amaçla Şeyma Işıcık Şimşir tarafından yapılan bu çalışmada Zümer Suresi din eğitimi açısından incelenmiştir.³⁹

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Zümer Suresi'nde eğitim ve öğretime konu olan hususlar, ikinci bölümde; surede geçen psikolojik sapmalar ve son bölüm olan üçüncü bölümde ise surede kullanılan eğitim metotlarına yer verilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.7 Mahmut Zengin, *Din Eğitimi Açısından 'Karun Kıssası' Işığında İnsanın Özellikleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 168. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

Kuran kıssaları ele alındığında tamamının biz insanlar için mesajlar ve öğütler içerdiği anlaşılmaktadır. Yüce Allah, kıssalara Kur'an'da yer vererek bunu din eğitiminde bir yöntem olarak kullanmıştır. Kıssalar her karakterde ve psikolojide insanı barındırmaları sebebiyle genelde eğitim özelde ise din eğitimi

³⁷ Macit Yılmaz, *İslam Ahlak Eğitiminde Kur'an Kıssaları* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 83-87.

³⁸ Yılmaz, *İslam Ahlak Eğitiminde Kur'an Kıssaları*, 8.

³⁹ Şeyma Işıcık Şimşir, *Zümer Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 82-83.

için etkili bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Bu amaçla Mahmut Zengin tarafından yapılan bu çalışmada, içerdiği tavsiyelerle insanları eğitmeyi amaçlayan Karun kıssası incelenmiştir.

Dört bölümden oluşan bu araştırmanın birinci bölümde genel anlamda kıssaların özelliklerine değinilmiştir. İkinci bölümde kıssalar bir eğitim metodu olarak değerlendirilmiş, üçüncü ve dördüncü bölümde Karun kıssasına, Karun'un olumsuz kişilik özelliklerine ve buna karşın Kur'an'ın önerdiği olumlu kişilik özelliklerine yer verilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır.

1.8 Ahmet Avcı, *Din Eğitimi Açısından Yusuf Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 122. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

Yusuf Suresi'nin ele alındığı bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Yusuf Suresi hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde; nefis kavramı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Üçüncü bölümde Yusuf Suresi ışığında nefsin kötü huyları ele alınmış, son bölüm olan dördüncü bölümde ise din eğitimi açısından Yusuf Suresi'nden çıkarılabilecek prensiplere değinilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in 12. Suresi olan ve kıssaları en güzeli olarak bilinen Yusuf kıssasının yer aldığı Yusuf Suresi bizlere, Allah'ın rızasını her şeyin önüne koyan, her türlü zorluğa göğüs geren ve fedakârlık yapan insanların ulaştığı gerçek mutluluğu göstermektedir. Surede nefis ve şeytanın insanı kandırarak kötülüğe ittiği, vahyin ise onlara karşılık insanlara rehber olduğu belirtilmektedir. İnsan, nefsin arzu ve istekleri karşısında aklını kullanarak vahyi esas aldığında doğru yola ulaşmaktadır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.9 Soner Teker, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim Kıssaları* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 86. (Danışman: Hamit Er)

Kur'an-ı Kerim, çeşitli karakterleri ve olayları içeren kıssaların anlatımı ile insanlara ders vermeyi ve onları eğitmeyi amaçlamıştır. Kur'an'da yer alan kıssaların incelenmesi, içerdiği öğütlerin işlenmesinde takip ettiği yöntemin

ortaya konulması genelde eğitim özelde ise din eğitimi için yol gösterici bir rehber olmaktadır.

Kur'an'daki kıssaların din eğitimi açısından ele alındığı bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kıssalar genel olarak ele alınırken ikinci bölümde; kıssa ve hikâye anlatımının eğitimdeki yeri açıklanmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.10 Paşa Odabaş, *Kur'an'daki Azap Ayetlerinin Vaaz ve İrşatta Kullanılmasının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 87. (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)

Araştırma, Kur'an'da yer alan azap ayetlerinin din eğitiminde nasıl kullanılması gerektiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İnsan, yaratılışından itibaren korku ve ümit duygularını aynı anda bünyesinde barındıran bir varlıktır. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de hem azap hem de rahmet ayetleri yer almaktadır. İslam dini, insan nefsinde yer alan her türlü sapkın ümitleri içerdığı azap ayetleri ile kontrol altında tutarak onları doğru yola iletir. Kur'an'da yer alan azap ayetlerinin çoğunluğu insanları rahmete ulaştırmada bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle azap ayetleri ile rahmet ayetleri bir arada verilmiştir. Yüce Allah'ın insanları eğitmek için kullandığı bu yöntem din eğitimcileri için önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Din eğitimcileri tarafından yapılması gereken; azabın bir eğitim aracı olarak kullanılmasından çok rahmetin ön plana çıkarılmasıdır. Bu bağlamda İslam eğitiminin önemli bir kolu olan vaaz ve irşatlarda azap-rahmet ilişkisi -hitap edilen toplumun yapısı da göz önünde bulundurularak- kurulmalıdır.⁴⁰

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; insan yapısında korku ve ümidin yönü ele alınmıştır. İkinci bölümde; Kur'an'daki azap ayetleri tahlil edilmiş, son bölüm olan üçüncü bölümde ise azap ayetlerinin vaaz ve irşatta nasıl kullanılması gerektiği değerlendirilmiştir.

⁴⁰ Paşa Odabaş, *Kur'an'daki Azap Ayetlerinin Vaaz ve İrşatta Kullanılmasının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 81-82.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.⁴¹

1.11 Rabiye Solmaz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Sünnette Tevekkül Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 72. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Rabiye Solmaz tarafından yapılan bu çalışmada tevekkül kavramı din eğitimi açısından incelenmektedir. Şöyle ki; tevekkül, kişinin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdikten sonra kendini Allah'a teslim etmesi ve sonucu O'na bırakmasıdır. Kur'an'da geçen önemli kavramlardan biridir. Bazı ayetlerde tevekkülün varlığı imanın varlığına bağlanarak inanan kişinin tembel ve sorumsuz olmaması istenmiştir. Tevekkül inancı, kişinin bir işe karşı olan isteğini artırarak onun bilinçli, sorumluluk sahibi, çalışkan bir birey olmasını sağlamaktadır. Bütün bunların yanında tevekkül anlayışı, kul ile Allah arasındaki bağı da kuvvetlendirmektedir.⁴²

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tevekkül kavramı açıklanırken ikinci bölümde, Kur'an'a göre tevekkül kavramı işlenmiştir. Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.12 Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münafıklık Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 212. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Ramazan Gürel tarafından yapılan bu tez çalışmasında, münafıklık kavramı Kur'an ayetlerinde geçtiği anlamları ile din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşan çalışmanın giriş bölümünde konunun önemine, amacına, metoduna ve ilgili çalışmalara yer verilmiş, nifak ve münafık kavramları açıklanmıştır. Birinci bölümde, Kur'an'a göre münafıkların karakteristik özellikleri, ikinci bölümde ise münafıkların tavırları sıralanmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde; din eğitimi-nifak ilişkisi ele alınarak nifak duygusunu eğitme yollarına değinilmiştir.

İnanan insanlar, mümin, kâfir ve münafık olmak üzere üçe ayrılır. Bunlardan Allah'a inananlara mümin, inkâr edenlere kâfir, iman ile küfür arasında

⁴¹ Odabaş, *Kur'an'daki Azap Ayetlerinin Vaaz ve İrşatta Kullanılmasının Din Eğitimi Açısından Tahlihi*, 4.

⁴² Rabiye Solmaz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Sünnette Tevekkül Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 66-67.

bocalayanlara ise münafık denilmektedir. Kur'an'a göre iki tip münafık bulunmaktadır. İlk grup halis münafıklar olup, Allah'a inanmadıkları halde O'na iman ettiklerini söyleyenlerdir. İkinci grup ise, dine olan bağlılıkları dünyevi menfaatlerine göre artıp azalan kimselerdir. Bu kimseler peygamberlere inanmakla birlikte pek çok dünyevi meselede din dışı otoritelere itaat etmektedirler.⁴³

İman ile imansızlık arasında kalan veya inandığını söylediği halde inanmayan münafık kimseler, kararsızlıkları sebebiyle hiçbir zaman aidiyet duygusuna ulaşamamış, parçalanmış şahsiyetler olmuşlardır. Bu nedenle münafıklar kin, nefret, dünyevi hırs, açgözlülük, cimrilik gibi pek çok kötü özellikleri üzerlerinde barındırarak toplumsal ilişkilerinde daima yalan söyleyen, ihanet eden, iftira atan bireyler olmuşlardır. Kur'an, onların ahiret günü verecekleri hesap esnasında pişman olacaklarını ancak bunun bir faydası olmayacağını ve onların en büyük azaba maruz bırakılacaklarını belirtmiştir. Kur'an kaynaklı din eğitime göre nifak duygusunu eğitmenin çeşitli yolları bulunmaktadır. Nasihat etmek, örnek olmak, azapla korkutmak bunlardan bazılarıdır.⁴⁴

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.13 Yasemin Şahin, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'e göre Takva Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 113. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Yasemin Şahin tarafından yapılan din eğitimi açısından Kur'an'a göre takva kavramının incelendiği bu çalışmada, takva ve eğitim ilişkisi araştırılarak, takvaya ulaşmada eğitimin rolü ortaya konulmuştur. Takvaya ulaşmada ilk adım imandır. İman olmadan takvadan söz etmek mümkün değildir. İbadet, ahlak, toplumsal davranışlar ve iyi niyet, imandan sonra gelen diğer aşamalardır. İman ettikten sonra Allah sevgisi ve korkusuyla ibadetlerini yerine getiren, her hareketinde izlendiği bilincinde olan güzel ahlak sahibi insanlar muttaki –takva sahibi insan- derecesine ulaşabilmektedir. Yüce Allah Kur'an'da, muttaki kimseler için dünya ve ahirette mükâfatın olacağını bildirmektedir. Din eğitiminin amaçlarından biri, insanların Allah'ın istediği şekilde takva sahibi kullar olmasını

⁴³ Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münafıklık Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 4.

⁴⁴ Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münafıklık Kavramı*, 186-190.

sağlamaktır. Bu noktada muttaki kullar yetiştirmek için Müslümanların Kur'an ışıığında din eğitimine tabi tutulmaları gerekmektedir.⁴⁵

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde takva kavramı incelenmektedir. İkinci bölümde; takva sahibi insanların özellikleri ve ödüllendirilmesi, son bölüm olan üçüncü bölümde ise takva-eğitim ilişkisi yer almaktadır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.⁴⁶

1.14 Emine Tuba Yılmaztürk, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Tabi Olma Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 122. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Emine Tuba Yılmaztürk tarafından yapılan bu çalışmada Kur'an-ı Kerim'de yer alan tabi olma kavramı incelenerek kimlere tabi olunup kimlere tabi olunmaması gerektiği ortaya konulmuştur.⁴⁷ Allah'a kulluğun en büyük göstergesi O'na tabi olma ve itaat etmedir. İlahi vahye saygı ancak bu şekilde gösterilebilir. Allah'a tabi olma, onun rızasını kazanma anlamına gelmektedir. Kişi, Allah'ın rızasını kazanma yolundaki eylemlerini gerçekleştirirse Allah'ta onu doğru yola ileterek mükâfatlandırmaktadır. Çünkü önce kişinin eylemi sonra da Allah'ın onu doğru yola ulaştırması gerçekleşmektedir. Bu durum Allah'a tabi olmanın önemini gözler önüne sermektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; tabi olma kavramının terim anlamına yer verilmiştir. İkinci bölümde; olumlu anlamda tabi olma, üçüncü bölümde ise olumsuz anlamda tabi olma başlıkları yer almıştır. Olumlu anlamda tabi olma başlığı altında, kendisine tabi olunacak ve peşinden gidilecek kişilere yer verilirken, olumsuz anlamda tabi olma başlığı altında tabi olunmaması gereken kişilere yer verilmiştir.

⁴⁵ Yasemin Şahin, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'e göre Takva Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 91-93.

⁴⁶ Şahin, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'e göre Takva Kavramı*, 3.

⁴⁷ Emine Tuba Yılmaztürk, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Tabi Olma Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 108-113.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama ve tasvir kullanılmıştır.⁴⁸

1.15 Mesut Şen, *Furkan Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Önemi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 127. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

İslam eğitiminin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Bu nedenle İslam eğitiminin sürdürülebilmesi için Kur'an'ın incelenmesi ve anlaşılması gerekmektedir. Kur'an ilahi bir beyan olmanın yanı sıra Yüce Allah'ın eğitim yönteminin en önemli göstergesidir. Bu nedenle günümüz din eğitiminde kullanılacak yöntem için Kur'an rehber olarak alınmalıdır. Aynı amaçla Mesut Şen tarafından yapılan bu çalışmada; Mekki bir sure olan, tevhid, nübüvvet ve kıyamet hallerinden bahseden Furkan Suresi din eğitimi açısından incelenmiştir.⁴⁹

Çalışma, bölümlere ayrılmamış olmakla birlikte giriş ve sonuç dâhil; "Furkan Suresi", "Furkan Suresi'nde İman Esasları", "Furkan Suresi'nde Din Eğitimi", "Müminlerin Özellikleri", "Din Eğitimi Açısından Furkan Suresi'nden Çıkarılacak Neticeler" olmak üzere yedi başlıktan oluşmaktadır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.⁵⁰

1.16 Tuba Şimşek Eğri, *Hud Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 82. (Danışman: Abdullah Özbek)

Bu çalışmada, Hud Suresi din eğitimi açısından incelenmiştir.⁵¹ Hud Suresi, Mekke'de nazil olan surelerdendir. Bu sebeple cümleler kısa ve açıktır. Genel anlamda inanç konuları üzerinde durulmuştur. Geçmiş peygamberlerin kıssalarına, tevhid mücadelelerine yer verilmiştir. Sure; şirk koşan, Allah'a ve resulüne itaat etmeyen kimseler için ahirette şiddetli bir azabın olacağını anlatmaktadır. Hud Suresi'nde kullanılan yöntemler ve işlenen konular, din eğitiminde inanç konularının anlatımı için bir örnek teşkil etmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Hud Suresi genel itibariyle incelenmiş, sure hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde;

⁴⁸ Yılmaztürk, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Tabi Olma Kavramı*, 2.

⁴⁹ Mesut Şen, *Furkan Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Önemi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 118.

⁵⁰ Şen, *Furkan Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Önemi*, 3.

⁵¹ Tuba Şimşek Eğri, *Hud Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 1.

surede geçen peygamberlerin kıssalarına yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise surede kullanılan eğitim metotları tespit edilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.17 İdris Ertürk, *Rahman Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 120. (Danışman: Abdullah Özbek)

Kur'an'ın elli beşinci suresi olan Rahman Suresi, insanların yanı sıra irade sahibi olan cinlere de hitap eden bir suredir. Surede, Allah'ın varlığının kâinattaki delilleri, O'nun insanlara verdiği nimetler ve yüce kudretinden bahsedilmektedir. İnsanın Allah karşısındaki acziyetine dikkat çekilerek Allah'a itaat etmekten başka çaresi olmadığı, itaat eden ve buyruklarını yerine getirenlerin cennetle ödüllendirileceği belirtilmiştir. Surede konular coşkulu bir hitap kullanılarak anlatılmış, belagat dolu bir akış sağlanmıştır. Soru-cevap ve tekrar yöntemleri sık sık kullanılarak konunun önemine vurgu yapılmıştır. Genelde eğitim özelde din eğitiminde kullanılacak yöntemlerin belirlenmesinde Kur'an eğitimciler için bir yol gösterici niteliğindedir. Çalışmada bu amaç doğrultusunda din eğitimine katkıda bulunmak için Rahman Suresi incelenmiştir.⁵²

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Rahman Suresi hakkında genel bilgilere –ismi, konusu, nüzul sebebi- yer verilmiştir. İkinci bölümde ise surede kullanılan eğitim yöntemleri tespit edilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.18 Sümeyra Tekin, *Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2008), 106. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili isimli bu tez çalışması, Kur'an'ın din eğitimi ile ilişkisini ortaya koymaya yönelik yapılan çalışmalardan biridir. Sümeyra Tekin bu tez çalışmasını giriş ve üç bölüm şeklinde oluşturmuştur. Giriş bölümünde; tezin konusu, metodu, amaçları ve planı belirtilerek Mutaffifin Suresi hakkında temel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde;

⁵² İdris Ertürk, *Rahman Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 99-102.

veyl, mutaffif, siccin gibi kavramlar dahilinde kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde; surede geçen mesajlara, yanlış davranışlara ve onlardan sakınma yöntemlerine yer verilmiştir. Son bölümde ise surede geçen iyi ve kötü insanların özellikleri, kafirlerin ahiretteki durumu, iyilerin mükafatı ele alınmıştır.⁵³

Surede, ticaret ahlakı detaylı bir şekilde anlatılmış ve Hz. Peygamber'in bu konudaki görüşlerine yer verilmiştir. İlgili ayetlerde insanların, ticarete uymaları gereken kurallar ve prensipler belirlenmiştir. Yine surede insanları eğitmek amacıyla iyi ve kötü insan örnekleri verilmiş, kötü olan her türlü davranıştan uzak durulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu şekilde Kur'an, din eğitiminin de amacı olan insanları güzel sonuçlara ulaştıracak davranışları onlara kazandırmayı amaçlamıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon, tündengelim ve tümevarım yöntemleri kullanılmıştır.⁵⁴

1.19 Serdar Güner, *Mü'minin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 166. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

Serdar Güner, Kur'an'ın sahip olduğu bilgilerden faydalanmak ve din eğitime katkı sağlamak amacıyla bu tezinde Mü'minin Suresi'ni din eğitimi açısından değerlendirerek ideal mümin tipini ortaya koymuştur.

İnsan, akıl, ruh ve bedenden oluşan çok boyutlu bir varlıktır. Bu nedenle insanın bilinmesi ve eğitilmesi çok önemlidir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de insanın karakterini oluşturabilmesi, kendini bilmesi ve geliştirmesi, sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi, dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşabilmesi için eğitilmesinin şart olduğunu belirterek ilahi kitapları ve peygamberleri göndererek pek çok yönden insanı eğitmiştir. Bu doğrultuda bizler için Kur'an, müminlere yol gösteren, onları ruhen eğiten ve ahlaki düzeni sağlayan ilahi bir eğitim kitabıdır.⁵⁵

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırma ve sure hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, Mü'minin Suresi

⁵³ Sümeýra Tekin, *Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2008), 99-100.

⁵⁴ Tekin, *Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili*, 9.

⁵⁵ Serdar Güner, *Mü'minin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 153.

kapsamında müminlerin genel özellikleri sıralanmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi açısından manevi gelişim ilkelerine yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Din eğitiminde ilk amaç iman esaslarını öğretmek ve yerleştirmek olmalıdır.
- Surede; tevhid inancı, ahlak, peygamberlik, kurtuluş, ahiret ve ölümden sonraki yaşam ile ilgili çok çeşitli ilkeler yer almaktadır.
- Mü'minin Suresi, ideal bir müminin sahip olması gereken vasıfları içermektedir. Bu nedenle müminler daima bu vasıflar açısından kendilerini denetlemelidirler.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma kullanılmıştır.⁵⁶

1.20 Asiye Yılmaz, *Kur'an'daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 146. (Danışman: Suat Cebeci)

Asiye Yılmaz, kıssalarla ilgili yaptığı bu tez çalışmasında Kur'an'daki kıssaları tespit ederek onları din eğitimi açısından tahlil etmiştir. Kıssalardan çıkarılabilecek dersleri, kıssalar aracılığıyla çocuklara kazandırılacak değerleri ortaya koymuştur.⁵⁷ İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de, anlatımı etkin kılmak amacıyla çok sayıda ilke ve yöntem kullanılmıştır. Kıssa ve hikâye kullanımı bunlardan biridir. Kur'an'da kıssa ile anlatım yöntemi, bilgi verme, örneklendirme, öğüt verme gibi amaçlarla pek çok surede kullanılmıştır. Bunun nedeni anlatılmak istenen konunun insanlardan tarafından daha rahat anlaşılmasını ve verilmek istenen mesajın kalıcı olmasını sağlamaktır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Kıssa Kavramı ve Eğitimdeki Önemi” başlığı, ikinci bölümde; “Kur'an Kıssalarının Tahlili” başlığı ve son bölüm olan üçüncü bölümde ise “Kur'an Kıssalarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” başlığı işlenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma kullanılmıştır.⁵⁸

⁵⁶ Günler, *Mü'minin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 3.

⁵⁷ Asiye Yılmaz, *Kur'an'daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 109-111.

⁵⁸ Yılmaz, *Kur'an'daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 5-6.

1.21 Mehmet Fatih Öztürk, *Mücadele Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 120. (Danışman: Abdullah Özbek)

Mehmet Fatih Öztürk tarafından yapılan bu tez çalışmasında, Kur'an'ın eğitim içerikli surelerinden biri olan Mücadele Suresi din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Mücadele Suresi'nde, insanın ancak ilahi emirleri yerine getirerek dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşacağı, vahyin ve peygamberin her şeyden üstün olduğunun unutulmaması gerektiği hususlarına dikkat çekilerek insanın hiçbir zaman başıboş kalmadığı ve sürekli kontrol altında tutulduğu belirtilmiştir.⁵⁹ İnsan, eğitilebilen bir varlıktır. Kişilik ve karakter oluşumunun olumlu yönde ilerlemesi için eğitim şarttır. Yüce Allah, verdiği kitaplar ve gönderdiği peygamberler ile insanoğlunu eğitmiştir. Bu noktada din eğitimi, dinden gelen bu bilgiler aracılığıyla kendi temel sistemini oluşturmakta, insanın dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşması için gerekli eğitimi vermektedir. Bu eğitimin en temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an'da kullanılan; dil, üslup, ilke, yöntem ve teknik din eğitimi sistemi için en güzel örneklerdir.

Çalışma giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde; eğitim, din, din eğitimi gibi temel kavramlar açıklanmış, sureyle ilgili çeşitli kavramlara da değinilmiştir. İkinci bölümde; Kur'an ve eğitim ilişkisi ele alınarak Kur'an'da kullanılan temel eğitim metotları sıralanmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Mücadele Suresi hakkında bilgiler verildikten sonra sure eğitimi açısından incelenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.22 Sümeyye Sultan Çevik Yavaş, *Din Eğitiminde Mücadele Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 142. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

Mehmet Fatih Öztürk'ün çalışmasında olduğu gibi Sümeyye Sultan tarafından yapılan bu tez çalışmasında da, Mücadele Suresi konu olarak alınmış, din eğitiminin önemli konularına bu sure çerçevesinde bakılmıştır. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Mücadele ve Kadın Hakları, ikinci bölümde; Âdab-ı Muaşeret, üçüncü bölümde ise Allah Dostluğu ve Allah'ı Anma başlıkları yer almaktadır.

⁵⁹ Mehmet Fatih Öztürk, *Mücadele Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 1-3.

Kur'an'ın 58. Suresi olup 22 ayetten oluşan Mücadele Suresi, din eğitimine dair güncelliğini kaybetmeyen pek çok bilgi barındırmaktadır. Genel anlamda surede, geçmiş milletlerin yanlışlarına örnekler verilerek Müslümanların bu yanlışlara düşmemesi, her türlü tartışmada ilmin kaynak olarak gösterilmesi, genelde eğitimin özelde ise din eğitiminin akıl süzgecinden geçirilerek verilmesi, kadınların eğitim ve haklarına özellikle dikkat edilmesi gibi pek çok önemli konunun vurgulandığı tespit edilmiştir.⁶⁰

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.23 Seyyid Sancak, *Haşr Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 87. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

İslam eğitimin ana kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an, her bireye ve topluma hitap eden evrensel bir ilahi kitaptır. Kur'an, fitrata uygun olarak insanları öğrenmeye ve öğretmeye teşvik etmiştir. Din eğitimi açısından rehber kitap olan Kur'an'ın doğru anlaşılması ve yaşatılması için Kur'an üzerine çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda yapılan çalışmada Haşr Suresi din eğitimi açısından incelenmiştir.⁶¹

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; "Allah'ı Tesbih ve Sıfatları", ikinci bölümde; "Kâfir ve Münafıkların Vasıfları", son bölüm olan üçüncü bölümde ise "Duygu Eğitimi" başlıkları işlenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁶²

1.24 Elif Yılmaz, *Müddesir Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 114. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Yüce Allah, insanı eğitebilen bir varlık olarak yaratmış ve Kur'an-ı Kerim aracılığıyla da bu eğitimi gerçekleştirmiştir. Bu eğitimde kullanılan ilkelerden istifade etmek amacıyla Kur'an'da bulunan her bir ayetin ve surenin din eğitimcileri tarafından incelenmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili yapılan

⁶⁰ Sümeyye Sultan Çevik Yavaş, *Din Eğitiminde Mücadele Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 1-3.

⁶¹ Seyyid Sancak, *Haşr Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 76-77.

⁶² Sancak, *Haşr Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*, 2.

Çalışmalardan birisi Elif Yılmaz tarafından yapılan bu çalışmadır. Yılmaz, alışmasında Müddesir Suresi’ni din eğitimi açısından yorumlayarak eğitime dair çıkarımlarda bulunmuştur. Giriş, üç bölüm ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmanın giriş bölümünde; tezin konusuna, amacına ve metoduna değinilmiştir. Birinci bölümde; bir eğitimci olarak Hz. Peygamber’in görevlerine, ikinci bölümde ise Müddesir Suresi’nde kıyamet, ahiret ve kafirin durumu konuları işlenmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde surede geçen şefaath, meşiet ve öğüt kavramları açıklanmıştır.

Genel olarak Müddesir Suresi, Allah’ın varlığı, birliği, peygamberin görevleri ve örnekliliği, kıyamet, ahiret, inanan ve inanmayan kimselerin ahiretteki durumu gibi konuları içermektedir. Din eğitiminde bilinmesi gereken en önemli mesele, yanlış tutum ve inançların insanları ne denli zora sokacağı meselesi olmalıdır. Bu nedenle Müddesir Suresi’nde Allah, insanları kibirden, inattan, her türlü kötölükten uzak durmaları konusunda uyarmış, imandan sapmamaları, peygambere itaat etmeleri ve onu örnek almaları konusunda onlara öğütler vermiştir. Hz. Peygamber’in eğitildikten sonra eğitimci olması din eğitimcileri için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Doğruyu, güzeli, iyiyi öğreterek faydalı bir insan yetiştirmek için insan önce kendisi öğrenmelidir. Hz. Peygamber bunun en güzel örneğidir. Bunların dışında sure, kâfir insanların analizini yaparak onlara nasıl yaklaşılması gerektiği hususunda eğitimciler için çeşitli bilgiler içermektedir.⁶³

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁶⁴

1.25 Musa Saygılı, *Kur’an’da Cehennem Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 224. (Danışman: Mustafa Usta)

Yüce Allah, insanı yaratırken dünya ve ahiret hayatı için birtakım kurallar koymuş ve bu kurallara karşı gelenler için cehennemde şiddetli bir azap olacağını belirtmiştir. Bu sebeple kitaplar ve peygamberler göndermiş, doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü insanlara öğretmiştir. Ceza, eğitimde önemli bir yere sahiptir. Cezanın

⁶³ Elif Yılmaz, *Müddesir Suresi’nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 92-97.

⁶⁴ Yılmaz, *Müddesir Suresi’nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*, 3-4.

caydırıcılığı kullanılarak insanın yapısındaki olumsuz özelliklerin giderilmesi amaçlanmaktadır. Cezada amaç acı çektirmek değil ıslah etmektir. Bunlara rağmen azabı gerektiren davranışları işleyenler kendi iradeleriyle cezayı yani cehennemi hak etmiş sayılırlar.⁶⁵

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Kur'an'da cehennem kavramının kapsamına giren kelimelere, ikinci bölümde; cehenneme götüren amellere ve son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi açısından cehennemin fonksiyonuna değinilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.⁶⁶

1.26 Mücahit Yılmaz, *Vakı'a Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 124. (Danışman: Mustafa Usta)

Kur'an-ı Kerim, insanlara rehber olan, onları eğiterek doğru yola ileten birincil kaynaktır. Genelde eğitim, özelde ise din eğitiminde kullanmak amacıyla Yüce Allah'ın yöntem ve ilkelerini örnek almak istikrarlı, sağlıklı ve faydalı bir eğitim sistemini oluşturmamızda bizlere destek sağlamaktadır. Mücahit Yılmaz bahsi geçen bu amaç doğrultusunda Vakı'a Suresi'ni din eğitimi açısından tahlil ederek bir tez çalışması hazırlamıştır. Vakı'a Suresi'nin ana temasını; kıyamet, ahiret, iman, ölüm ve Kur'an'ın değişmezliği konuları oluşturmaktadır. Eğitim-öğretimin önemli özelliklerinden olan olgular üzerinden düşündürme anlayışı sure içerisinde yer alan bu konular üzerinden insanlara yöneltilmiş ve düşünerek bir sonuca ulaşmaları beklenmiştir. Allah'a ve ahirete imana götürececek olgular anlatılırken bugün din eğitiminde aktif olarak kullanılan; bilinenden bilinmeye, soyuttan somuta ilkeleri kullanılmış, gözlem ve düşünme metoduna yer verilmiştir. Yine surede, Kur'an'ın korunmuşluğu ele alınmış ve bu şekilde din eğitimcilerinin Kur'an hakkında şüphe içerisinde olan insanlara karşı üstünlük kurmaları sağlanmıştır. Son olarak ele alınan ölüm konusuyla Yüce Allah, insanın psikolojik yapısını göz önünde bulundurarak nasıl bir yaşam sürmesi gerektiğinin eğitimi vermiştir.⁶⁷

⁶⁵ Musa Saygılı, *Kur'an'da Cehennem Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 10.

⁶⁶ Saygılı, *Kur'an'da Cehennem Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*, 15-16.

⁶⁷ Mücahit Yılmaz, *Vakı'a Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 3.

Çalışma giriş, üç temel bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı ve metodu hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde; Vakı'a Suresi'nde geçen kıyamet olgusu işlenmekte olup insanların ahirette iken çeşitli durumlarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde; surede yer alan ve insanları imana götüren olgu, ilke ve metotlar sıralanmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Kur'an'ın korunmuşluğu ve ölüm anında olan insanın hali değerlendirilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁶⁸

1.27 Fatih Mehmet Aşıkkutlu, *Kur'an'da İbadet Eğitimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 193. (Danışman: Mustafa Usta)

İslam dininin en önem verdiği hususlardan birisi ahlaktır. Yüce Allah, ahlakın olgunlaşması, kalbin manevi anlamda iyileşmesi, güzelleşmesi ve nefsin körelmesi için ibadetleri yerine getirmemizi emretmiştir. İbadet ve ahlak, sebep-sonuç ilişkisi gibi birbirine bağlı olan iki haldir. İbadetlerin amacı, insanı kamil insan derecesine ulaştırarak güzel ahlak sahibi yapmaktır. Günümüzde ahlaki yozlaşma toplumdaki en büyük problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İbadetlerden uzaklaşma bu durumun en büyük sebebi olarak gösterilebilir. Toplumdaki ahlaki yozlaşmayı ortadan kaldırmak ve insanların kâmil derecesine ulaşmasını sağlamak için ibadet eğitimi şarttır. Bu bağlamda çalışmada, insanın gelişim özelliklerine göre ibadet eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği, Kur'an çerçevesinde ortaya konulmuştur.⁶⁹

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; insanın gelişim evrelerine ve dini gelişim aşamalarına yer verilmiştir. İkinci bölümde ise İslam'da temel ibadetler ve ibadet eğitimi işlenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁷⁰

⁶⁸ Yılmaz, *Vakı'a Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili*, 4.

⁶⁹ Fatih Mehmet Aşıkkutlu, *Kur'an'da İbadet Eğitimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 174.

⁷⁰ Aşıkkutlu, *Kur'an'da İbadet Eğitimi*, 7.

1.28 Necla Öztürk, *Kur'an-ı Kerim'de Baba Kavramı ve Din Eğitiminde Baba-Çocuk İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 80. (Danışman: Mustafa Usta)

Eğitim, öncelikli olarak ailede başlar. Aile reisi olarak bir babanın da eğitim açısından üstlendiği rol oldukça fazladır. Din eğitimi kaynağını Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'den almaktadır. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in aile fertlerine karşı olan tutum ve davranışları, bir babanın eğitim açısından üstlenmesi gereken rol için önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷¹

Eğitim açısından babanın rolünü, Kuran ve Hz. Peygamber ışığında ele alan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; baba, çocuk, aile ve eğitim kavramları detaylandırılmıştır. İkinci bölümde; İslam'da baba ve çocuk ilişkisine değinilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise baba-çocuk ilişkisinin din eğitimi açısından önemi ortaya konulmuştur.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.⁷²

1.29 Ahmet Atım, *Hız. Musa Kıssalarının Din Eğitimi Açısından Değeri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 90. (Danışman: Mehmet Emin Ay)

Kıssaların eğitimdeki yeri ve önemini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada Hz. Musa kıssası din eğitimi açısından incelenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kıssa kavramı açıklanarak Hz. Musa kıssalarına genel bir bakış yapılmıştır. İkinci bölümde; Hz. Musa'nın hayatı hakkında genel bilgiler verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Hz. Musa kıssaları eğitim açısından değerlendirilmiştir.

Hız. Musa kıssası Kur'an'daki en uzun kıssalardan biridir. O, İslam'ı yaşamaktan ötürü zulme uğrayanlar için en güzel tesellileri barındırmaktadır. Hız. Musa, Mısır müslümanlarının zulme uğradığı bir dönemde kurtarıcı olarak gönderilmiştir. O ve kardeşi Harun, Firavun ve ahalisini İslam'a davet için büyük mücadeleler vermiş ancak başarılı olamamışlardır. Bunun sonucunda Hız. Musa, İsrailoğulları'nı yanına alarak Kızıldeniz'i geçmiştir. Hız. Musa'nın eğitici yönü bu noktada ortaya çıkmaktadır. Köleleştirilmiş, kişilik ve benliklerini kaybetmiş

⁷¹ Necla Öztürk, *Kur'an-ı Kerim'de Baba Kavramı ve Din Eğitiminde Baba-Çocuk İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 76-77.

⁷² Öztürk, *Kur'an-ı Kerim'de Baba Kavramı ve Din Eğitiminde Baba-Çocuk İlişkisi*, 11.

insanları eğitmek, sevgi, sabır, sadakat gibi ilkeleri kazandırmak çok uzun yıllarını almıştır. Hz. Musa'nın eğitim için yıllarını vermesi ancak neticeyi görmeye ömrünün yetmemesi, eğitimde her zaman çaba ve gayretin sonucunun kısa sürede görülemeyeceğinin bir göstergesidir. Kur'an-ı Kerim'in insanları eğitmede kullandığı yöntemlerden birisi kıssa anlatımıdır. Kur'an, çeşitli mizaç ve kabiliyetlerdeki insanların farklı yönlerinden bahseden kıssalar ile her bireye ve topluma, değişik üslup ve tarzda hitap etmektedir. Bu noktada genelde eğitim özelde ise din eğitiminde kıssa kullanımı önemli bir yer tutmaktadır.⁷³

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.30 Ayşe Süt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hak ve Batıl Kavramları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 110. (Danışman: Mustafa Usta)

Kur'an-ı Kerim ve hadisler, din eğitiminin esas kaynaklarıdır. Din eğitiminin temel konu ve problemlerinin işlenmesinde takip edilmesi gereken yol ve yöntemler bu iki kaynaktan yer almaktadır. Bu nedenle Kur'an ve hadislerin eğitim açısından incelenmesi oldukça önemlidir. Aynı amaç doğrultusunda Ayşe Süt tarafından yapılan bu çalışmada, Kur'an'ın önemli kavramları arasında bulunan hak ve batıl kavramları din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Giriş ve iki ana bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, önemi ve metodu hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde; Kur'an'da hak ve batıl kavramları işlenmiş ve karşılaştırması yapılmıştır. Son bölüm olan ikinci bölümde ise hak ve batıl kavramları din eğitimi açısından tahlil edilmiştir.

Hak ve batıl, Kur'an'da sık kullanılan birbirine zıt iki kavramdır. Hak, hiçbir zaman değişmez, tek ve mutlak. Batıl ise zamanla değişen bir durum, birden fazla biçim ve şekil olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüce Allah, haktır. Bu nedenle kitabı Kur'an-ı Kerim'de hak ve batılı anlatarak bizlere doğru yolu göstermiş ve bunu yaparken pek çok yöntem kullanmıştır. Din eğitiminin doğru yapılabilmesi için hak ve batıl ayrımının öğretilmesi olağan bir zorunluluktur. Bu nedenle din eğitimcileri sağlıklı bir din eğitimi için Kur'an'ı bu konuda tahlil

⁷³ Ahmet Atım, *Hz. Musa Kıssalarının Din Eğitimi Açısından Değeri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 1-3.

etmeli, kullanılan metotları tespit etmeli ve din eğitiminde aktif olarak kullanılmalıdır.⁷⁴

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.⁷⁵

1.31 Özlem Kömürcü, *Kur'an-ı Kerim'in İsimlerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 110. (Danışman: Mustafa Usta)

Kur'an'ın kendisini ifade ettiği pek çok isim bulunmaktadır. Kitab, Mevize, Beyan, Zikir, Müheymin, Hâkim, Burhan bu isimlere örnek olarak verilebilir. Kur'an'ın isimleri, onun farklı yönlerini ele almaktadır. Örneğin; Burhan ismi onun apaçık bir delil olduğuna delalet ederken, Hâkim ismi Kur'an'ın bizler için çeşitli hikmetler içerdiği anlamına gelmektedir. Müheymin ismi, doğru ve hak olanı apaçık ifade eden, yol gösteren manalarında Kur'an için kullanılmıştır. Yine zikir ismi, bizlere eğitimin hayat boyu devam eden bir olgu olduğunu göstermektedir. Kur'an'ın isimleri din eğitimi açısından değerlendirildiğinde; Allah'ın insanları bu yöntemle eğitime teşvik ettiği ve bu eğitim için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini gösterdiği anlaşılmaktadır.⁷⁶

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Kuran'da insanın eğitimi, ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümde ise Kur'an'ın isimleri ve eğitim arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır.⁷⁷

1.32 Nurullah Dağ, *Kur'an'da Felah Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 186. (Danışman: Mustafa Usta)

Kelime olarak felah kavramı, kurtuluş anlamına gelmektedir. İslam dini açısından felah kavramı ise, Allah'ın iradesine uygun şekilde yaşayarak ahirette mutlak olacak olan felaketten kurtulmayı ifade etmektedir. Yüce Allah, Kur'an'da pek çok ayette insanın kurtarıcısının kendisi olduğunu ifade etmiştir. Kişi ancak

⁷⁴ Ayşe Süt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hak ve Batıl Kavramları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 91-94.

⁷⁵ Süt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hak ve Batıl Kavramları*, 3.

⁷⁶ Özlem Kömürcü, *Kur'an-ı Kerim'in İsimlerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 92-96.

⁷⁷ Kömürcü, *Kur'an-ı Kerim'in İsimlerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*, 3.

Allah'a yönelmekle, inanmanın yanında gerekli davranışları gerçekleştirmekle kurtuluşa erecektir. Yargının tek sahibi Allah'tır. O, vadettiği şekilde emir ve yasaklara uyan kullarını felaha kavuşturarak cennetine alacak, inkâr eden ve itaat etmeyenleri ise şiddetli azabın olacağı cehenneme sokacaktır.⁷⁸

İslam dininde kurtuluşa ermenin önemine binaen Nurullah Dağ tarafından yapılan bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; felah kavramının açıklamasına yer verilmiş ve Kur'an'da felah kavramıyla ilişkili kelimelere değinilmiştir. İkinci bölümde ise felaha kavuşmanın unsurları sıralanmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁷⁹

1.33 Tuğba Kaçan, *Din Eğitimi Açısından Kaf Suresi'nin Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 249. (Danışman: Mustafa Usta)

Din eğitimi de dahil olmak üzere bütün İslami ilimler referanslarını Kur'an ve sünnetten almaktadır. Kaliteli bir din eğitimi ancak Kur'an ile mümkündür. Çünkü Kur'an, insanı hem psikolojik hem de sosyolojik yönden eğitmektedir. Bu bağlamda Tuğba Kaçan, Kaf Suresi'ni ele alarak din eğitimi açısından değerlendirmelerde bulunmuş, yeri geldiğinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in uygulamalarına da yer vermiştir. Surede geçen eğitim metotlarını tespit etmiş, günümüzde bu metotlardan nasıl istifade edilebileceği hakkında bilgiler vermiştir.⁸⁰

Kaçan, tez çalışmasını; kavramsal çerçeveyi oluşturduğu birinci bölüm, surede yer alan din eğitimi metotlarını tespit ettiği ikinci bölüm ve din eğitiminin hedeflerinden bahsettiği üçüncü bölüm olmak üzere üç ana bölüm şeklinde tamamlamıştır. Yapılan araştırmada ulaşılan sonuçlar şu şekildedir;

- Kaf Suresi'nde din eğitimi metotlarından; soru-cevap metodu, gözlem metodu, terğib ve terhib metodu, karşılaştırma (kıyas ve mukayese) metodu, tekrar metodu, tasvir metodu, mükafat ve ceza metodu, öğüt yoluyla eğitim metodu kullanılmıştır.

⁷⁸ Nurullah Dağ, *Kur'an'da Felah Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 1-3.

⁷⁹ Dağ, *Kur'an'da Felah Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*, 4.

⁸⁰ Tuğba Kaçan, *Din Eğitimi Açısından Kaf Suresi'nin Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 1-3.

- Kur'an, metot anlamında zengin bir kitaptır. Bir surede birden fazla metot yer aldığı gibi, tek bir ayet içerisinde birden fazla metodun yer aldığı da görülmüştür. Bu bağlamda bir din eğitimcisi, faydalı bir eğitim için çeşitli ilke ve metotlardan faydalanmalıdır.
- Kur'an, sahip olduğu dil, üslup ve metodik zenginlik ile bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmuş, değişik seviye, zihniyet ve beceriye sahip her türlü insana hitap etmiştir. İşte bir din eğitimcisi de bu şekilde olmalı, her türlü insana hitap edebilmelidir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.34 Kenan Oy, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Emr-i Bi'l Ma'ruf ve Nehy-i Anil Münker* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 107. (Danışman: Şuayip Özdemir)

Kenan Oy, yaptığı bu tez çalışmasında Kur'an'da emri bil maruf nehyi anil münker ilkesini din eğitimi çerçevesinde farklı bakış açılarıyla yorumlamış ve değerlendirmiştir. Çalışma, giriş, üç ana bölüm ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Birinci bölümde; eğitim ve din eğitimi kavramları detaylı bir şekilde açıklanmıştır. İkinci bölümde; konunun temelini oluşturan maruf ve münker kavramları ele alınmış, son bölümde ise Kur'an ve hadislerde maruf ve münker konusu işlenmiştir.

İslam dini, insanı her açıdan olduğu gibi ahlaki açıdan da eğitmeyi amaçlamış ve bu bağlamda bazı ilkeler belirlemiştir. Yüce Allah, bu amaç doğrultusunda Hz. Muhammed (s.a.v.)'i biz Müslümanlara yol gösterici olarak göndermiştir. Bunlara ek olarak İslam tarihi boyunca pek çok alim ve bilginler de ahlaki ilkelere bağlı bireyler oluşturmak için çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Emri bil maruf nehyi anil münker, bu görüşlerin en önemlilerindendir.

Emri bil maruf ve nehyi anil münker bir Kur'an prensibidir. Genç-yaşlı, kadın-erkek, zengin-fakir ayrımı olmadan, İslam dininin hoşgörü ile yaklaştığı her türlü iyiliğin yaygınlaştırılması, buna karşın İslam'ın karşı çıktığı ve yasakladığı her türlü kötülüğün ise alıkonulması bütün Müslümanlar üzerine bir görevdir. Din eğitimi açısından da ibadetlerin öğretilmesi ve ahlaki değerlerin kazandırılması noktasında emri bil maruf nehyi anil münker oldukça önemlidir. Okullarda, camilerde, Kur'an kurslarında kısacası din eğitiminin verildiği her yerde din

görevlileri bu ilke gereği insanlara; sevgi ve saygıya dayalı, korku ve dayatmanın olmadığı bir anlayış ile eğitim vermelidir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.35 Ahmet Demirci, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 156. (Danışman: Mustafa Usta)

Ahmet Demirci, 2011 yılında yaptığı *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı* isimli bu tez çalışmasında, Kur'an-ı Kerim çerçevesinde şirk kavramını incelemiştir. Giriş ve dört ana bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, metodu hakkında bilgiler verildikten sonra şirkin, küfür, fiske, dalal ve kutsal kavramlarıyla ilişkisi açıklanmıştır. Birinci bölümde; Kur'an'a göre şirke yol açan nedenler sıralanırken ikinci bölümde; şirkin şekilleri ve çeşitlerine, üçüncü bölümde ise şirk koşmanın dünyevi ve uhrevi olumsuzluklarına değinilmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde; din eğitiminin şirkle mücadelede kullandığı metotlar ele alınmıştır.

En temel anlamıyla şirk, Allah'a ortak koşma, Allah'a eş ve benzer bir varlık olduğunu kabul etme anlamında kullanılmaktadır. Şirk, genelde insanlığı özelde inananları çok eski zamanlardan itibaren meşgul etmiş önemli bir sorundur. Her toplumun kutsallaştırdığı bir varlık bulunmaktadır. Ancak zaman zaman insanlar tek bir varlıkla yetinmemiş, kendilerine inanılacak, tapılacak, ibadet edilecek yeni varlıklar bulmuşlardır. Toplumlar incelendiğinde geçmişten bu yana tapınılan objelerin değişiklik gösterdiği, değişmeyen tek şeyin ise ortak koşma gerçeği olduğu anlaşılmaktadır. Yüce Allah'ın bizlere ulaştırdığı bütün hak dinlerde de O'na şirk koşan bazı insanların varlığından söz etmek mümkündür. Demirci, çalışmasında yaptığı tespitler sonucunda her grubun kendi inandığının doğru olduğunu savunduğunu, bu nedenle de şirk koşma probleminin daha uzun yıllar insanlığı meşgul edeceğini belirtmiştir.⁸¹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁸²

⁸¹ Ahmet Demirci, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 131-140.

⁸² Demirci, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı*, 3.

1.36 Ayşegül Büyükbingöl Yağcı, *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf ile Züleyha Kıssası* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 131. (Danışman: Yurdagül Mehmedoğlu)

Değerler, insanın karakteri ve toplum düzeni için vazgeçilmez bir olgudur. Bu değerler, Türkiye'nin eğitim sistemi de dahil bütün ülkelerin eğitim sistemi içerisinde kendisine yer edinmiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca eğitim sistemi içerisinde değil, kaynağı ilahi olsun olmasın pek çok din içerisinde de değer öğretiminin var olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssalar incelendiğinde, hepsinin öğretici nitelikte olduğu, sevgi, saygı, sabır, adalet, dürüstlük, iffet, takva gibi değerlerin vurgulandığı görülmektedir.⁸³ Ayşegül Büyükbingöl Yağcı tarafından yapılan bu tez çalışmasında, Yusuf ile Züleyha kıssası değerler eğitimi bağlamında incelenmiş, kıssa içerisinde yer alan değerler ve özellikle de iffet kavramı ele alınmıştır.

Giriş, iki ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve sınırlılıkları hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde; din, din eğitimi, ahlak ve değerler arasındaki ilişki ve iffet kavramı açıklanmıştır. İkinci bölümde; Yusuf ile Züleyha kıssası iffet, sabır, iyilik, sevgi ve aşk gibi ahlaki değerler açısından incelenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden veri toplama kullanılmıştır.⁸⁴

1.37 Recep Akakuş, *Din Eğitimi Açısından Kehf Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 133. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

Eğitim, insanın karakterini ve hayatını şekillendiren çok yönlü bir sistemdir. Öneme binaen sağlıklı bir eğitim verilmesi için gerekli teknik ve yöntemlerin bilinmesi gerekmektedir. Yüce Allah, Kur'an'da kullarını eğitmek amacıyla en güzel yöntemleri kullanmıştır. Bu yöntemler eğitim sisteminin düzenlenmesi noktasında bizler için en güzel örnekleri oluşturmaktadır. Recep Akakuş, bahsi geçen yöntemlerden biri olan hikâye-kıssa yoluyla anlatma

⁸³ Ayşegül Büyükbingöl Yağcı, *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf ile Züleyha Kıssası* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 113-116.

⁸⁴ Yağcı, *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf ile Züleyha Kıssası*, 3.

metodunu sistemleştirmek amacıyla Kehf Suresi'ni din eğitimi açısından tahlil etmiştir.⁸⁵

Giriş ve üç ana bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, amacı, metot ve kaynakları hakkında bilgiler verilmiş, Kehf Suresi'nin temel özelliklerine değinilmiştir. Birinci bölümde; Kehf Suresi kıssaları anlatılmıştır. İkinci bölümde; surede geçen hidayet, şirk, tevekkül, tevazu, hikmet gibi açıklanması gereken kavramlar açıklanmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi ve Kehf Suresi değerlendirilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda Kehf Suresi'nden çıkan sonuçlar şu şekildedir:

- İlk insandan itibaren din aynıdır. Din, insanları dünya ve ahirette mutluluğa ulaştıracak kurallar bütünüdür. Bu mutluluğu sağlayacak şey ise din eğitimidir.
- İyi bir aile terbiyesi görmüş ve din eğitimi almış gençler, ülkenin kalkınması ve gelecek nesillerin daha iyi yaşaması için oldukça önemlidir. Sistemli ve sağlıklı bir din eğitiminden geçmemiş bireyler, dünya hayatına meyleder. Bu durum ahiret inancından yoksun, toplumda haksızlık ve adaletsizliğe yol açan bireylerin yetişmesine neden olur.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon kullanılmıştır.⁸⁶

1.38 Abdullah Ertuç, *Kur'an'da Dua Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 111. (Danışman: Saadettin Özdemir)

Abdullah Ertuç tarafından yapılan bu çalışma, giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, sınırlılıkları ve kaynakları belirtilmiştir. Birinci bölümde; dua kavramı ve din eğitiminde duanın önemi açıklanmıştır. İkinci bölümde; din eğitimi açısından dua ayetleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Kur'an'da yer alan peygamber dualarına değinilmiştir. Dua, her dinin temel unsurlarındandır. Aşkın

⁸⁵ Recep Akakuş, *Din Eğitimi Açısından Kehf Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 118-119.

⁸⁶ Akakuş, *Din Eğitimi Açısından Kehf Suresi*, 2.

bir zatın varlığına inanan insan, her ihtiyaç duyduğunda, günahlarında, pişmanlıklarında, sıkıntılı ve korkulu anlarında, güç yetiremediği durumlar karşısında dua ile o zata sığınmaktadır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de kullarının her durumda dua ile kendisine dayanıp güvenmelerini buyurmuştur.⁸⁷

İnsanın dini esaslara göre eğitilmesi ve yetiştirilmesini ifade eden din eğitimi için dua kavramı önemli bir kavramdır. Çünkü din eğitimi önce gönüllerde gerçekleşir. Bu bağlamda eğitilen insan isteklerini dua vasıtası ile Allah'a iletir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmıştır.⁸⁸

1.39 Betül Turpcu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 95. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Yüce Allah, insanları eğitmek, terbiye etmek, doğru yola ulaştırmak ve ahiret mutluluğuna kavuşmalarını sağlamak amacıyla Kur'an'da model şahsiyetlere, örnek olaylara ve kıssalara yer vermiştir. Konuyla ilgili Betül Turpcu tarafından yapılan bu çalışma, Kur'an'daki önemli model şahsiyetlerden biri olan Hz. Meryem'in terbiyesini ele almaktadır. Giriş ve üç bölümden oluşan tez çalışmasının giriş bölümünde araştırma hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra birinci bölümde, Hz. Meryem'in ailesi ve yetiştirilmesi, ikinci bölümde seçilmişliği, üçüncü bölümde ise din eğitimi açısından Meryem kıssası anlatılmıştır.

Hız. Meryem hayatı, iffeti, karakteri, takvası ve teslimiyetiyle pek çok yönden örnek insan olarak gösterilmiş, öyle ki Kur'an'da ismi bir sureye verilen tek kadın olmuştur. Hız. Meryem, Yahudilik ve putperestliğin yaygın olduğu, kadının her anlamda değersiz sayıldığı bir toplumda, Kur'an'da bahsi geçen seçkin bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmiştir. Ailesinin yolunda giderek küçük yaşta dini eğitim almış, kutsal mekânda peygamber himayesinde büyümüştür. İffet, ihlası, takvası ve Allah'a olan teslimiyeti sayesinde Hız. Meryem, Allah tarafından rızıklandırılmış, peygamber olmadığı halde meleklerle iletişime geçmiş

⁸⁷ Abdullah Ertuç, *Kur'an'da Dua Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 4.

⁸⁸ Ertuç, *Kur'an'da Dua Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*, 3.

ve bir peygamberin annesi olma şerefine nail olmuştur. Din eğitimi açısından bakıldığında, Allah'ın onu ve oğlunu tüm İslam alemi için örnek kıldığı açıktır. Her şeyin Allah'ın kontrolünde olduğu düşüncesiyle olaylara sabreden, iftiralara göğüs geren Hz. Meryem, Allah'ın rahmetiyle karşılık görmüş ve huzur bulmuştur. Müslümanlarda, her zorluğa karşı sağlam bir iman temeli ile teslimiyet göstermeli ve sabretmelidir. Yaşadığı dönemde var olan kadın-erkek eşitsizliğinin aksine Hz. Meryem, mabetlere alınmış, en güzel şekilde eğitilmiştir. Bu durumda bizlere eğitim-öğretimde kız çocuklarına fırsat eşitliği tanınması gerektiğini göstermektedir. Bu gibi pek çok çıkarımı ve ilkeleri barındıran Kur'an-ı Kerim'de konu edinilen Hz. Meryem, din eğitimcileri tarafından incelenmeli ve gerekli çıkarımlar yapılmalıdır.⁸⁹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.⁹⁰

1.40 Yusuf Ziya Öğretici, *Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Hak Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 173. (Danışman: Yurdağül Mehmedoğlu)

Yusuf Ziya Öğretici, yaptığı bu tez çalışmasında farklı disiplinlerin hak kavramına yaklaşımını ve din eğitimi ile hak kavramı arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, yöntem ve sınırlılıkları hakkında bilgiler verildikten sonra din eğitimi-öğretimi ve hak gibi tezin konusunu oluşturan temel kavramlar açıklanmıştır. Birinci bölümde, farklı disiplinlerde hak kavramına yaklaşımlar değerlendirilmiş, son bölüm olan ikinci bölümde ise din eğitimi ve öğretiminin hak kavramıyla ilişkisi incelenmiştir. Hukuk için vazgeçilmez bir kavram olan hak kavramı, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde de sıkça kullanılmıştır. Kur'an'ın inzalından önce de bir anlayış olarak karşımıza çıkan hak, Allahü Teala'nın isimlerinden biridir. Bu sebeptendir ki bu kavram İslam anlayışı için bir çatı görevi görmüş, dini düşüncelerde her zaman kendine yer bulabilmiştir. Kur'an'da hak kavramı; Allah'ın zatı, inananların yapmaları/yapmamaları gereken şeyler ve doğruluk-gerçeklik olmak üzere üç farklı anlamda kullanılmıştır. Bu bağlamda

⁸⁹ Betül Turpcu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 72-74.

⁹⁰ Turpcu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi*, 5.

Kur'an'ın temel kaynak olarak kullanıldığı din eğitimi ile hak kavramı arasında çeşitli açılardan irtibat kurmak mümkündür.

Din eğitimi ve hak arasında; haktan yola çıkarak din eğitimi anlamaya çalışmak ve din eğitiminden yola çıkarak hakkı anlamaya çalışmak olmak üzere karşılıklı olarak iki yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Din eğitimi, kendi sistemi içerisinde hak kavramının taşıdığı anlamlardan faydalanmaktadır. Kısacası hak kavramı, din eğitimi sürecini destekler niteliktedir. İkinci yön; hakkın bir yaşam biçimi haline gelmesi hususundan karşımıza çıkmaktadır. Din eğitiminde bir erdem olarak işlenecek olan hak kavramı, insanların dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmasını sağlayacaktır. Toplum huzuru ve güveni açısından insanların birbirlerinin haklarına saygı duyması temel bir gerekliliktir.⁹¹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon ve belgesel gözlem kullanılmıştır.⁹²

1.41 Meryem Karataş, *Değerler Eğitimi Açısından Kur'an'da İnsan Onuru* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 134. (Danışman: Hasan Dam)

Meryem Karataş tarafından yapılan bu tez çalışmasında, Kur'an-ı Kerim'de geçen onur kavramını değerler eğitimi çerçevesinde açıklamak ve Kur'an'da yer alan değerlerin insan onuruna etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Değerler, insanları değerli kılan, bireysel ve toplumsal ilişkilerinde kabul görmesini sağlayan üstün niteliklerdir. Sahip olunan değerler, bireyin kişiliğine, düşüncelerine ve davranışlarına etki etmektedir. Bu nedenle değerlerin kazandırılması amacıyla değerler eğitimi verilmektedir. Onur ise insanın kendine duyduğu saygıyı ve başkalarından gördüğü saygı karşısında duyduğu gururu ifade etmektedir. Sahip olduğu değerleri erdeme dönüştüren kimse onurlu kimse olarak kabul edilir. Kur'an-ı Kerim gerek kıssalarla gerekse farklı ayetler yoluyla insanların değer kazanmasına ve onurunu korumasına yönelik pek çok ilke koymakta ve tavsiye vermektedir.⁹³ Bu bağlamda Kur'an, değerler eğitimi konusunda önemli bir kaynak olarak kabul edilmeli ve incelenmelidir.

⁹¹ Yusuf Ziya Öğretici, *Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Hak Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 3.

⁹² Öğretici, *Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Hak Kavramı*, 2.

⁹³ Meryem Karataş, *Değerler Eğitimi Açısından Kur'an'da İnsan Onuru* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 113.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma hakkında temel bilgilere, temel kavramlara, ilgili yayın ve araştırmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulurken ikinci bölümde yaş, cinsiyet, ekonomi ve sağlık açısından Kur'an'da insan onuru değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise Kur'an'da insan onuruna ilişkin değerler sıralanmıştır.

Değerlendirmeler neticesinde;

- Kur'an-ı Kerim'de insan onuruna ilişkin; doğruluk ve dürüstlük, adalet, ahde vefa, iyilik, cömertlik, sevgi, merhamet, iffet ve sabır olmak üzere dokuz değer bulunduğ,
- Değerler eğitiminin, insanın kendi hayatını anlamlandırmasını ve benliğini kazanmasını sağlayan en önemli etken olduğ,
- Değerler noktasında dinin ortaya koyduğu kuralların ve desteğin değerlerin kazanılmasında ve aktarılmasında etkili bir faktör olduğ,
- Günümüz eğitim sisteminde bireylere kazandırılmak istenen değerlerin Kur'an'da ortaya konulan değerler ile paralellik gösterdiğ,
- Bireysel ve toplumsal huzurun sağlanması için onur eğitiminin gerekli olduğ ve bu eğitimin verilmesinde dini kuralların ve yöntemlerin göz ardı edilmemesi gerektiğ sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden veri toplama kullanılmıştır.⁹⁴

1.42 Sebahattin Kaygusuz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fısk Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 105. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Sebahattin Kaygusuz tarafından yapılan Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fısk Kavramı başlıklı bu tezde, Kur'an'da bahsi geçen fısk ve fasıklık durumu ele alınarak din eğitimi açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, sınırları, amacı ve metodu hakkında bilgiler verildikten sonra fısk kavramının anlamı açıklanmıştır. Birinci bölümde fasıkın psikolojik yapısına, ikinci bölümde ise fasıkın davranışlarına, bu davranışların ahlaki boyutlarına ve

⁹⁴ Karataş, *Değerler Eğitimi Açısından Kur'an'da İnsan Onuru*, 3.

fasık-şeytan ilişkisine değinilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi ve fık ilişkisine yer verilmiştir.

Fık, dinin emir ve yasaklarına aykırı davranma durumudur. Fasık ise Allah'ın emrini terk ederek imandan küfre geçen, dünyaya meyleden kimse olarak tanımlanabilir. İslam eğitiminde insanın doğuştan iyi olduğu prensibi benimsenmiş ve bozulmanın sonradan gerçekleştiği kabul edilmiştir. Fık da din eğitiminde yoksunluk sebebiyle sonradan meydana gelen bir tür bozulma ve yoldan çıkmadır. Din eğitiminin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, bir rehber ve hidayet kitabı olması bakımından içeriğinde eğitim konusuna oldukça geniş yer verilmiştir. Nitekim Yüce Allah, Kur'an'da fasıklık psikolojisini ve fasıkların davranışlarını geniş bir şekilde anlatarak Müslümanları eğitmiştir. Kur'an'ın farklı ayetlerinde imanın bilgi ile arttığı ifade edilmiştir. İmanın eğitimle artması hususu bizlere din eğitiminin fıkın panzehri niteliğinde olduğunu göstermektedir. Şöyle ki; eğitim ile iman artacak ve iman arttıkça da fık ve fasıklık durumu da azalacaktır.⁹⁵

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.⁹⁶

1.43 Lokman Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim'de Geçen Eğitimle İlgili Ayetlerin Bazı Çağdaş Müfessirlere Göre Yorumu* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 133. (Danışman: Mustafa Köylü)

Lokman Yıldırım, sağlam bir eğitim paradigması oluşumuna katkıda bulunmak amacıyla yaptığı bu çalışmasında, Kur'an'ın eğitime bakışını bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirerek eğitim ile ilgili ayetleri müfessirlerin görüşleri doğrultusunda din eğitimi açısından ele almış ve Kur'an'ın eğitime getirdiği temel prensipleri tespit etmiştir. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, kapsamı, sınırlılıkları ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Buna ek olarak giriş bölümünde konu ile ilgili temel kavramlar da kısaca açıklanmıştır. Birinci bölümde, Kur'an'da geçen eğitimle ilgili ayetlere ve Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hayrettin Karaman, Bayraktar Bayraklı, Seyyid Kutub, İmam Kurtubi gibi müfessirlerin yorumlarına yer verilmiştir. Son bölüm olan ikinci bölümde ise Kur'an'ın eğitimle ilgili temel

⁹⁵ Sebahattin Kaygusuz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fık Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 88-90.

⁹⁶ Kaygusuz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fık Kavramı*, 1-2.

prensipleri sıralanmıştır. Eğitimin doğumdan önce başlaması, insanı bütün yönleriyle ele alması, söz ve davranış tutarlılığı kazandırmayı hedeflemesi, eğitimde farklı metotlar kullanılması bu prensiplerden bazılarıdır.

İnsan ve eğitim kavramları birbirleriyle yakın ilişki içerisinde bulunan iki kavramdır. Eğitim, mahiyetinin, sınırlarının ve kurallarının belirlendiği kapsamlı bir tanımın yapılabilmesi noktasında insana ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte insanın da hayatını anlamlandırabilmesi için eğitim şarttır. Anlaşılacağı üzere her iki kavram da birbirine anlam katma konusunda ihtiyaç duymaktadır. İnsanın eğitimi henüz doğmadan önce anne karnında başlar ve ölünceye dek de devam eder. Hayat boyu süren bu eğitimin gelişigüzel, plansız ve programsız bir şekilde sürdürülemeyeceği açıktır. Eğitimin temellerini oluşturmak ve ölçülerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalar sonucunda insanlar arasında görüş farklılıkları ortaya çıkmıştır. Müslüman bir toplumun eğitimini sağlam bir zemine oturtmak için en güzel kaynak Kur'an-ı Kerim'dir.⁹⁷

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden veri toplama, açıklama, yorumlama ve karşılaştırma kullanılmıştır.⁹⁸

1.44 Kerim Aydın, *Din Eğitimi Açısından İsrâ Suresi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 95. (Danışman: Mehmet Şanver)

Geçmişte ve günümüzde biz Müslümanların yol gösterici ilahi rehberi olan Kur'an-ı Kerim, gelecekte de aynı ilke, yöntem ve kurallarıyla geçerliliğini koruyarak Müslüman nesiller ve hatta bütün insanlık için yol gösterici bir rehber ve eğitim kitabı olmaya devam edecektir. Genelde eğitim özelde ise din eğitimi için temel kaynak olması hasebiyle Kur'an, her bir ayetinde ve suresinde eğitime katkı sağlayacak çok sayıda bilgiyi bünyesinde barındırmaktadır. Bu noktada biz Müslümanlara düşen görev; Kur'an ayetlerini inceleyerek onların esas anlamlarını ve muhatap ile iletişimini derinlemesine analiz etmektir.⁹⁹ Kerim Aydın, bu amaçla yaptığı çalışmada İsrâ Suresi'ni eğitim açısından inceleyerek ayetlerde

⁹⁷ Lokman Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim'de Geçen Eğitimle İlgili Ayetlerin Bazı Çağdaş Müfessirlere Göre Yorumu* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 115-117.

⁹⁸ Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim'de Geçen Eğitimle İlgili Ayetlerin Bazı Çağdaş Müfessirlere Göre Yorumu*, 4.

⁹⁹ Kerim Aydın, *Din Eğitimi Açısından İsrâ Suresi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 75.

var olan eğitsel yöntem, ilke ve özellikleri buna ek olarak da insanın karakteristik yapısını yansıtan özellikleri ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın amacı, konusu ve kaynaklarına değinilmiştir. Birinci bölümde; eğitim, din eğitimi, metod ve ilke kavramları açıklandıktan sonra sure hakkında genel bilgiler verilmiştir. Son bölüm olan ikinci bölümde ise İsra Suresi'nde ön plana çıkan eğitsel metod, eğitsel ilkeler ve kişilik-karaktere yer verilmiştir.

İsra Suresi'nin din eğitimi açısından değerlendirilmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- İsra Suresi'nde öne çıkan eğitsel metotlar; Tartışma Metodu, Terğib ve Terhib Metodu, Tekrar Metodu, Soru-Cevap Metodu, Temsil Metodu, Ödül ve Ceza Metodu.
- İsra Suresi'nde öne çıkan eğitsel ilkeler; Muhataba Görelilik İlkesi, Tedric İlkesi, Zorlamama İlkesi, Düşünme-Düşündürme İlkesi.
- Surede kişilik kavramını ifade etmek için bireysel kişilik farkı anlamına gelen 'şakile' kavramı kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim, her ferdin ayrı bir benliğe ve kendine özgü bir kişiliğe sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda din eğitiminde çok yönlü bir eğitim anlayışı benimsenmeli ve eğitim verilirken bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon kullanılmıştır.¹⁰⁰

1.45 Mahmut Topcu, *Münafikûn Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 104. (Danışman: Fahri Kayadibi)

Mahmut Topcu, bu çalışmasında Münafikûn Suresi'ni din eğitimi açısından tahlil ederek eğitime dair çıkarımlar yapmayı ve din eğitimine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezin konusu, amacı ve metoduna değinilmiştir. Birinci bölümde, Münafikûn Suresi'nde geçen nifak kavramı ve nifak kavramıyla ilişkili iman, küfür, fık gibi temel kavramlara yer verilmiştir. İkinci bölümde, surede geçen münafıkların vasıfları ve müminlere yapılan uyarılar ele alınmıştır. Üçüncü

¹⁰⁰ Aydın, *Din Eğitimi Açısından İsra Suresi*, 3.

bölümde ise Münafikûn Suresi'nde yer alan din eğitimi ilkeleri ve metotları verilmiştir.

Münafikûn Suresi din eğitimi açısından değerlendirildiğinde;

- Surede din eğitim ve öğretiminde kullanılan ilkelere çok yönlülük, sebep-sonuç, bütünlük, hidayet ve aklı kullanma ilkelerinin kullanıldığı,
- Din eğitimi metotlarından takrir, temsil, ödül-ceza, telkin ve tartışma metotlarının kullanıldığı,
- Münafıklıktan uzak bir karakter oluşumu için münafık karakterlilikten sakınmak, aile içerisinde doğru bir eğitim vermek, rol model olmak, bütünlükçü bir eğitim anlayışını benimsemek, farklılıkların idrakinde olmak gibi ilkeler bağlamında karakter eğitimi oluşturmak gerektiği tespit edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, her ayetinde ve her suresinde olduğu gibi Münafikûn Suresi'nde de Müslümanlar için yol gösterici olmuştur. Surede, münafıkların özelliklerine vurgu yapılarak Müslümanlara bu özelliklerden uzak durulması emredilmiştir.¹⁰¹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

1.46 Resül Akkoyun, *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 182. (Danışman: Saadettin Özdemir)

Kur'an-ı Kerim, cahiliye döneminde indirilmiş ilahi bir kitaptır. Aynı zamanda o dönemde cahiliye toplumunu eğiterek üst medeniyetlerin seviyesine çıkaran etken de Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'in insanlarla iletişimi, eğitim bakımından incelendiğinde kullanılan pek çok ilke ve yöntemin olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda din eğitiminde takip edilecek yol için Kur'an'da kullanılan ilke ve yöntemler önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰² Konuyla ilgili olarak Resül Akkoyun tarafından yapılan bu araştırma, Kur'an'da sıkça kullanılan tartışma yönteminin eğitsel boyutlarını ortaya koyarak din eğitimi açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

¹⁰¹ Mahmut Topcu, *Münafikûn Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 88.

¹⁰² Resül Akkoyun, *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 7.

Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi ve kaynakları hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, tartışma kavramı ele alınarak Kur'an'daki tartışma yöntemi açıklanmıştır. İkinci bölümde, Kur'an'da yer alan tartışma konularına ve peygamberlerin kavimleri ile tartışmalarına yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Kur'an'da tartışma yöntemi din eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

İnsan, yapısı gereği tartışmacı özelliğe sahiptir. Sosyal varlık olması nedeniyle tartışma, insan hayatının pek çok noktasında yaşanan ve insanlıkla birlikte daima var olacak olan bir durumdur. Birtakım kurallara, kaidelere, eşitliğe ve adalete bağlı olarak bilinçli bir şekilde iyi yönde yapılan tartışma, eğitim açısından değerlendirildiğinde faydalı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Din eğitimi açısından tartışma yönteminin kullanılmasında en önemli kaynak elbette ki Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an, tartışmanın sınırlarını çizerek amacı, konusu, üslubu ve yöntemi hakkında belirli kurallar koymuştur. Peygamberlerin hayatından tartışma örnekleri aktararak bizler için bir yöntem oluşturmuştur. Kur'an-ı Kerim'deki tartışma ile ilgili ayetler incelendiğinde tartışmanın; belirli kurallar çerçevesinde insanların zihinlerini açık tutmak ve araştırma yapmalarını sağlamak amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Din eğitimi açısından tartışma yöntemi incelendiğinde ise bu yöntemin; itiraz edebilmeyi, sorgulayabilmeyi ve farklı düşüncelerle uygun şekilde mücadele edebilmeyi sağlayarak ezbere dayalı din anlayışını geri planda bıraktığı tespit edilmiştir.¹⁰³

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.¹⁰⁴

1.47 Seyfullah Şahinoğlu, *Kur'an-ı Kerim'deki Tehdit Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 120. (Danışman: Hamit Er)

Seyfullah Şahinoğlu tarafından yapılan bu çalışmada, Kur'an'da yer alan tehdit ayetleri din eğitimi açısından incelenmiş ve tehdidin din eğitiminde bir

¹⁰³ Akkoyun, *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 145.

¹⁰⁴ Akkoyun, *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 7-8.

yöntem olarak kullanılıp kullanılamayacağı değerlendirilmiştir. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci bölümde Kur'an'da geçen tehdit ayetlerine yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise tehdit ayetleri din eğitimi açısından tahlil edilmiştir.

Unutmak, insan karakterinin sahip olduğu en zayıf özelliktir. Allah Teala'nın emirlerini almak için Tur dağına giden Hz. Musa'nın iman üzere olan kavminin geri döndüğünde putlara tapar bir hale gelmiş olmaları, Kabil'in kardeşi Habil'i önce tehdit edip sonra öldürmesi '*unutma*' boyutunun bir yönünü temsil etmektedir. Hata yapma eğiliminde olan insan, içsel ve dışsal her türlü kötülük nedeniyle yanlıya düşebilmekte ve ahiretini mahvedebilmektedir. Yüce Allah (c.c.), insanların bu tür kötü ve hesapsız davranışlarının önüne geçmek amacıyla Kur'an-ı Kerim'de azarlama, ikaz etme, tehdit ve korkutma üslubunu kullanmıştır. İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, bireylerin akli, bedeni ve ruhi olgunluğa ulaşması, salih amel sahibi, doğru ve dürüst bireyler olmaları için pek çok temel ilke içermektedir. İlgili ayetlerin incelenmesi sonucunda Kur'an-ı Kerim'de tehdidin yalnızca kötü, asi ve günahkâr kullara yapılmadığı, gerektiğinde sıratı müstakimde ayrılmalara mâni olmak amacıyla iyi kullar için de kullanıldığı anlaşılmıştır. Kötülere yapılan tehdidin amacı onları bekleyen hazin son ve azabın bildirilmesi iken iyiler için yapılan tehdidin amacı başa gelebilecek bela ve musibetlerden onları korumaktır.¹⁰⁵

Tezin ana sorusu olan; 'Kur'an'da var olan bu tehdit yaklaşımının din eğitiminde bir yöntem olarak kullanılması doğru mu?' sorusuna Şahinoğlu şu şekilde açıklık getirmiştir: Kur'an, güç sahibi, baskıcı insanların diğerlerini baskı ve korku altında tutarak düşüncelerini kabul ettirmede ve zulme uğratmada kullandıkları tehdit ve korkutmaları hiçbir zaman tasvip etmemiştir. Bu bağlamda din eğitim ve öğretiminde tehdit; uygun ve makul bir yol olarak kabul edilemez. Peygamberler hiçbir dini düşünce ve görüşü muhataba bildirirken, kabul ettirirken veya sevdiren tehdit kullanmamışlardır. Bu bağlamda din eğitimcilerinin de dini eğitim ve öğretimde tehdit kullanmaları söz konusu değildir.¹⁰⁶

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

¹⁰⁵ Seyfullah Şahinoğlu, *Kur'an-ı Kerim'deki Tehdit Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 1-4.

¹⁰⁶ Şahinoğlu, *Kur'an-ı Kerim'deki Tehdit Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili*, 103.

1.48 Kezban Karadağ Aylanç, *Âdab-ı Muaşeret Açısından Din Eğitime Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 159. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Kezban Karadağ Aylanç, bu çalışmasında nezaket kurallarına duyulan ihtiyacın artması nedeniyle Hz. Peygamber'in ailesiyle ve sahabeyle, sahabenin de kendi aralarında olan âdab-ı muaşeret ilişkilerini konu edinen ayetleri ele alarak din eğitimi açısından değerlendirmiştir. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma hakkında genel bilgilere ve kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Birinci bölümde, Hz. Peygamber'in ailesi ve yakın çevresiyle ilişkilerinde âdab-ı muaşeret, ikinci bölümde Hz. Peygamber'in sahabeyle ilişkilerinde âdab-ı muaşeret, üçüncü bölümde ise sahabenin Hz. Peygamber ile ilişkilerinde âdab-ı muaşeret ele alınmıştır. Kur'an'da yer alan âdab-ı muaşeret ile ilgili ayetlerin değerlendirilmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Âdab-ı Muaşeret, birey ve toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen görgü ve nezaket kurallarını ifade etmektedir. Bu kurallar insanların, her türlü düşünce, söz ve davranışlarında ölçülü ve nezaket sahibi olmalarını, kısacası hüsn-i hal içinde olmalarını sağlamaktadır. Modern çağı yaşayan günümüz toplumunda, yaygınlaşan bireyselleşme ve teknolojik aletlerin sık kullanımı nedeniyle sosyal ilişkiler azalmış, bu nedenle de nezaket kurallarına aykırı davranışlar, saygısızlık ve tahammülsüzlük gibi durumlar ortaya çıkmıştır.¹⁰⁷

Hz. Peygamber'in hanesinde eşleri ile yaşadığı olaylar, aile ilişkilerinde çeşitli sorunların çıkabileceğini, fakat bu sorunların kavga ile değil; hoşgörü, sevgi ve saygı çerçevesinde çözülmesi gerektiğini bizlere göstermektedir. Allahü Teala, başta Hz. Peygamber'i ve sonra bütün Müslümanları eşleriyle yaşadıkları sorunlar karşısında aceleci davranmamaları ve toplum baskısından kaçınmaları, hoşgörülü olmaları ve helal kıldığı şeylerden kendilerini mahrum bırakmamaları konusunda uyarmıştır. Yine Yüce Allah, Hz. Peygamber'e her konuda öncelikli olarak akrabalarını uyarmasını, kadınlara karşı iyi davranılmasını, Müslümanlara karşı her zaman alçak gönüllü, şefkatli ve merhametli olmasını emretmiştir. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e karşı kaba ve ölçüsüz

¹⁰⁷ Kezban Karadağ Aylanç, *Âdab-ı Muaşeret Açısından Din Eğitime Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 8-9.

davrananlar yerilmiş, ona karşı saygıda kusur edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁸

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon kullanılmıştır.¹⁰⁹

1.49 Farman Ibragimov, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre “Şükür” Kavramı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 116. (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)

Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Şükür Kavramı isimli bu çalışmada, şükür kavramının tanımı, şükürün yapılış şekilleri ve amaçları araştırılmış, şükür ve eğitim arasındaki ilişki incelenerek eğitimin, şükür duygusunun oluşumundaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, metodu, kaynakları ve sınırları hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, şükür kavramının tahliline, şükür kavramıyla ilişkili olan kavramlara ve Kur'an, hadis ve tasavvufta şükür kavramına yer verilmiştir. Son bölüm olan ikinci bölümde ise din eğitimi ve şükür arasındaki ilişki açıklanarak şükre ulaşmanın yolları belirtilmiştir.

Her insanda teşekkür etme duygusu vardır. Fakat bu duygu bazılarında azken bazılarında daha fazladır. Şükür, insanın Yüce Allah'a verdiği nimetler için teşekkür etmesi olarak ifade edilebilir. Zira Kur'an-ı Kerim'de şükür kavramı, verilen her türlü nimete ve yapılan iyiliğe iyilikle karşılık vermek manalarında kullanılmıştır, Yüce Allah, insanlara sonsuz nimetler vermiş ve bu nimetler karşısında inkârcı ve nankör olmamalarını, şükretmelerini ve kendisini hatırlamalarını tavsiye etmiştir. O, şükreden kullarının mükafata nail olacağını, inkâr edenlerin ise azaba uğrayacağını ayetlerle bildirmiştir. Genelde eğitim özelde ise din eğitimi, insanların hayatını şekillendirmeyi, Müslümanların en iyi şekilde yetişmelerini ve Allah'a layık bir kul olabilmelerini amaçlamaktadır. Bu

¹⁰⁸ Aylanç, *Âdab-ı Muaşeret Açısından Din Eğitime Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi*, 133-139.

¹⁰⁹ Aylanç, *Âdab-ı Muaşeret Açısından Din Eğitime Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi*, 2-3.

bağlamda din eğitimi, Müslümanların şükür eğitimini üstlenerek Allah’a layık birer kul olmalarını sağlamaktadır.¹¹⁰

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹¹¹

1.50 Syerikjan Kyendyebai, *İtap Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 103. (Danışman: Mustafa Usta)

Syerikjan Kyendyebai tarafından yapılan bu araştırmada Kur’an-ı Kerim’deki itab ayetleri ele alınarak din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Yüce Allah, insanların dünya ve ahirette mutluluğa ulaşmasını sağlamak ve onlara doğru yolu göstermek amacıyla peygamberler göndermiştir. O, öncelikle insanlar arasından seçtiği bu peygamberleri eğitmiş, sonra da onların insanları eğitmesini emretmiştir. Hz. Peygamber’in “Rabbim beni terbiye etti.” şeklindeki buyruğu bizlere peygamberlerin de eğitildiğini göstermektedir. Peygamberler beşerdir. Her insan gibi hata yapmaları ve uyarılmaları muhtemel ve mümkün bir durumdur. Bu şekilde; literatürümüzde peygamberlerin yaptığı hatalar için zelle, bu hatalar nedeniyle aldıkları uyarılar için ise itab kavramı kullanılmaktadır. İtab ayetleri; Kur’an’da bulunan, genelde peygamberlere özelde ise Hz. Muhammed (s.a.v)’e yönelik uyarı ve ikazları barındıran ayetleri ifade etmektedir.¹¹²

Araştırma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, sınırları ve metodu hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde konu ile ilgili olan; ismet, günah, hata, zelle ve itab kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde Kur’an-ı Kerim’de yer alan itab ayetlerine ve Hz. Peygamber’e yapılan itablara yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise itab ayetleri din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Din eğitimi açısından incelenen itab ayetlerinde; eşitlik, rencide etmeme, makamı ve kişiliği koruma, şefkat ve merhamet, hoşgörülü ve taassuptan uzak olma olmak üzere eğitimcilerin gözetmesi gereken beş temel ilkeye ve önceden bilgilendirme ve uyarma,

¹¹⁰ Farman Ibragimov, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’a Göre “Şükür” Kavramı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 95-97.

¹¹¹ Ibragimov, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’a Göre “Şükür” Kavramı*, 2.

¹¹² Syerikjan Kyendyebai, *İtap Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 88-89.

uyarılardan imasız ve net iletilişi, uyarı ve ikazların kuşatıcılığı ve eğitimde öncelik sırası olmak üzere dört temel din eğitimi metoduna ulaşılmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹¹³

1.51 Şamil Duran, *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 268. (Danışman: Mehmet Bahçekapılı)

2019 yılında Şamil Duran tarafından kaleme alınan *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* isimli bu tezde Duran, Kur'an ilkeleri doğrultusunda insanın sahip olduğu iyi ve kötü özellikleri belirlemeyi ve iyi özelliklerin geliştirilmesi, kötü özelliklerin ise eğitilerek terbiye edilmesinin yollarını bulmayı amaçlamıştır.

Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin konusu, amacı, önemi vb. açıklanmıştır. Birinci bölümde kuramsal çerçeve oluşturularak Kur'an'daki insan özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde; Kur'an'da insanın tabiatı ele alınmış, üçüncü bölümde ise iman, takva, ibadet gibi Kur'an'ın insanları eğitmek için kullandığı çeşitli metotlar belirtilmiştir.

Tezde verilen bilgilere göre, her insan belirli bir fıtratla doğar ancak kişinin kendine ait bu fıtratı tanıması için yeterli bilgisi bulunmamaktadır. Din, bahsi geçen bilgiyi vermekle birlikte, dünya hayatında bizlere yön gösteren bir tabela görevini üstlenmektedir. Bu anlamda dini, yanlışlardan ve hurafelerden uzak, Kur'an ve sünnet temelli olarak ele alan din eğitimi; insanın kendi fıtratını tanımasına, mutlu, dengeli ve üretken bir yaşam sürmesine yardımcı olan bir alandır. İnsanların evrensel ahlak düzeyine ulaşmalarını amaçlayan din eğitimi, günümüzde eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kur'an, insanı bir bütün olarak ele almakla birlikte yaratıldıkları fıtrat üzere onları iyiliğe yakınlılaştırarak kötülükten uzaklaştırmayı, iradelerini her zaman doğru olan için kullandırmayı hedeflemiştir. Bu çerçevede insanlar için pek çok ahlaki ilke belirlenmiş, insanın akıl ve ruh sağlığını bozacak her türlü davranışın olumsuz sonuçlarına değinilmiştir. Kur'an'da mevcut olan bütün bu ilke ve kuralların

¹¹³ Kyendyebai, *İtap Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 3-4.

insanlar tarafından gerektiği şekilde algılanması, bir değer olarak kazanılması ise ancak sistemli bir din eğitimi ile mümkündür.¹¹⁴

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinde dokümantasyon ve literatür tarama kullanılmıştır.¹¹⁵

1.52 Gülüzar Soyudoğru Mücahit, *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 121. (Danışman: Sema Yılmaz)

Gülüzar Soyudoğru Mücahit tarafından, din eğitiminin hangi yollarla daha etkin ve doğru bir şekilde sürdürülebileceğini ortaya koymak amacıyla yapılan *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* isimli bu çalışmada, din eğitiminin ana kaynağı Kur'an'ın surelerinden olan Yasin Suresi, din eğitim ve öğretiminde kullanılan ilke, yöntem ve teknikler açısından değerlendirilmiştir.

Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı ve önemi, yöntemi gibi bilgilere değinildikten sonra benzer araştırmalardan da bahsedilmiştir. Birinci bölümde din eğitimi ile ilgili kuramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci bölümde Yasin Suresi ile ilgili bilgiler verilerek özellikleri ve içerdiği konular ele alınmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Yasin Suresi'nde tespit edilen din eğitimi ilke, yöntem ve tekniklerin tanımlarına ve ilgili ayetlere yer verilmiştir. Buna ek olarak bölüm sonunda Yasin Suresi'nde geçen insan tipleri ve bu tiplerin alçakgönüllülük, diğerkâmlık, Rahman'a sevgi, acziyeti bilmek gibi olumlu ve gaflet, kibir, inkâr gibi olumsuz davranışlarına değinilmiştir.

Yasin Suresi, Mekki bir suredir ve seksen üç ayetten oluşmaktadır. Adını ilk ayetinde bulunan mukatta harflerinden almıştır. Kur'an'a yemin ayetleri ile başlayan surede, inkarcılardan, ders alınması gereken konulardan ve iman konularından bahsedilmiştir. Sure 'de yer alan ayetler incelendiğinde, anlatma yöntemi, tartışma yöntemi, örnek olay incelemesi, gözlem yöntemi, soru-cevap yöntemi, buldurma yöntemi, karşılaştırma yöntemi, temsil yöntemi, öğüt yöntemi, amaca dönüklük, muhataba görelilik, aktiflik, somuttan soyuta, yakından uzağa,

¹¹⁴ Şamil Duran, *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 246.

¹¹⁵ Duran, *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 7.

bilinenden bilinmeyene, hayata yakınlık, otoriteye itaat ve özgürlük ilkesi gibi çeşitli din eğitimi ilke, yöntem ve tekniklerine ulaşılmıştır.¹¹⁶

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama, tümdengelim ve tümevarım kullanılmıştır.¹¹⁷

1.53 Adile Boyraz, *Kur'an-ı Kerim'de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 134. (Danışman: Recep Uçar)

Adile Boyraz tarafından yapılan bu araştırmanın konusu, Kur'an-ı Kerim'de geçen iletişim engelleri ile ilgili ayetlerin din eğitimi açısından değerlendirilmesidir. Çalışma, giriş ve üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, problemi, amacı, yöntemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde, iletişimin kuramsal çerçevesi çizilmiş; önemi, amacı, çeşitleri ve iletişim engellerine yer verilmiştir. İkinci bölümde, din ve iletişim ilişkisi Kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in konuya ilişkin yöntemleri bağlamında incelenmiştir. Araştırmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise dini iletişim engelleri ilgili ayetler bağlamında değerlendirilmiştir. Boyraz, araştırmasının sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak, dini iletişim engelleri ile genel iletişim engellerinin örtüştüğünü tespit etmiştir.

Yaşadığımız bu çağ, sosyo-ekonomik ve kültürel alanda tam anlamıyla bir iletişim çağını yansıtmaktadır. Bu durum siyasal, ekonomik ve sosyal hayatta olduğu kadar din alanında da kendini göstermektedir. Din ve iletişim, dünya hayatının vazgeçilemez iki olgusudur. İnsanlık için vazgeçilemeyen bu din olgusunun çeşitli iletişim engelleri nedeniyle doğru anlaşılabilmesi ciddi bir problemdir. Sağlıklı bir dini iletişim oluşturmak amacıyla Kur'an ayetleri bağlamında dini iletişim engellerinin ele alındığı bu çalışmada;

- Etkili iletişim becerilerine sahip olan din eğitimcilerinin, din hizmetlerini olumlu yönde etkileyeceği,
- Dini iletişimde kaynağın güvenilirliğinin, uzmanlığının, üslubunun ve liyakat düzeyinin önemli olduğu,

¹¹⁶ Gülüzar Soyudoğru Mücahit, *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 95-98.

¹¹⁷ Mücahit, *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 3.

- Alıcı ile ilgili geleneğe körü körüne bağlılık, ön yargı ve ilgisizlik gibi durumların dini iletişimi olumsuz yönde etkilediği,
- İletişim ile ilgili gerekli şartların ve teknolojik imkanların düzenlenmesinin iletişim engellerini en aza indirgeyeceği sonuçlarına ulaşılmıştır.¹¹⁸

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹¹⁹

1.54 Medine Beyza Güler, *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından Öne Çıkan Değerler* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 148. (Danışman: Banu Güler)

Medine Beyza Güler tarafından kaleme alınan bu çalışmada, Ahzab Suresi'nde din eğitimi açısından öne çıkan değerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma giriş ve iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntem ve sınırlılıkları ele alınmıştır. Birinci bölümde, kuramsal çerçeve oluşturularak, değer kavramı ve Ahzab Suresi ile ilgili temel bilgilere yer verilmiştir. Son bölüm olan ikinci bölümde ise Ahzab Suresi'nde tespit edilen takva, itaat, ahde vefa, mahremiyet ve adalet değerleri, Kur'an bütünlüğü içerisinde, ayetlerde geçtiği şekilde ele alınarak din eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

Değer, insanda var olan eğitim, istek, gaye ve geçmiş yaşantılar sonucunda ortaya çıkan ürünlerdir. İslam dini, Kur'an-ı Kerim sureleri aracılığıyla insanın neleri yapması ve nelerden uzak durması gerektiğini birtakım emir ve yasaklar ile bildirerek bir çeşit ahlaki değer sistemi oluşturmuştur. Bu değerler sistemi ile İslam dini, bireyleri içinde yaşadığımız bu dünyada iyi ve salih bir kul yaparak ahiret hayatına hazırlamayı amaçlamıştır.¹²⁰ Bu bağlamda, tezin çalışma konusunu oluşturan Ahzab Suresi 'de insanı dünya ve ahirette mutluluğa ulaştıracak pek çok prensip içermektedir.

Güler, yaptığı çalışmalar sonucunda Ahzab Suresi'nde öne çıkan takva, itaat, ahde vefa, mahremiyet ve adalet olmak üzere beş temel prensip tespit

¹¹⁸ Adile Boyraz, *Kur'an-ı Kerim'de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 117-119.

¹¹⁹ Boyraz, *Kur'an-ı Kerim'de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 3.

¹²⁰ Medine Beyza Güler, *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından Öne Çıkan Değerler* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 128.

etmiştir. Takva, Yüce Allah'ı tek ilah ve otorite kabul ederek, O'na karşı her türlü sorumluluğun bilincinde olmayı ifade eder. İtaat, surede sıklıkla vurgulanan değerlerden biridir. İnanlara, Allah'a (c.c.) ve Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat ederek, onları inkâr edenlere yüz çevirmelerini emredilmiştir. Bir diğer değer olarak ahde vefa, surede hem peygamberler hem de insanlar arasında sadakati sağlayan önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Gizlilik anlamına gelen, bireyin özel hayatını ve toplum ilişkilerini düzenleyerek sınırlandıran mahremiyet, Ahzab Suresi'nde beden ve mesken mahremiyetini koruma altına alacak şekilde işlenmiştir. Son olarak, her şeyi yerli yerine koymak anlamını taşıyan adalet, surede lafzen bir ayette işlenmiş olup, insan-insan ve Allah-insan ilişkileri bağlamında değerlendirilmiştir.¹²¹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama, veri toplama ve betimleme kullanılmıştır.¹²²

1.55 Sibel Kılıç, *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 89. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Genelde eğitimin özelde ise İslam eğitiminin, kâmil insan yetiştirmek, doğru ve yanlış birbirinden ayırabilmek, her türlü taklidi engelleyerek hakikati ortaya çıkarmak, bilgi ve beceriyle donatılmış iyi karakterli bireyler yetiştirmek gibi amaçları bulunmaktadır. Din eğitimi, tevhid inancını temel alarak bireyin dünya hayatını şekillendirmektedir. Denilebilir ki; din eğitiminin nihai olarak kazanımı dünya ve ahiret hayatında mutluluğu sağlamaktadır. Bu bağlamda Sibel Kılıç, *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı* isimli tezinde, tezkiye kavramını din eğitiminde nefis ve kalp için eğitsel bir metot olarak kabul ederek, din eğitimi için gerekliliğini araştırmıştır. Tezkiye, inanç, ibadet ve ahlaki açıdan kalbi, ruhu ve bedeni temizlemektedir.¹²³ Din eğitiminin sabit olması ve süreklilik göstermesinde tezkiye metodu önemli bir yere sahiptir.

Araştırma, giriş ve üç ana başlıktan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, metodu, sınırlılıkları ve tezkiye kavramıyla ilgili temel çalışmalara yer verilmiştir. Kavramsal Çerçeve olan birinci başlık altında

¹²¹ Güler, *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından Öne Çıkan Değerler*, 129.

¹²² Güler, *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından Öne Çıkan Değerler*, 3.

¹²³ Sibel Kılıç, *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 3.

tezkiye ve tezkiyeye bağı birtakım kavramlar ele alınmıştır. İkinci başlıkta tezkiyenin boyutları, üçüncü başlıkta ise din eğitiminde tezkiyenin boyutları konusu işlenmiştir. Sonuç bölümünde Kılıç, araştırma neticesinde sürekli değişen bir toplum için güzel ahlakın sağlanması, vicdan sahibi bireylerin ve aklı, vicdanı gelişen bir neslin oluşturulması için tezkiye metodunun dikkate alınması gereken bir metot olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.¹²⁴

1.56 Hatice Avanoğlu, *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 127. (Danışman: Hakan Coşar)

Hatice Avanoğlu tarafından yapılan, *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* isimli bu çalışmanın konusu, Kur'an-ı Kerim'in 68. Suresi olan Kalem Suresi'ni eğitim açısından değerlendirerek günümüz eğitim ilke ve metotlarıyla karşılaştırmak, bununla birlikte surede yer alan kavramları açıklamaktır. İslamiyet'in doğduğu ilk andan itibaren Kur'an-ı Kerim, sosyal, kültürel, ahlaki, siyasi vb. her konuda insanlığın hayatını düzene koyan ana kaynak olmuştur. Bütün bu alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da Kur'an, eğitimin nasıl yapılması gerektiği, eğitimde kullanılması gereken ilke ve yöntemlerin neler olduğu gibi pek çok sorunun cevabını içermektedir. Bu nedenle eğitim sistemini düzenlemek adına Kur'an-ı Kerim, yararlanmamız gereken önemli bir kaynaktır.¹²⁵

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, metodu ve hipotezleri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde, temel kavramlar ele alınarak, Kur'an-ı Kerim'in önemine, eğitim için kaynak olup olmadığına ve Kalem Suresi'nin özelliklerine değinilmiştir. Kalem Suresi'nde eğitimle ilgili temel unsurların ele alındığı ikinci bölümde, suredeki eğitim metotlarına, öne çıkan eğitsel ilkelere, ahlak ilkelerine, ödül, ceza ve yemin konularına yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise araştırma sonuçlarına değinilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerden hareketle surede;

¹²⁴ Kılıç, *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı*, 1.

¹²⁵ Hatice Avanoğlu, *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 4.

- Tevhid ile ilgili ilkelerin, peygamberlikle ilgili hükümlerin, eğitim ve ahlak ile ilgili konuların bulunduğu,
- Eğitim yöntemlerinden soru-cevap, örnek olma-model sunma, kıssa ile eğitim-örnek olay incelemesi, tedrici eğitim ve öğüt verme yöntemlerinin kullanıldığı,
- Muhataba görelilik, bütünlük ve hürriyet ilkelerinin ön plana çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.¹²⁶

1.57 Zeynep Port, *Kur'an'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 124. (Danışman: İsmail Sağlam)

Değişen dünya düzeni ve teknolojik gelişmeler sonucunda toplumların aile yapısında çeşitli bozulmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Dini ve kültürel değerlerin koruyucusu konumunda olan ailenin yapısında yaşanan bu bozulmalar, bütün toplumu ve insanlığın geleceğini olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle görmezden gelinmemesi gereken bir sorundur. Bu sorunun çözümüne katkıda bulunmak amacıyla Zeynep Port tarafından yapılan bu araştırma aile değerleri ve eğitimi, Kur'an-ı Kerim'de yer alan aile modelleri çerçevesinde incelemeyi ve böylece aile yapısında düzenlemelere gidilmesini hedeflemektedir.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve sınırlılıkları hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde aile, ikinci bölümde ise Kur'an-ı Kerim'de aile konuları ele alınarak ilk iki bölümde kuramsal çerçeve çizilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Kur'an'da model ailelerin değerleri ve eğitimi konusu işlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular şöyledir;

- Hz. Muhammed ve ailesi, Hz. Yakub ve ailesi, Hz. İbrahim ve ailesi, İmran ailesi, Hz. Âdem ve ailesi, Hz. Şuayb ve kızları, Hz. Lut ve kızları, Hz. Lokman ve oğlu, Hz. Nuh ve ailesi, Hz. Eyüb ve hanımı, Hz. Musa ve ailesi

¹²⁶ Avanoğlu, *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 2.

Kur'an'da sahip oldukları olumlu ve olumsuz değerlerle insanlığa model olan ailelerdir.

- İman, iffet, nikah akdi-sadakat, sevgi-aşk, af-merhamet, sabır, adalet, doğruluk, dürüstlük, sorumluluk ve alçakgönüllülük-tevazu model ailelerin sahip oldukları aile değerleridir.
- Kur'an-ı Kerim'de, değerlerin bir sonraki nesle aktarılması için kullanılan, rol-model olma, öğüt verme, yaparak yaşayarak öğretme, telkin etme, kıssa yöntemi ve inzar etme gibi bazı yöntem ve teknikler tespit edilmiştir.

Değerler eğitimi, bireysel ve toplumsal huzur için bir gerekliliktir. Değerlerin yaşanması ve yaşatılması, toplumun en küçük yapı taşı olan aile ile mümkündür. Bu nedenle aile bireyleri bu sorumluluğun bilincinde olmalı, değerlerin yaşatılması ve aktarılması için erdemli çocuklar yetiştirmelidir.¹²⁷

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹²⁸

1.58 Hatice Çavdar, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Aydın Kişi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 89. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Eğitim, aydın insan yetiştirme işidir. Eğitim ile insanlar, karanlıktan aydınlığa çıkan, karşılaştıkları problemleri çözebilen, sorunlarla başa çıkabilen, düşünebilen, akledebilen, üretebilen bireyler haline gelirler. Akıl, insanlık için ilahi bir nur ve ödüldür. Akıl ve bilginin olmadığı her yer karanlık, olduğu her yer ise aydınlık ve ışıktır. Akıl sayesinde bilgiyi, zihnine, gönlüne ve en önemlisi hayatına aktaran insanlar aydın insan, aydın insanlardan oluşan toplumlar ise aydın toplum olurlar. Kur'an-ı Kerim, insanın ruhunu ve aklını eğiterek ve zenginleştirerek, onu aydın konumuna ulaştıran en önemli kaynaktır. Kur'an eğitiminin yani ilahi eğitimin amacı, insanı yavaş yavaş aydınlığa ulaştırmaktır. Bu bağlamda Hatice Çavdar, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Aydın Kişi* başlıklı bu tezinde, Kur'an ayetlerinden hareketle, aydın insan özelliklerini tespit etmeyi amaçlamıştır.¹²⁹

¹²⁷ Zeynep Port, *Kur'an'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 103.

¹²⁸ Port, *Kur'an'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi*, 3.

¹²⁹ Hatice Çavdar, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Aydın Kişi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 70-74.

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırma hakkında genel bilgilere, kavramsal çerçeveye ve konuyla ilgili çeşitli çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde, tarihsel süreçte aydınlanma felsefesi, ikinci bölümde ise, Kur'an'a göre aydın insan konuları ele alınmıştır. Çavdar, çalışmasında Kur'an'da geçen aydın insan özelliklerini; akleden, gönül ehli olan, basiret ve takva sahibi, kimi, neyi, nasıl seveceğini bilen, ahdinde duran, sabreden, vefalı, dengeli, her daim araştıran ve eleştiren bilge kimseler olarak sıralamıştır.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.¹³⁰

1.59 Ömer Faruk Güngör, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Eğitimi* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 83. (Danışman: Hasan Dam)

Ömer Faruk Güngör tarafından bu çalışma, Kur'an'da ismi otuz dört surede, yüz otuz altı ayette geçen Hz. Musa'nın, Allah tarafından nasıl eğitildiğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. İnsan, öğrenen ve öğreten bir varlıktır. Doğumundan itibaren her insanın, yaşama, barınma, yeme-içme gibi temel ihtiyaç ve hakları bulunmaktadır. Eğitim de bu temel ihtiyaçlardan biridir. Kur'an-ı Kerim, insanın eğitim ihtiyacını gideren, onu yetiştiren, aydınlatan, ona yol gösteren, doğruyu ve yanlış öğreten kutsal bir kitaptır. Yüce Allah, kutsal kitaplar aracılığıyla peygamberlerine vahyini ileterek kullarını eğitmiştir. İnsanlar arasından seçilen tüm peygamberler, Allah'ın emir ve yasaklarını inananlara bildirmekle yükümlüdürler. Doğru yol üzerindeki için müjdeleyici, yanlış yolda olanlar için ise uyarıcı olan bu peygamberlerin, kalabalık kitlelere tebliğ gibi ağır bir görevin üstesinden gelebilmeleri, muhataplarını etkileyerek onları Allah'ın dinine davet edebilmeleri ve bu davetlerinin başarılı olabilmesi için öncelikle özel bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Allah (c.c.), bu nedenle seçilmiş kişi ilan ettiği peygamberlerini önce kendi eğitiminden geçirmiş, daha sonra muhataplarına hitapları için izin vermiştir.¹³¹

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

¹³⁰ Çavdar, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Aydın Kişi*, 1-2.

¹³¹ Ömer Faruk Güngör, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Eğitimi* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 66-67.

Birinci bölümde, Hz. Musa'nın hayatına, ikinci bölümde ise eğitime yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda Hz. Musa'nın, sabır, teslimiyet, tevhid, hikmet, kulluk ve ihlas alanlarında eğitime tabi tutulduğu ve buna bağlı olarak eğitiminde, dua, mucize, soru-cevap, yaparak-yaşayarak öğrenme, model alma ve takrir yöntemlerinin uygulandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹³²

1.60 Cemil Eroğlu, *Meryem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 153. (Danışman: Hayati Tetik)

Cemil Eroğlu tarafından yapılan bu çalışmada, Kur'an-ı Kerim'in önemli mesajlar barındıran surelerinden biri olan Meryem Suresi'nin ilke, yöntem ve metotları din eğitimi açısından incelenmiştir. Din eğitimi, dinden gelen bilgileri eğitim verileri ile birleştirerek, Allah'ın iradesine uygun bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Kısacası din eğitimi, dinin doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulanması amacıyla verilen bir eğitimidir. Bu eğitimi gerçekleştirebilmenin ilk yolu, dinin kaynaklarını çağın eğitim sistemine uygun bir hale getirerek aktif kılmaktır. Din eğitimi için temel kaynak olan Kur'an ve Sünnet, sahip oldukları bilgilerin yanında içerdikleri dil, üslup, ilke ve metotlar bakımından da din eğitimine katkı sağlamaktadırlar.¹³³

Eroğlu, çalışmasını üç ayrı bölümde ele almıştır. Birinci bölümde, giriş, araştırmanın problemi, kapsamı, amacı, önemi, yöntemi, kavramsal çerçeve ve benzer çalışmalar yer almaktadır. İkinci bölümde, surenin isim kökeni, nüzul sebebi, içinde yer alan kıssalar gibi Meryem Suresi hakkında temel bilgilere değinilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise, Meryem Suresi din eğitiminde kullanılan ilke, metot ve yöntemler bakımından incelenmiştir. Araştırma sonucunda büyük bölümü kıssalardan oluşan Meryem Suresi'nde;

- İnsanları, iffet ve takva sahibi, sabırlı ve saygılı, iyi birer anne, baba veya çocuk olarak eğitmek ve yetiştirmek amacıyla, Zekeriyyâ-Yahya (a.s),

¹³² Güngör, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Eğitimi*, 2-3.

¹³³ Cemil Eroğlu, *Meryem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 113.

Meryem-İsa (a.s), İbrahim (a.s) ve Musa, İsmail, İdris (a.s) kıssalarına yer verildiği,

- Din eğitimi ilkelerinden; muhataba görelilik, tedricilik, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, amaca dönüklük, yakından uzağa, sosyallik, aktiflik, hayata yakınlık, sebep-sonuç, düşünme, düşündürme ve bütünlük ilkelerinin kullanıldığı,
- Takrir metodu, tartışma metodu, soru-cevap metodu, gözlem metodu, örnek alma metodu, nasihat metodu, temsil metodu, ilmihal metodu, terğib ve terhib metodu, mükafat ve ceza metodu, teşbih, kıssa metodu, karşılaştırma metodu, tekrar metodu, telkin ve tasvir metodu olmak üzere din eğitiminde kullanılan bir takım metot ve tekniklerden yararlanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹³⁴

1.61 Erkan Güneşdoğdu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki Analojik Üslup* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 75. (Danışman: Şuayip Özdemir)

Erkan Güneşdoğdu, bu çalışmasında din eğitiminin temel kaynaklarından olan Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde bulunan analogi örneklerini tespit ederek, onları din eğitimi açısından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Kelime olarak, “benzetim, andırma, örnekseme” gibi anlamlara gelen analogi; bir olgu, olay veya nesnenin bilinen özelliklerinden faydalananarak; benzer özellikteki farklı olay, olgu veya nesnenin bilinmeyen özelliklerini tanımlama sürecidir. Analogi, bir tür akıl yürütme metodudur. Yeni öğrenilecek olan her türlü bilginin alınmasında, önceden olan öğrenmelerin kullanılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda analogi, genelde eğitim özelde ise din eğitimi sürecinde; verimli ve hızlı öğrenme ile öğrenciyi aktif kılan, dinin büyük çoğunluğunu oluşturan soyut konuların somutlaştırılmasını sağlayan bir yöntemdir.¹³⁵ Kur'an ve hadisler incelendiğinde pek çok noktada analogik üsluba yer verildiği anlaşılmaktadır.

Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, önemi ve metodu hakkında bilgiler verilmiştir.

¹³⁴ Eroğlu, *Meryem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 7-8.

¹³⁵ Erkan Güneşdoğdu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki Analojik Üslup* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 10-11.

Birinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde, Kur'an'daki analogik üslup ele alınırken, son bölüm olan üçüncü bölümde ise hadislerdeki analogik üslup ele alınmıştır.

Kur'an, analogi yöntemini kullanırken konunun yapısını ve muhatabın bilişsel özelliklerini dikkate almıştır. Tevhid, ahiret, yaratılış, yeniden dirilme gibi anlatılan pek çok konu, benzetme unsuru kullanılarak insanların anlayabileceği seviyede anlatılmıştır. Dinin büyük çoğunluğunu oluşturan soyut konularda Kur'an, insanların muhayyilelerinde somut sahneler oluşturarak hem anlatımı kalıcı hale getirmiş hem de kolaylaştırmıştır. Bu nedenlerle, din eğitimi öğretim programları ve süreçlerinde, Kur'an ve hadislerin kullandığı analogik yöntemi kullanmanın öğrenim sürecine istendik yönde katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.¹³⁶

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama ve dokümantasyon kullanılmıştır.¹³⁷

1.62 Bilal Coşkun, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 126. (Danışman: Mehmet Emin Ay)

Bilal Coşkun tarafından yapılan *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi* isimli bu çalışmada, günümüzde ciddi bir problem halini alan mesleki ahlak ve mesleki ahlak eğitimi problemi üzerinde durularak, Kur'an'da mesleki ahlak eğitimi incelenmiştir. Meslek ve meslekleşme olgusu, insanla birlikte doğan ve insanlık yok olana kadar da devam edecek olan bir olgudur. Meslekleri sayesinde insanlar, geçimlerini sağlamakla kalmayıp yeteneklerini de değerlendirme fırsatı bularak, enerjilerini kendileri için faydalı bir yönde harcamış olurlar. Meslek ve meslekleşmede, düzeni oluşturmak ve sistemliliği sağlamak ancak mesleki ahlak ile mümkündür. Zira bir şeyin kendisi kadar onun eğitimi ve ahlakı da önemlidir. Mesleki ahlak ise mesleki ahlak eğitimi ile oluşturulabilir.¹³⁸

¹³⁶ Güneşdoğdu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki Analogik Üslup*, 55-56.

¹³⁷ Güneşdoğdu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki Analogik Üslup*, 5-6.

¹³⁸ Bilal Coşkun, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 106.

Çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, problemi ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, mesleki ahlak ve mesleki ahlak eğitimi ile ilgili kuramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci bölümde ise tarihten günümüze mesleki ahlak eğitimi işlenmiştir. Üçüncü bölümde, İslam'da mesleki ahlak bakımından dikkat edilmesi gereken bazı hususlara değinildikten sonra son bölüm olan dördüncü bölümde, Kur'an'da mesleki ahlak eğitimi ele alınmıştır.

Kur'an inanlara, mesaiyi israf etmemek, bireyi ve toplumu aldatmamak, insan haklarına riayet etmek, iltimastan kaçınmak gibi ilkeleri benimsemelerini emrederek birey ve toplum içerisinde mesleki ahlakı oluşturmayı hedeflemiştir. Yapılan incelemeler mesleki ahlak eğitiminde prensip olarak Kur'an'ın en çok doğruluk, hukukilik, liyakat ve yeterlilik, güven, emniyet ve mesleğe sadakat ilkelerini önemsediği anlaşılmıştır. Araştırma sonucunda; mesleki ahlak eğitiminin kazandırılması ve sürdürülmesi noktasında Kur'an-ı Kerim'den alınması gereken çok fazla ders olduğu, aynı şekilde her meslek grubu ve kurumunun, mesleki ahlak oluşturmak ve çalışanlarını bilinçlendirmek amacıyla Kur'an'ın oluşturduğu iskeleti temel alarak üzerine düşeni yerine getirmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.¹³⁹

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.¹⁴⁰

1.63 Fatma İlgin, *Kur'an'da Sevgi Kavramının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 133. (Danışman: Mehmet Müftüoğlu)

Sevgi, insanın yaratılışından gelen bir özelliktir. İnsanların dünyada ulaşmak için sarf ettikleri bütün çaba aslında sevdikleri şeyler içindir. Eşler arasındaki uyum, aile ve toplum içerisindeki huzur ve mutluluk, iyi bir insan olmak için verilen eğitim ve öğretim gibi olgular ancak sevgi ile mümkündür. Kısacası insan sevginin mahkumudur ve sevgi, ebedi dünyayı güzelleştiren en önemli duygudur. Kur'an'ın yetmiş altı ayetinde sevgiyi ifade eden hubb kavramı kullanılmıştır. Sevgi kavramının bu kadar sık kullanılması, Yüce Allah'ın kullarını, iyi ve güzel olan şeylere sevgi yoluyla teşvik etmesi, O'nun sevgiye

¹³⁹ Coşkun, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi*, 106-109.

¹⁴⁰ Coşkun, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi*, 3-4.

verdiği önemi göstermektedir. Bu konuyla ilgili Fatma İlgin tarafından yapılan bu çalışmada, Kur'an'da sevgi kavramının anlamı, kaynağı ve çeşitleri, Yüce Allah'ın sevdiği ve sevmediği davranışlar-insan tipleri, buna ek olarak da Müslüman alimlerin sevgi konusundaki görüşleri din eğitimi bakımından ele alınarak sevgi-eğitim ilişkisi hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada, sevgi kavramının mahiyetini ortaya koyarak eğitim ile ilişkisini tespit etmek ve din eğitimine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda sevgi ile alakalı olan hubb kavramının Kur'an-ı Kerim'de geçtiği ayetler incelenerek birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Şöyle ki; Sevginin kaynağı ilahidir. Yüce Allah, adalet, takva, saygı, tevekkül, ihsan, maddi ve manevi temizlik gibi erdemleri ve sahiplerini sevmekte; buna karşın israf, böbürlenme, küfür, zulüm, gibi davranışları ve sahiplerini sevmemektedir.¹⁴¹

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları gibi temel bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde, sevginin mahiyeti, Kur'an'da sevgi konuları ve buna ek olarak Kur'an'da geçen; Allah sevgisi, Peygamber sevgisi, insan sevgisi, akraba sevgisi ve eş sevgisi olmak üzere beş çeşit sevgi de ele alınmıştır. İkinci bölümde, Kur'an'da Allah'ın sevdiği ve sevmediği kimselere ve özelliklerine yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi ve Kur'an'da sevgi konularına yer verilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁴²

1.64 Rumeysa Küçük, *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası Çatışma Çözme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 159. (Danışman: Mehmet Emin Ay)

Rumeysa Küçük tarafından yapılan bu araştırmanın amacı, din eğitimi metodu olarak kullanılan Kur'an kıssalarının kişiler arası çatışma çözme süreçlerine etkisinin incelenmesidir. İnsanlar yaşamının her döneminde farklı kişilerle iletişim ve etkileşim içerisine girmektedir. Sahip olunan değerler, inançlar, imkânlar, yaşam şekilleri ve daha pek çok faktör insandan insana

¹⁴¹ Fatma İlgin, *Kur'an'da Sevgi Kavramının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 116-120.

¹⁴² İlgin, *Kur'an'da Sevgi Kavramının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 6.

farklılık göstermektedir. Bu durum insanlar arasında zaman zaman uyuşmazlıkların yaşanmasına ve çatışmaların çıkmasına neden olmaktadır. Din eğitiminde bir öğretim metodu olarak kullanılan Kur'an kıssalarında bahsi geçen bu çatışmalara ve çözüm yolları hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür.¹⁴³ Habil ile Kabil, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Davud ve Hz. Süleyman kıssaları araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kıssalar; çatışma türleri, nedenleri, çatışma çözmenin yöntemi ve modelleri, verilen tepkiler ve son olarak çatışma çözme becerileri olmak üzere altı açıdan incelemeye tabi tutulmuştur.

Çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve kaynakları hakkında temel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, kişiler arası çatışma çözme becerileri ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci bölümde araştırmada yer alan ilgili kıssalara yer verilmiştir. Araştırmanın yöntemini oluşturan üçüncü bölümden sonra son bölüm olan dördüncü bölümde, din eğitiminde Kur'an kıssalarının kişiler arası çatışma çözme süreçlerine olan etkisi incelenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerden hareketle;

- Kıssalar içerisinde en çok şirk temelli çatışmaların yer aldığı,
- İyi ve doğruyu savunanların, kötü, inkârcı ve yanlış tutumları savunanlara göre daha yumuşak tepkiler verdiği,
- Çatışmalarda en çok müzakere yönteminin kullanıldığı, gerekli durumlarda arabuluculuk için Hz. Peygamber'e başvurulduğu, hakem kararında ise Allah'ın hükmünün ön planda tutulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.¹⁴⁴

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁴⁵

1.65 Tuba Yıldız, *Nur Suresi'nde Geçen İfk hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal

¹⁴³ Rumeysa Küçük, *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası Çatışma Çözme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 1.

¹⁴⁴ Küçük, *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası Çatışma Çözme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi*, 119-121.

¹⁴⁵ Küçük, *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası Çatışma Çözme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi*, 7.

Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 73. (Danışman: Mehmet Müftüoğlu)

Evlilik, zina, kadın-erkek ilişkileri gibi konuları barındıran Nur Suresi, Hz. Aişe'ye atılan iftirayı gözler önüne sermektedir. İfk hadisesi bizlere, peygamber eşleri de dahil toplumda her insana iftira atılabileceğini ve bu iftiralara karşı ne yapılması gerektiğini göstermektedir. Yüce Allah, Nur Suresi ile bu ve benzeri olaylar karşısında nasıl davranılması gerektiğinin eğitimini vermektedir. Kur'an'a göre kişinin namusunu ve şerefini zedeleyecek eylemlerde bulunmak ve doğruluğu araştırılmadan bilgi paylaşımı yapmak ceza gerektirir. İftirayı atanlar kadar iftirayı iştenler için de sorumluluklar bulunmaktadır. Bu noktada topluma düşen görev iftira olduğunu söyleyerek konu hakkında konuşmamaktır. İfk hadisesi bu şekilde toplumun duruşu ve ahlaki edinimine yönelik ilkeleri barındırmaktadır. Toplumda her birey eşittir. Kadın- erkek farketmeksizin, işitilen her bilginin araştırıldıktan sonar paylaşılması ahlaka uygun olmalıdır.¹⁴⁶

İfk hadisesinin ahlak eğitimi açısından ele alındığı bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Ahlak ve Ahlak Eğitimi” başlığı altında ahlak kavramının tanımı yapılarak Kur'an ile ilişkisi açıklanmıştır. İkinci bölümde ise “İfk Hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” başlığı altında ifk hadisesinin mahiyeti ve içerdiği ahlaki konular verilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁴⁷

2. Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur’an Merkezli Doktora Tezleri ve İçerikleri

1.1 Elif Bulat, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Şeytan Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 199. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Bu çalışmada, Kur'an ve sünnette yer alan şeytan kavramına din eğitimi çerçevesinde bir bakış oluşturmaya amaçlanmıştır. Literatürde farklı şeytan tasvirleri bulunmakla birlikte her din ve anlayışta şeytan, kötülükle bütünleşen bir varlık veya sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam dininde şeytan; ateşten

¹⁴⁶ Tuba Yıldız, *Nur Suresi’nde Geçen İfk hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 58-62.

¹⁴⁷ Yıldız, *Nur Suresi’nde Geçen İfk hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 6.

yaratılması sebebiyle kendini insan, melek ve cinler gibi diğer varlıklardan üstün görerek kibirlenen, Allah'ın buyruğuna karşı çıkan asi bir varlıktır. O, secde etmediği insanlar için kıyamete kadar kötü bir nefes olmak üzere yemin etmiştir. İnanan insanların kötüye meyilli yönlerini kullanarak, yanlış doğru gibi gösterip günahkâr insanlar olmalarına sebep olmuştur. Bu noktada Kur'an, şeytan karşısında insanının daima aklını kullanmasını, inanç ve davranışlarıyla vahye yönelmesini emretmiştir. İşte şeytana kulluğun engellenmesinde din eğitimcilerine düşen görev budur. Peygamberleri kendilerine örnek alan, insan davranışlarını akıl, bilgi ve vahiy doğrultusunda yönlendiren şahsiyetli eğitimciler, Kur'an merkezli eğitim ile insanı nefsin şeytani istek ve arzularından kurtarmalıdır.¹⁴⁸

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; şeytan kavramı açıklanarak farklı dinlerdeki şeytan kavramına yer verilmiştir. İkinci bölümde; satanizm ve Yezidilik açısından şeytan kavramı incelenmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi açısından Kur'an'da şeytan kavramı üzerinde durulmuştur.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama, analogi, tümevarım ve tümdengelim kullanılmıştır.¹⁴⁹

1.2 Banu Gürer, *Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 16. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Her bireyin kişiliği ve karakteri yaratılış olarak birbirinden farklıdır. Bu durum bireysel farklılıkların ortaya çıkmasına, bireysel farklılıklar ise sosyal farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kur'an-ı Kerim, bireysel ve sosyal farklılıkların olduğuna dikkat çekmekle birlikte bu farklılıkların 'fayda' ve 'doğru bilgi' çerçevesinde ortak bir bütünleşmeye gidebileceğini belirtmektedir. Farklılıklar doğru değerlendirilir ve yönlendirilirse Kur'an'da da belirtildiği gibi

¹⁴⁸ Elif Bulat, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Şeytan Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 172-183.

¹⁴⁹ Bulat, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Şeytan Kavramı*, 3.

çatışma ve ötekileştirmenin aksine insanların kaynaşmasını, ilişki kurmasını sağlamaktadır.¹⁵⁰

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bireysel farklılıklar, din eğitimi açısından Kur'an'ın psikolojik yaklaşımına göre ele alınmıştır. İkinci bölümde sosyal farklılıklar Kur'an'ın bakış açısına göre değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise söz konusu farklılıkların sosyal bütünleşmeye dönüşebilmesi için Kur'an'da takip edilen metot incelenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır.¹⁵¹

1.3 Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim(a.s.)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 256. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Peygamberler, Yüce Allah'tan aldıkları emirlerle insanlık için birer rehber olmuşlardır. Allah, Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerden bazılarının hayatlarını, şahsiyetlerini ve tebliğ görevlerini anlatarak onların örnek alınmasını istemiştir. Din eğitimi açısından peygamberlerin tebliğ sürecinde takip ettikleri yöntemin anlaşılması önem arz etmektedir.

“Allah'ın Dostu” olarak bilinen Hz. İbrahim, Kur'an'da 245 ayette geçen ve ismi bir sureye verilen önemli peygamberlerdendir. Ailesinde bir önder ve rehber olan Hz. İbrahim'in, eşleri ve evlatları için uyguladığı eğitim faaliyeti, günümüz din eğitimcileri için bir kılavuz niteliğindedir.¹⁵² Bu bağlamda Hz. İbrahim'in eğitim yöntemini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Hz. İbrahim'in putperest kavmiyle mücadelesine, İkinci bölümde; ailesinde uyguladığı din eğitimi faaliyetine, üçüncü bölümde; benimsediği değerler ve ahlak eğitimine, son bölüm olan dördüncü bölümde ise Kur'an-ı Kerim'e göre Yahudi ve Hristiyanların Hz. İbrahim'e bağlılık iddialarının din eğitimi açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

¹⁵⁰ Banu Gürer, *Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 143-148.

¹⁵¹ Gürer, *Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü*, 3.

¹⁵² Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim(a.s.)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 9.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.¹⁵³

1.4 Sare Emanet, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Tövbe-İstiğfarın Süreç ve Yapıları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 124. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

İslam dini barışçıl bir dindir. Dinde zorlama yoktur. Kişi kendi isteğiyle Allah'a boyun eğerek itaat ve kulluk eder. Bu sebeptendir ki Yüce Allah Kur'an'da pek çok kez, insanların günah işleyip kötü işler yapmalarına rağmen Allah'ı hatırlayıp tövbe ederlerse bağışlanacaklarını ifade etmiştir. Kur'an'dan anlaşılacağı üzere tövbe kapısı sonsuza dek açıktır. Bu Allah'ın insanlara olan lütfudur. Bu sayede insan işlediği günahların maddi-manevi sıkıntılarından kurtularak hafifler. Allah'tan af dileyen kişi, Allah ile olan ilişkisinde yeni bir başlangıç yaptığı düşüncesiyle günah işlenmenin sebep olduğu pişmanlık ve utanma duygularından kurtulur. Tövbe ile kişinin dini hayatının devamlılığı sağlanmaktadır. Din alimleri ve eğitimcileri insanlara, tövbe etmenin ve af dilemenin önemini anlatarak aslında hatasız kul olmadığını ancak belli günahlar dışında Yüce Allah'ın 'Gaffar' olduğunu belirtmelidir. Bu şekilde insan, içinde bulunduğu günahkarlık durumundan çıkarak daha iyi bir şekilde dine yönelecektir.¹⁵⁴

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; "Kur'an'da Tövbe", ikinci bölümde; "Tövbeye Yaklaşımlar", üçüncü bölümde ise "Din Eğitimi ve Dini Toplumsallaşma/Sosyalleşme Sürecinde Tövbe-İstiğfar" başlıkları işlenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon, tasvir, belgesel gözlem ve açıklama yöntemleri kullanılmıştır.¹⁵⁵

1.5 Hamza Aktaş, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Nefis Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 148. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Aktaş, çalışmasında Kur'an'da 296 ayette geçen nefis kavramını din eğitimi açısından inceleyerek nefsin kavramsal çerçevesini, işlevsel özelliklerini ve eğitilebilirliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan

¹⁵³ Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim(a.s.)*, 1.

¹⁵⁴ Sare Emanet, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Tövbe-İstiğfarın Süreç ve Yapıları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 102-108.

¹⁵⁵ Emanet, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Tövbe-İstiğfarın Süreç ve Yapıları*, 8.

oluşan çalışmanın giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, metodu, sınırları ve planı hakkında bilgiler vermiş, ilgili çalışmalardan bahsetmiştir. Birinci bölümde, kavramsal çerçeveyi oluşturduktan sonra ikinci bölümde, nefsin işlevsel boyutuna değinmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Kur'an'da nefisle ilgili metotlardan hareketle nefsin eğitilebilirliğini ortaya koymuştur.

Nefis, akıl ve kalp insanı yöneten üç ana merkezdir. Bireyin, bilinçli bir yaşam sürdürebilmesi için bu üç noktaya hâkim olması gerekmektedir. Kalbin ve aklın daha çok kontrol altında tutulabilen merkezler olmasına karşın nefsin yeterince bilinmemesi ve idrak edilememesi, insanın zaman zaman nefsi karşısında köle durumuna düşmesine neden olmaktadır. Kur'an-ı Kerim, nefsin tam olarak anlaşılabilmesi ve eğitilebilmesi için önemli bir kaynaktır.¹⁵⁶

Kur'an'a göre nefsin en önemli hastalıkları, Hakk ile bir olmaktan, O'na ibadet etmekten uzak durmak, dünya hayatına yönelerek hırslı, bencil, düşüncesiz ve öfkeli bir tavra bürünmektir. Bu hastalıklardan kaçınmak için nefsin terbiye edilmesi şarttır. Yüce Allah, Kur'an'da nefsin kaynaklık ettiği olumsuz özellikleri sıralayarak gözlem, haya, sabır gibi yöntemlerle bu davranışlardan uzak durmamızı istemiştir.¹⁵⁷

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon ve karşılaştırma kullanılmıştır.¹⁵⁸

1.6 Esra Türk, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 286. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Esra Türk tarafından yapılan bu tez çalışmasında, genel eğitimde rehberlik hizmetleri ile dini rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ele alınmış, Kur'an'da ele alınan rehberlik anlayışı ortaya konularak bunun din eğitiminde uygulanabilirliği değerlendirilmiştir. Hiçbir bilgiye sahip olmadan dünyaya gelen ve doğumundan itibaren sürekli bir eğitim içerisinde olan insan, içinde bulunduğu topluma ayak uydurabilmek ve kendini geliştirebilmek için rehberliğe ihtiyaç duymaktadır. Değişen toplum, inanç değerleri ve insani ilişkiler eğitimde rehberliği bir zorunluluk haline getirmektedir. Her alanda olduğu gibi dini eğitimde de

¹⁵⁶ Hamza Aktaş, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Nefis Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 3.

¹⁵⁷ Aktaş, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Nefis Kavramı*, 126.

¹⁵⁸ Aktaş, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Nefis Kavramı*, 7-8.

rehberliğin bir ihtiyaç olduğu açıktır. Dini bilgilerin, bireylere doğru aktarılması, oluşabilecek yanlış anlayışların, yorumların ve uygulamaların önüne geçilebilmesi ancak rehberlik ile mümkündür. Din eğitiminin rehberlik edici bir sistemle yürütülmesi için dinin temel kaynağı olan Kur'an'ın rehberlik anlayışının ve rehberlik ile ilgili ortaya koyduğu ilkelerin tespit edilmesi gerekmektedir.¹⁵⁹

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, metodu ve sınırlılıkları hakkında bilgiler verilmiş, konuyla ilgili diğer çalışmalara değinilmiştir. Birinci bölümde, rehberlikle ilgili temel kavramlar açıklanarak rehberliğin eğitim ile ilişkisine, ilkelerine, temellerine, çeşitlerine ve yaklaşımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde dini rehberlik ve danışma, üçüncü bölümde ise Kur'an'ın rehberlik anlayışı ele alınmıştır.

Rehberlik eğitimle ortaya çıkmış ve eğitimde süreçleri tamamlayan ayrılmaz bir parça haline gelmiştir. Din alanında da rehberlik, sürekli gelişen ve değişen günümüz şartlarında insanlara din kaynaklı her türlü problemde yardımcı olarak dini boşluğa düşmelerini engellemek amacıyla oldukça önemlidir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre dini rehberliğin, insanları dini ve din dışı konularda bilgilendirerek onların manevi ihtiyaçlarını karşıladığı, problemlerini çözerek onların dünya hayatında daha mutlu ve huzurlu olmalarını sağladığı ve buna ek olarak varoluş amacımız, hayatı nasıl yaşamamız gerektiği vb. konularda bizleri bilgilendirerek hayatı anlamlandırmamıza yardımcı olduğu anlaşılmıştır.¹⁶⁰

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁶¹

1.7 Kasım Kocaman, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 208. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

2012 yılında yapılan *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı* isimli bu tez çalışmasında Kasım Kocaman, dünya kavramını tanımlayarak diğer dinlerin, Kur'an'daki inanç gruplarının ve geleneğimizin dünya hayatına bakışını ele almış ve din eğitimi açısından dünya hayatını değerlendirmiştir.

¹⁵⁹ Esra Türk, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 260-261.

¹⁶⁰ Türk, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik*, 264-265.

¹⁶¹ Türk, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik*, 4-5.

Çalışma, giriş dahil olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan giriş bölümünde, konu hakkında genel bilgilere, benzer kavramlara ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde, dinlerin ve Kur'an'daki inanç gruplarının dünya hayatına bakışı, üçüncü bölümde; geleneğimizin dünya hayatına bakışı, dördüncü bölümde ise din eğitimi açısından Kur'an'ın dünya hayatına bakışı değerlendirilmiştir.

İslam din eğitiminin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Bu bağlamda İslam kültürünün her disiplinde de -tarihi süreçle birlikte gelen değişim ve farklılaşmaya rağmen- Kur'ani ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Dünya kelimesi, hem insanın yaşadığı zamanı ve mekânı ifade etmekte hem de rezil, değersiz gibi anlamlara gelmektedir. Dini gelenekte en çok kullanılan anlam ikincisi olmuştur. Her dinin kendine özgü bir dünya görüşü vardır. Kur'an'ın ve dini geleneğimizin daha iyi anlaşılması için diğer dinlerin dünyaya olan bakış açılarını bilmek oldukça önemlidir. İlahi dinlerden biri olan Yahudilikte, dünya mutlak anlamda kutsallaştırılmış, mensuplar dünyevileşmiştir. Hristiyanlıkta ise; ilk dönemlerde var olan dünyadan uzak durma anlayışı son dönemlerde dünyayı kabullenici bir anlayışa dönüşmüştür. Hinduizm ve Budizm gibi ilahi olmayan pek çok din, dünyayı kötümser bir bakış açısıyla değerlendirmiş, insanın kurtuluşundaki en büyük engeli dünya olarak görmüşlerdir. Dini düşüncemizin önemli alanlarından olan tasavvuf geleneğinde dünya, kâmil insan seviyesine ulaşmada aşılması gereken bir engel olarak görülerek zühd anlayışına gidilmiştir. İslam'ın ikinci kaynağı olan hadislerde ise dünyanın ahiret mutluluğu için bir yol olduğuna dikkat çekilerek, terk-i dünya yerine gerekli ölçüde ondan faydalanılması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶²

Din eğitimi çerçevesinde değerlendirildiğinde, dünyanın İslam eğitimi ve öğretimi açısından önemli bir materyal olduğunu söylemek mümkündür. Dünya, içinde barındırdığı her bir varlık, sembol, işaret ve olay ile Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin somut halini yansıtmakta, Yüce Allah'ın varlığını ve birliğini gözler önüne sermektedir. Bu noktada din eğitimcilerine düşen görev, bireylerin dünyaya olan sevgilerini kontrol altına alarak faydalı olacak yönde eğitmektir.

¹⁶² Kasım Kocaman, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 177-182.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon kullanılmıştır.¹⁶³

1.8 Erdem Dirimeşe, *Din Eğitiminin Amaçları Açısından Kur’anda Duygusal Zekâ* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 283. (Danışman: Halit Ev)

Erdem Dirimeşe tarafından hazırlanan bu çalışmada, Kur’an’da duygusal zekâ ile din eğitiminin amaçları arasındaki bağ değerlendirilmiştir. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “Din Eğitiminin Amaçları” başlığı, ikinci bölümde “Duygusal Zekâ ve Eğitim” başlığı, üçüncü bölümde ise “Din Eğitiminin Amaçları ve Kur’an’da Duygusal Zekâ Yeterlilikleri” başlığı yer almaktadır.

Din, insanın kendi karakterini iyi yönde geliştirmesini sağlayan bir etmendir. Kur’an, insanın eksiklerinin farkına vararak kendini geliştirmesini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda duygularını fark etmesini, doğru düşünüp doğru davranabilmesini sağlamaktadır. Bu noktada Kur’an’ın duygusal zekaya olan olumlu etkisinden bahsetmek mümkündür. Bireyin sahip olduğu özgüven, saygı, sevgi vb. davranışların Kur’an’da yer alan beceriler olduğu ilgili ayetlerden anlaşılmaktadır. Kur’an’ın ele aldığı, amaçladığı konuların, duygusal zekanın ilişkili olduğu konular ile paralel olması; din eğitimi, Kur’an ve duygusal zekanın bir noktada kesiştiği anlamına gelmektedir.¹⁶⁴

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁶⁵

1.9 Seyyid Sancak, *Süreç, Yapılaşma ve Model Bağlamında Kur’an’da Firavun Tipolojisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 214. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Din eğitimi açısından Kur’an’da Firavun tipolojisinin ele alındığı bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Süreç, Yapılaşma Bağlamında Hz. Musa Döneminde Mısır” başlığı altında Mısır’ın coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyal yapısı incelenerek Firavun’un siyaseti ve politikası belirtilmiştir. İkinci bölümde; “Süreç İçerisinde Hz. Musa’nın Firavunla İlişkisi”

¹⁶³ Kocaman, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’ın Dünya Hayatına Bakışı*, 3.

¹⁶⁴ Erdem Dirimeşe, *Din Eğitiminin Amaçları Açısından Kur’anda Duygusal Zekâ* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 243-250.

¹⁶⁵ Dirimeşe, *Din Eğitiminin Amaçları Açısından Kur’anda Duygusal Zekâ*, 16.

başlığı altında Hz. Musa ve Firavun ilişkisine değinilmiş, Hz. Musa'nın tebliğ sürecinde kullandığı metotlara ve aldığı olumsuz tepkilere yer verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise “Dünya ve Ahirette Firavun’a Verilen ve Verilecek Olan Cezalar” başlığı altında Firavun’un nankörlüğü karşısında aldığı cezalara ve ahiretteki durumuna değinilmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de Firavun kelimesi 74 yerde geçmektedir. Allah Teala, onun pek çok özelliğinden bahsederek siyaset anlayışını detaylandırmıştır. Firavun siyaseti, günümüzde ve gelecekte olması gereken siyasetin sınırlarının çizilmesi ve idarecilerin halkı yönetirken takip etmesi gereken yöntemin belirlenmesi noktasında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Firavun kıssası, geleceğin kurulmasında geçmiş olaylardan ders alınması gerektiğini gösteren bir kıssadır. Kıssada kullanılan yöntemlerin, ümit ve korku anlayışının din eğitimi açısından incelenmesi bireyde davranış değiştirme ve geliştirme noktasında etkili olacaktır.¹⁶⁶

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon yöntemi kullanılmıştır.¹⁶⁷

1.10 Mehmet Müftüoğlu, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Doğru Düşünme* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 148. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

Mehmet Müftüoğlu tarafından yapılan *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Doğru Düşünme* başlıklı bu çalışmada, Kur’an’da aklın kullanılmasına ve düşünmeye vurgu yapan ayetler incelenerek Kur’an’da düşünmenin önemi, düşünmenin çeşitleri ve alanları tespit edilmiştir. Çalışmada, din eğitimi ile uğraşan herkese akli kullanmanın ve düşünmenin önemini göstermek amaçlanmıştır.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırları hakkında bilgiler verilirken buna ek olarak kavramsal çerçeve de oluşturulmuştur. Birinci bölümde, düşünme ve düşüncenin mahiyeti ele alınmış, ikinci bölümde Kur’an’da düşünme çeşitleri yer

¹⁶⁶ Seyyid Sancak, *Süreç, Yapılaşma ve Model Bağlamında Kur’an’da Firavun Tipolojisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 1-4.

¹⁶⁷ Sancak, *Süreç, Yapılaşma ve Model Bağlamında Kur’an’da Firavun Tipolojisi*, 6.

almıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise din eğitimi ve Kur'an'da doğru düşünme ilişkisi değerlendirilmiştir.

İlk emri 'oku' olan Kur'an'ın pek çok ayetinde, insanlara akıllarını kullanmaları ve düşünmeleri tavsiye edilmiştir. Ayetler incelendiğinde düşünmenin; yalnızca aklın basit bir işlevi olmadığı, aksine ayetlerin arkasında var olan hükümlerin, hikmetlerin ve öğütlerin anlaşılmasını sağlayarak düşünen kimseleri ahiret mutluluğuna ulaştıracak bir tür kulluk görevi ve ibadet olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada din eğitimcilerine düşen görev, insanların zihinlerindeki ve kalplerindeki kalıplaşmış yanlışları kırarak onlara sevgi, saygı ve adalet temelinde akli kullanmayı ve doğru düşünmeyi öğretmektir.¹⁶⁸

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁶⁹

1.11 Bülent Uğur Koca, *Değerlerin Felsefi ve Kur 'ani Temelleri ve Eğitimi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 322. (Danışman: Hüseyin Yılmaz)

Bu çalışmada değerlerin Kur'an'ı temelleri ortaya konularak mevcut sorunlara çözüm aranmaya çalışılmıştır. Tespit edilen değerler eğitim verileri ışığında incelenerek insanlara bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğretim basamaklarına göre nasıl öğretileceği ortaya konulmuştur. Dört bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde; "Kavramsal Çerçeve" başlığı altında değer, ahlak, eğitim vb. Kavramlar açıklanarak Kant, Aristoteles, Epikurus, David Hume gibi kişilerin değerler hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde; Kur'an'da insan, nefis, ruh, kalp, akıl gibi çeşitli açılardan ele alınmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise "Kur'an'da Değer" başlığı altında değer ifade eden kelime ve fiiller incelenmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise Kur'an'da insani değerler eğitimine değinilmiştir.

Günümüz dünyasında var olan değişim ve yenileşmenin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkan toplumsal bunalım ve ahlaki yozlaşmanın çözümlenebilmesinde değerler eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, insanları eğitmeyi; şahsiyetli, dengeli, Kur'an

¹⁶⁸ Mehmet Müftüoğlu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Doğru Düşünme* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 129-138.

¹⁶⁹ Müftüoğlu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Doğru Düşünme*, 7.

ahlakına sahip bireyler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple günümüzde ortaya çıkan bu toplumsal bunalım ve ahlaki yozlaşmanın giderilmesinde temel kaynak Kur'an olmalıdır.¹⁷⁰

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama ve dokümantasyon kullanılmıştır.¹⁷¹

1.12 Mahmood Mohammed A Abdulkareem, *Öğretim Strateji ve Yöntemleri Bağlamında Kur'an'da İnsan Davranışını Düzenleyen İlkeler (Örnek Ayetler)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 221. (Danışman: Ramazan Buyrukçu)

Mahmood Mohammed tarafından 2019 yılında yapılan bu araştırma, ilgili ayetler çerçevesinde öğretim strateji ve yöntemlerini tanımlamayı amaçlamaktadır. Araştırmada öncelikli olarak, güncel olan öğretim yöntem ve teknikleri ayetlerle yorumlanmaya çalışılmıştır. İnsanların, hayatlarını anlamlandırabilmek için bir dine inanması ve bir yaratıcının varlığını kabul etmesi gerekmektedir. Bir inanca bağlanma ve o inancın esaslarını benimseme ise büyük bir çaba ve derin tahlillerle mümkündür. Bu nedenle Müslümanlar, inanç esaslarını muhteva eden Kur'an'ı derinlemesine incelemeli ve Yüce Allah'ın buyruklarını, kendilerine sundukları imkanları anlamalıdır. Kur'an-ı Kerim'i doğru anlamının en iyi yolu, onu eğitim ve öğretimde kullanılan yöntem ve teknikler ışığında tahlil etmektir.¹⁷²

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın problemi ve yöntemine değinilmiştir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturularak, öğretim strateji ve yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, öğretim strateji ve yöntemleri örnek ayetler bağlamında açıklanmış ve yorumlanmıştır. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Kur'an'da insan davranışını düzenleyen ilkelere ve eğitim örneklerine yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şöyle sıralanabilir:

¹⁷⁰ Bülent Uğur Koca, *Değerlerin Felsefi ve Kur 'ani Temelleri ve Eğitimi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 279.

¹⁷¹ Koca, *Değerlerin Felsefi ve Kur 'ani Temelleri ve Eğitimi*, 9-10.

¹⁷² Mahmood Mohammed A Abdulkareem, *Öğretim Strateji ve Yöntemleri Bağlamında Kur'an'da İnsan Davranışını Düzenleyen İlkeler (Örnek Ayetler)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 160.

- Günümüz öğrenme-öğretme sürecinde aktif olarak kullanılan; sunuş yoluyla öğretim stratejisi, buluş yoluyla öğretim stratejisi ve araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisine benzer eğitim ve öğretim stratejilerinin Kur'an'da kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Kur'an'da, bireysel ve toplumsal hayatı düzene koyan mütevazı olma, ödül ve ceza, tefekkür ve ibadet ile eğitim, zan ve dedikoduyu yasaklama gibi bazı ilkelerin öğrenim ve öğretimde gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Kur'an'ın mesajlarını insanlara tebliğ etmede öğretim yöntem ve tekniklerinden; anlatım yöntemi, tartışma yöntemi, problem çözme yöntemi, soru-cevap yöntemi, beyin fırtınası yöntemi, örnek olay yöntemi ve gezi-gözlem yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁷³

1.13 Sadık Tekingür, *Kur'an'da Geçen Zihinsel Süreçlere İlişkin Temel Kavramların Din Eğitiminin Bilişsel Hedefleri Açısından Analizi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 279. (Danışman: Recep Uçar)

Düşünme, insanın varlığını içselleştirmesi ve anlaması, kendinden hareketle Allah'ı bilmesi ve tanıması, dünyada varoluşunun nedenlerini görmesi noktasında en önemli eylemdir. Kısaca düşünme olgusu, Allah-alem ve insan arasında ki bağı ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim, insanı daima düşünmeye ve akletmeye yönlendirmektedir. Kur'an'da yer alan tedebbür, teakkul, tefekkür gibi zihinsel düşünme süreçleri bilgi edinme sürecini ifade etmektedir.¹⁷⁴

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Zihinsel/Bilişsel Gelişim Kavramları ve Temel Özellikleri” başlığı altında gelişim, dini gelişim, dengeleme, uyma, deneyim, olgunlaşma gibi zihinsel gelişim kavramları açıklanarak gelişim dönemlerinin temel özellikleri sıralanmıştır. İkinci bölümde; “Kur'an'da Zihinsel/Bilişsel Süreçleri İfade Eden Kavramlar” başlığı altında teakkul, tedebbür, tezekkür vb. kavramlar açıklamıştır.

¹⁷³ Abdulkareem, *Öğretim Strateji ve Yöntemleri Bağlamında Kur'an'da İnsan Davranışını Düzenleyen İlkeler*, 8.

¹⁷⁴ Sadık Tekingür, *Kur'an'da Geçen Zihinsel Süreçlere İlişkin Temel Kavramların Din Eğitiminin Bilişsel Hedefleri Açısından Analizi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 6.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama kullanılmıştır.¹⁷⁵

1.14 Hakan Özkan, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İtaat Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 431. (Danışman: Hamit Er)

İtaat, bireysel ve toplumsal alanda var olan bir olgudur. Günlük hayatta aileye, devlete itaatin yanında İslam dininde Allah'a ve Peygamber'e itaat karşımıza çıkmaktadır. İnsan, yaratılışı gereği temiz bir fitratla günahsız olarak doğmaktadır. İlerleyen süreçle birlikte kişinin bilgisi ve yaşantısı artmaktadır. Bu noktada nefsin terbiye edilmesi ve eğitilmesi için Allah'a itaat şarttır. Kaynağını Kur'an'dan alan din eğitimi, kişinin yaratıcıyı bulması ve itaat etmesi konusunda insanı yönlendirmelidir.¹⁷⁶

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; itaat kavramı genel anlamda ele alınmıştır. İkinci bölümde; Kur'an'da kullanılışı açısından itaat kavramı değerlendirilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise itaat kavramı, din eğitimi açısından incelenmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden dokümantasyon, literatür tarama ve kavram analizi kullanılmıştır.¹⁷⁷

1.15 Ahmet Demirci, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İhanet Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 212. (Danışman: Hamit Er)

İhanet kavramı, hakka aykırı davranmayı ve emanete karşı iki yüzlülüğü ifade etmektedir. İslam'da ihanet, şeytanın Allah'a karşı isyan etmesi ve büyüklenmesi ile başlamıştır. İhanet kavramı Kur'an'da 11 ayette 16 kez geçmektedir. Yüce Allah bu ayetlerde ihanet eden kimselerden hain olarak bahsetmiş, olumsuz insan tiplerine sahip olduklarını belirtmiştir. Kur'an-ı Kerim'de insanın bu duruma düşmesinin sebepleri; nankörlük, doyumsuzluk, kanaatsizlik, inançsızlık, yaratıcıya karşı düşman kesilme ve böbürlenme olarak

¹⁷⁵ Tekingür, *Kur'an'da Geçen Zihinsel Süreçlere İlişkin Temel Kavramların Din Eğitiminin Bilişsel Hedefleri Açısından Analizi*, 4.

¹⁷⁶ Hakan Özkan, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İtaat Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 4.

¹⁷⁷ Özkan, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İtaat Kavramı*, 6.

sıralanmıştır. İhanaetin önüne geçilebilmesi noktasında din eğitimcilerine düşen görev dine ve dindarlara olan güveni sağlamaktır.¹⁷⁸

Din eğitimi açısından ihanet kavramının ele alındığı bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; ihanet kavramı açıklanmıştır. İkinci bölümde; ihanetin sebepleri ve çeşitleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde; ihanet edenlerin vasıfları ve ihanetin karşılığı belirtilmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise din eğitiminin ihanetle mücadelesine yer verilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden tasnif ve veri toplama kullanılmıştır.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Ahmet Demirci, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İhanet Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 186-193.

¹⁷⁹ Demirci, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İhanet Kavramı*, 4.

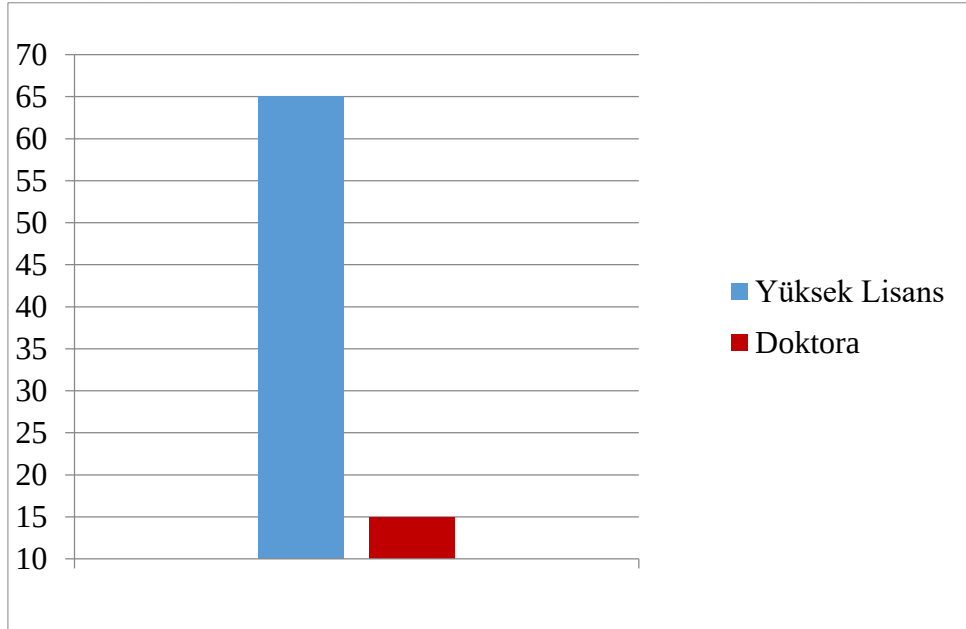
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ ALANINDA KUR’AN MERKEZLİ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR/ BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Türkiye’de din eğitimi alanında ilgili üniversitelerde tamamlanan Kur’an merkezli yüksek lisans ve doktora tezleri ele aldıkları konular ve kullandıkları yöntemler açısından değerlendirilmekte ve grafikler çerçevesinde analizi yapılmaktadır.

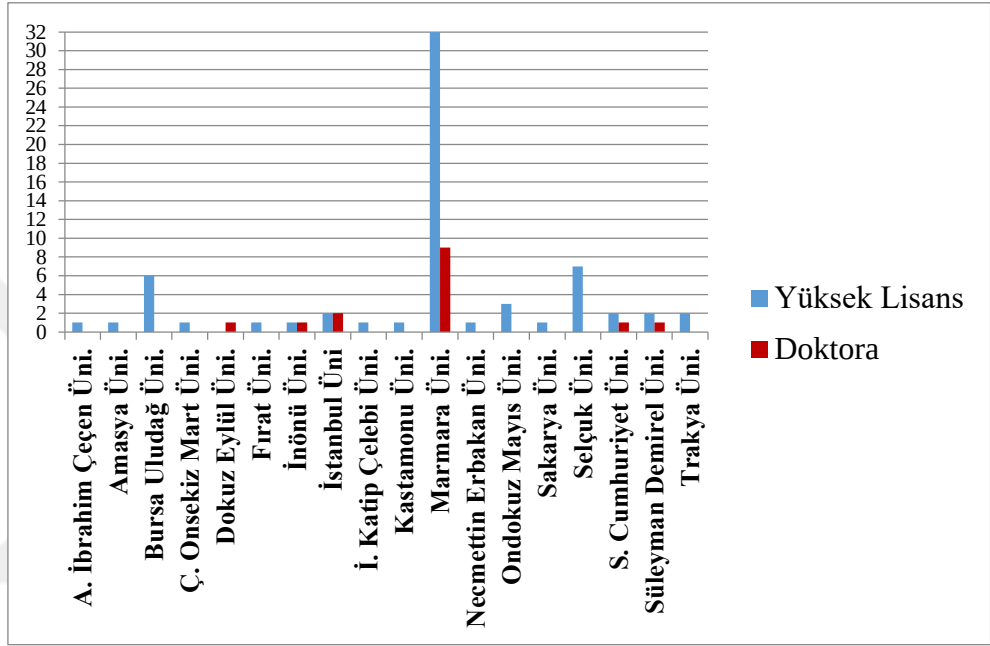
1. Kur’an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Türüne ve Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 1: Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Türlerine Göre Dağılımı

Uusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden elde ettiğimiz verilere göre ülkemizde, Din Eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli 65'i yüksek lisans, 15'i doktora tezi olmak üzere toplam 80 adet lisansüstü tez yapılmıştır.

Grafik 2: Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 2'ye bakıldığında din eğitimi bilim dalında Kur'an merkezli lisansüstü tezler kapsamında;

1. En fazla yüksek lisans tezinin Marmara Üniversitesinde (32 Adet),
2. En az yüksek lisans tezinin ise Ağrı, Amasya, Çanakkale, Fırat, İnönü, İzmir Katip Çelebi, Kastamonu Konya ve Sakarya Üniversitelerinde (1 Adet) yapıldığı anlaşılmaktadır.
3. Marmara (32 Adet), Selçuk (7 Adet) ve Bursa Uludağ (6 Adet) Üniversitelerinde tamamlanan yüksek lisans tezlerinin diğer üniversitelere nazaran sayıca daha çok olduğu tespit edilmiştir.
4. Bununla beraber Dokuz Eylül Üniversitesinde bir adet doktora tezi yapılırken hiç yüksek lisans tezinin tamamlanmamış olduğu görülmektedir.

5. En fazla doktora tezi Marmara Üniversitesinde (9 Adet) yapılırken en az doktora tezinin Dokuz Eylül, İnönü, Sivas Cumhuriyet ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde (1 Adet) yapıldığı anlaşılmaktadır.
6. Bununla beraber Ağrı, Trakya, Amasya, Bursa, Çanakkale, Fırat, İzmir Kâtip Çelebi, Kastamonu, Necmettin Erbakan, Ondokuz Mayıs, Sakarya ve Selçuk Üniversitelerinde konuyla ilgili yüksek lisans tezleri tamamlanmış olmasına karşın hiç doktora tezi yapılmadığı tespit edilmiştir.
7. Genele bakıldığında bahsi geçen üniversitelerin hemen hepsinde yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine oranla sayıca daha fazla olduğu görülmektedir.
8. Din eğitimi alanında Kur'an merkezli yapılan doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerinden sayıca fazla olduğu üniversite yalnızca Dokuz Eylül Üniversitesi'dir.

2. Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Konu Açısından Değerlendirilmesi

Din eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli lisansüstü tezler incelendiğinde en çok çalışılan konuların sırasıyla;

Sure (22 Adet-Vakı'a, Muttaffın, Müminun, Mücadele, Müddessir, Kaf, Kehf, Ahzab, Haşr, Yusuf, Furkan, Yasin, Meryem, İsrâ, Müzemmil, Nur, Münafikun, Kalem, Rahman, Zümer, Hud)

Kavram (21 Adet-Cehennem, Takva, Tabi Olma, Tevekkül, Şeytan, Nefis, Fısk, Tezkiye, Tövbe, Baba, Felah, Hak, Hak/ Batıl, Şirk, Münafıklık, İtaat, İhanet, Şükür, Sevgi, Dua, Zihinsel Kavramlar)

Ayet (6 Adet- Eğitim, İtap, İletişim, Tehdit, Azap Ayetlerini ve İnsan Davranışını Düzenleyen Ayetler)

Kıssa (6 Adet- Karun, Yusuf ile Züleyha ve Diğerleri)

Eğitim (5 Adet-Aile ve Ahlak, Değer, Din-Fıtrat ve İbadet Eğitimi)

Kişi (5 Adet-Hz. Meryem, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Aydın Kişi)

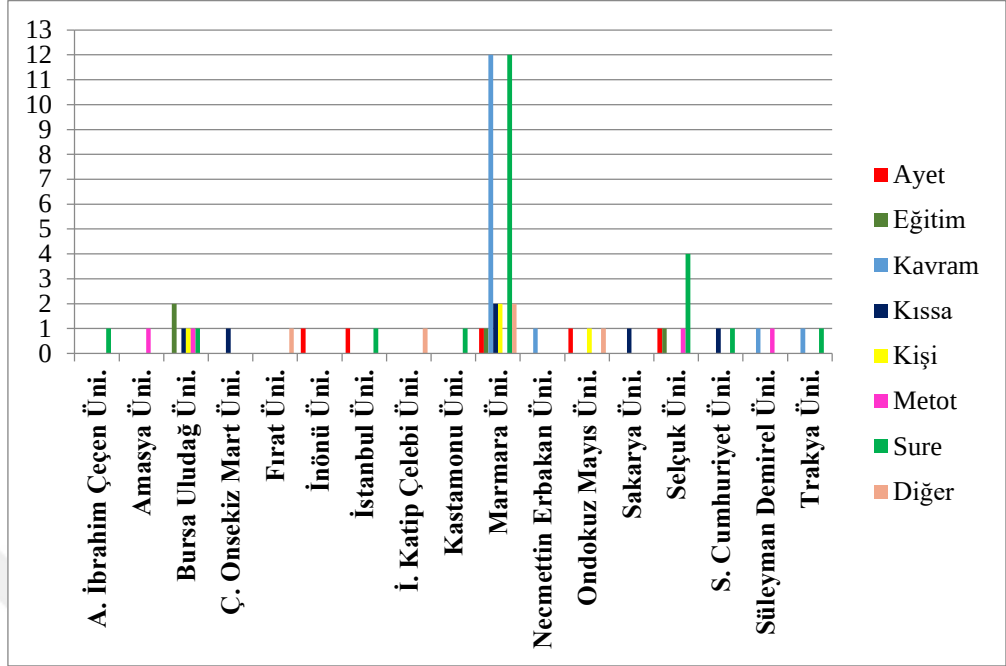
Metot (4 Adet-Teşvik, İnzar, Tartışma Metodu ve Analojik Üslup) olduğu tespit edilmiştir.

Din eğitimi alanında Kur'an merkezli lisansüstü tezler, ele alınan konu ve üniversite açısından incelendiğinde;

1. Marmara, Selçuk, Sivas, Ağrı, Bursa, Trakya, İstanbul ve Kastamonu Üniversitesi bünyesinde "Sure" konulu (22 adet),
2. Marmara, İstanbul, İnönü, Trakya, Necmettin Erbakan ve Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde "Kavram" konulu (21 adet),
3. Marmara, Sivas, Çanakkale, Bursa ve Sakarya Üniversitesi bünyesinde "Kıssa" konulu (6 adet),
4. Marmara, İnönü, Ondokuz Mayıs, Selçuk, İstanbul ve Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde "Ayet" konulu (6 adet),
5. Marmara, Bursa ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi bünyesinde "Kişi" konulu (5 adet),
6. Bursa, Sivas, Marmara ve Selçuk Üniversitesi bünyesinde "Eğitim" konulu (5 adet),
7. Son olarak Selçuk, Bursa, Süleyman Demirel ve Amasya Üniversitesi bünyesinde "Metot" konulu (4 adet) lisansüstü tez çalışması tamamlanmıştır.

Geriye kalan -Kur'an'ın isimleri, duygusal zekâ, Kur'an'da insan ve özellikleri, doğru düşünme, bireysel farklılıklar, Kur'an'ın dünya hayatına bakışı, rehberlik vb. konuları içeren- lisansüstü tezler (11 Adet) ise bu başlıklara dahil edilemeyerek "diğer" başlığı altında toplanmıştır.

Grafik 3: Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

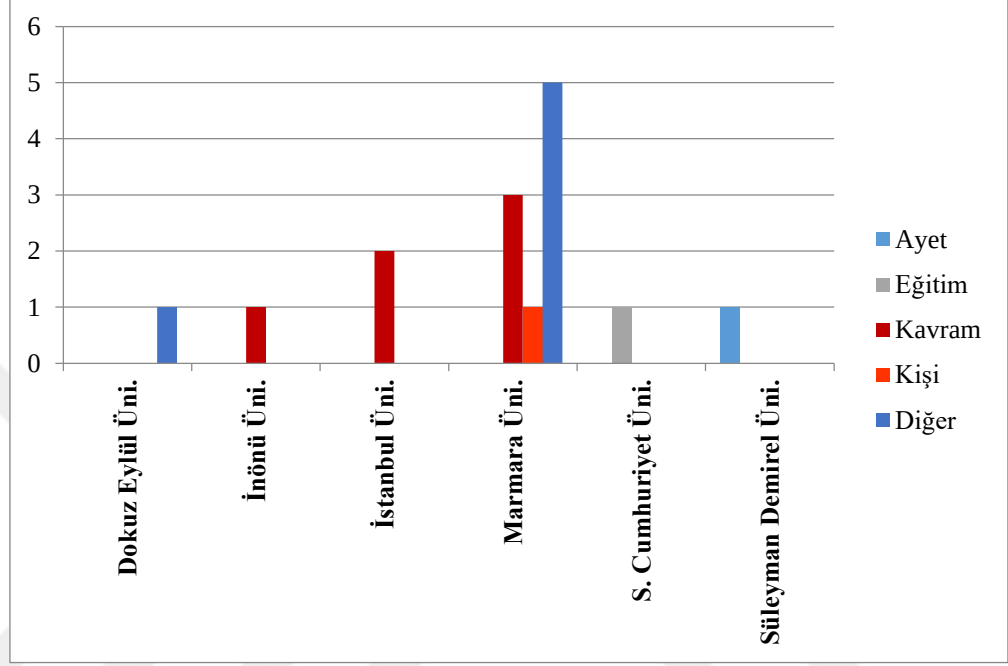
Grafik 3'e bakıldığında din eğitimi bilim dalında tamamlanan Kur'an merkezli yüksek lisans tezleri kapsamında;

1. Marmara Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezleri incelendiğinde konuya dahil ettiğimiz başlıklardan yalnızca metot başlığı ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun dışında ilgili üniversitede ayet (itap ayetleri), eğitim (ibadet eğitimi), kavram (cehennem, takva, tabi olma, tevekkül, hak, hak-batıl, şirk, münafıklık, fısk, baba, felah, tezkiye), kıssa (Karun, Yusuf ile Züleyha), kişi (Hz. Meryem, Aydın kişi) ve sure (Vakıa, Mutaffifin, Müminin, Mücadele, Müddesir, Kaf, Kehf, Ahzab, Haşr, Yusuf, Furkan, Müzzemmil) konuları çalışılmıştır. Kur'an'ın isimleri ve adab-ı muaşeret konuları da yine Marmara Üniversitesi'nde diğer başlığı altında çalışılan konulardan olmuştur.
2. Selçuk Üniversitesi bünyesinde tamamlanan tezlerde ayet (Azap ayetleri), eğitim (Din eğitimi), metot (teşvik metodu) ve sure (Mücadele, Rahman, Zümer, Hud) konularının çalışıldığı görülmüştür. Bu konular dışında kalan ve araştırma kapsamına dahil ettiğimiz kavram, kıssa ve kişi konularında ise herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

3. Bursa Uludağ Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezlerinde eğitim (aile ve ahlak eğitimi), kıssa (Kur'an kıssaları), kişi (Hz. Musa), metot (İnzar metodu) ve sure (İsra) konuları ele alınmıştır. Kavram konusunda ise herhangi bir çalışma bulunamamıştır.
4. Ondokuz Mayıs Üniversitesi yüksek lisans tezlerinde ayet (eğitim ayetleri) ve kişi (Hz. Musa) konularına yer verilmiştir. Bununla beraber diğer başlığı altında değerlendirebileceğimiz insan onuru konusu da bu üniversitede çalışılan konulardan olmuştur.
5. İstanbul Üniversitesi bünyesinde yapılan yüksek lisans tezlerinde ayet (tehdit ayetleri) ve sure (Münafikun) konuları çalışılmıştır.
6. Sivas Cumhuriyet Üniversesinde yapılan yüksek lisans tezlerinde kıssa ve sure (Yasin) konuları işlenmiştir.
7. Süleyman Demirel Üniversitesi yüksek lisans tezlerinde kavram (Dua) ve metot (tartışma metodu) konuları ele alınmıştır.
8. Trakya Üniversitesinde tamamlanan yüksek lisans tezlerinde kavram (sevgi) ve sure (Nur) konuları çalışılmıştır.
9. A. İbrahim Çeçen Üniversitesi bünyesinde yapılan yüksek lisans tezinde sure (Meryem) konusuna yer verilmiştir.
10. Amasya Üniversitesi yüksek lisans tezinde metot (Analojik üslup) konusuna yer verilmiştir.
11. Ç. Onsekiz Mart Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde kıssa konusu işlenmiştir.
12. Fırat Üniversitesinde tamamlanan yüksek lisans tezinde diğer başlığı altına dahil edebileceğimiz Kur'an'da emri bil maruf nehyi anil münker konusu ele alınmıştır.
13. İnönü Üniversitesi bünyesinde tamamlanan yüksek lisans tezinde ayet (iletişim ayetleri) konusu çalışılmıştır.
14. İ. Katip Çelebi Üniversitesi bünyesinde tamamlanan yüksek lisans tezinde diğer başlığı altında dahil edebileceğimiz Kur'an'da insan ve özellikleri konusu çalışılmıştır.
15. Kastamonu Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde sure (Kalem) konusu ele alınmıştır.
16. Necmettin Erbakan Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde kavram (şükür) konusuna yer verilmiştir.

17. Sakarya Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde kıssa (Kur'an kıssaları) konusu işlenmiştir.

Grafik 4: Doktora Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 4'e bakıldığında din eğitimi bilim dalında tamamlanan Kur'an merkezli doktora tezleri kapsamında;

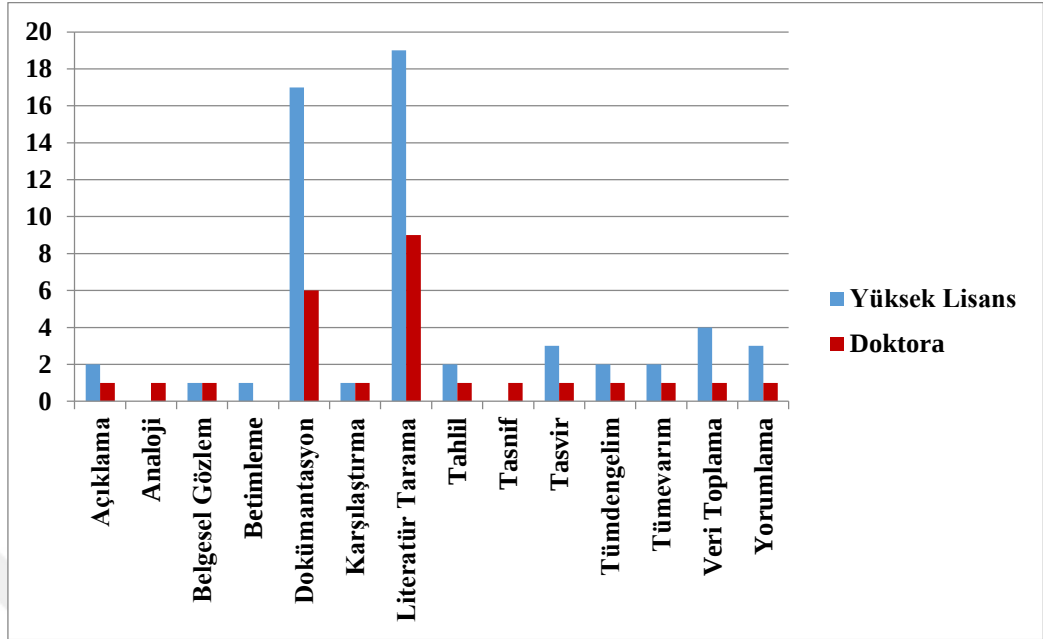
1. Marmara Üniversitesinde yapılan doktora tezlerinde kavram (Şeytan, Nefis, Tövbe) ve kişi (Hz. İbrahim) konuları çalışılmıştır. Bununla beraber diğer başlığı altında yer alan 'Kur'an'ın dünya hayatına bakışı, bireysel farklılıklar, Kur'an'da Firavun tipolojisi, rehberlik ve Kur'an'da doğru düşünme' konuları ile ilgili de tez çalışmaları yapılmıştır. İlgili üniversitede ayet, eğitim, kıssa, metot ve sure konularında yüksek lisans çalışmaları yapılmasına karşın bu konularla ilgili herhangi bir doktora çalışmasına rastlanmamıştır.
2. İstanbul Üniversitesinde tamamlanan doktora tezlerinde yalnızca kavram (itaat, ihanet) konuları çalışılmıştır.

3. İnönü Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde yalnızca kavram (Kur'an'da geçen zihinsel süreçlere ilişkin temel kavramlar) konusu ele alınmıştır.
4. Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde yalnızca eğitim (değer eğitimi) konusu çalışılmıştır.
5. Süleyman Demirel Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde ayet (Kur'an'da insan davranışını düzenleyen ilkeler ilgili ayetler) konusu işlenmiştir.
6. Dokuz Eylül Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde diğer başlığı altında Kur'an'da duygusal zeka konusu ele alınmıştır.

3. Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yöntem Açısından Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında olan lisansüstü tezler incelendiğinde tamamında nitel yöntemin kullanıldığı tespit edilmiş, nicel veya karma yöntemin kullanıldığı bir çalışmaya ulaşılammıştır. Bu sebeple grafikler, ilgili tezlerde kullanılan nitel araştırma tekniklerinden olan; literatür tarama, dokümantasyon, veri toplama, karşılaştırma, yorumlama, tümdengelim, tümevarım, tasnif, tahlil, tasvir, belgesel gözlem, açıklama, betimleme ve analogi yöntemleri çerçevesinde yapılacaktır.

Grafik 5: Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yöntemlerine Göre Dağılımı

Din eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli yüksek lisans tezleri, kullanılan yöntem açısından incelendiğinde nitel araştırma tekniklerinden;

1. Literatür tarama yönteminin 19 adet tezde,
2. Dokümantasyon yönteminin 17 adet tezde,
3. Veri toplama yönteminin 4 adet tezde,
4. Yorumlama ve Tasvir yöntemlerinin 3 adet tezde,
5. Tümdengelim, Tümevarım, Açıklama ve Tahlil yöntemlerinin 2 adet tezde,
6. Son olarak Karşılaştırma, Betimleme ve Belgesel Gözlem yöntemlerinin birer tezde kullanıldığı anlaşılmaktadır.
7. Doktora tezlerinde kullanılan Tasnif ve Analoji yöntemlerinin hiçbir yüksek lisans tezinde kullanılmamış olması dikkat çekmektedir.

Din eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli doktora tezleri, kullanılan yöntem açısından incelendiğinde ise nitel araştırma tekniklerinden;

1. Literatür tarama yönteminin 9 adet tezde,
2. Dokümantasyon yönteminin 6 adet tezde,

3. Veri Toplama, Karşılaştırma, Yorumlama, Tümdengelim, Tümevarım, Tasvir, Belgesel Gözlem, Açıklama, Tasnif ve Analoji yöntemlerinden birer adet tezde kullanıldığı anlaşılmaktadır.
4. Son olarak yüksek lisans tezlerinde kullanılan Tahlil ve Betimleme yöntemlerinin hiçbir doktora tezinde kullanılmamış olması dikkat çekmektedir.

Araştırma sonucuna göre yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok kullanılan nitel araştırma yöntemlerinin; literatür tarama ve dokümantasyon yöntemleri olduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen bu yöntemler bazı tezlerde tek başına kullanılırken bazı tezlerde birlikte kullanılmıştır. Bununla beraber araştırma kapsamında bulunan tezler yöntem açısından incelendiğinde 80 tezden 54'ünde kullanılan nitel araştırma yöntemi belirtilmişken, kalan 26 tezde –nitel araştırma tekniğinin kullanıldığı anlaşılmamasına karşın- kullanılan yöntem ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

SONUÇ

Türkiye’de din eğitimi alanında Marmara, İstanbul, İnönü, Selçuk, Necmettin Erbakan, Amasya, Sivas, Süleyman Demirel, Trakya, Ağrı, Çanakkale, İzmir Kâtip Çelebi, Ondokuz Mayıs, Dokuz Eylül, Sakarya, Fırat ve Bursa Uludağ Üniversiteleri’nde tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezlerin konu ve yöntem açısından incelendiği bu çalışmada 65’i yüksek lisans, 15’i doktora tezi olmak üzere toplam 80 tez çalışması ele alınmıştır. Bu araştırmanın temel amaçları; din eğitimi alanında Kur’an merkezli tezleri bütüncül olarak ortaya koymak ve alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacıların ilgili konunun eksik yönlerini görmelerini sağlayarak özgün çalışmalar yapmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda çalışmada ilgili tezler yapıldıkları üniversitelere, işledikleri temel konulara ve kullandıkları yöntemlere göre değerlendirilerek grafikler çerçevesinde analiz edilmiştir.

Din Eğitimi alanında yapılan Kur’an merkezli lisansüstü çalışmaların tez türüne ve üniversitelere göre dağılımında elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Türkiye’de din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezler başlığına dahil edebileceğimiz 65’i yüksek lisans 15’i doktora tezi olmak üzere toplam 80 adet lisansüstü tez tespit edilmiştir.
- İlgili alanda en fazla yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi’nde (39 Adet), en az yüksek lisans tezi ise Ağrı, Amasya, İnönü, İzmir Kâtip Çelebi, Sakarya, Fırat, Konya Necmettin Erbakan, Kastamonu ve Çanakkale Üniversitelerinde (1 Adet) yapılmıştır.
- Konuyla ilgili doktora çalışması bulunmasına rağmen yüksek lisans çalışması yapılmayan tek üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi’dir.
- İlgili alanda en fazla doktora tezi, Marmara Üniversitesi’nde (9 Adet), en az doktora tezi ise Sivas, Dokuz Eylül, İnönü ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde (1 Adet) yapılmıştır.
- Doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerinden sayıca fazla olduğu tek üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi’dir. Diğer üniversitelerin tamamında yüksek lisans tezleri doktora tezlerinden sayıca fazladır.

Din Eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli lisansüstü çalışmaların konularına göre dağılımında elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Din eğitimi alanında ilgili üniversitelerde tamamlanan Kur'an merkezli lisansüstü tezlerde işlenen konular çoktan aza doğru sırasıyla; Sure (22 Adet), Kavram (21 Adet), Ayet (6 Adet), Kıssa (5 Adet), Eğitim (5 Adet), Kişi (5 Adet) ve Metot (4 Adet) şeklindedir. Ayrıca tez kapsamına giren fakat bu konu başlıklarına dahil edilemeyen; Kur'an'ın isimleri, duygusal zekâ, Kur'an'da insan ve özellikleri, doğru düşünme, bireysel farklılıklar, Kur'an'ın dünya hayatına bakışı, rehberlik vb. konuları ele alan çalışmalar da mevcuttur.
- Sure konulu tezler incelendiğinde; Kur'an'da yer alan 114 sureden yalnızca 21'inin çalışmalara alındığı görülmüştür. Mücadele Suresi iki ayrı çalışmada konu olarak seçilmiştir.
- Belirli ayetleri konu alan altı çalışma; iletişim, itap, eğitim, tehdit, azap ve insan davranışlarını düzenleyen ayetler konusunda yapılmıştır.
- Kıssa konulu tezlerde yalnızca Karun Kıssası ve Yusuf ile Züleyha Kıssası özel olarak ele alınmış, kalan dört çalışma genel olarak kıssalarla ilgili yapılmıştır.
- Eğitim konusunda yapılan beş çalışma; Aile, Ahlak, Din-Fıtrat, Değer ve İbadet Eğitimi konularında yapılmıştır.
- Kişi konusunda yapılan beş çalışmanın ikisi Hz. Musa, diğerleri ise Hz. Meryem, Hz. İbrahim ve Aydın kişinin özellikleri ile ilgili yapılmıştır. Bu noktada eğitim ile amaçlanan pozitif davranışların bireye kazandırılması hususunda bizlere ışık tutan ve hayatımıza yön veren Hz. Muhammed, Hz. İsmail, Hz. Yusuf gibi peygamberler hakkındaki çalışmaların sayısının artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.
- Yöntem ile ilgili yapılan çalışmalarda Kur'an'da yer alan teşvik, inzar, analogi ve tartışma yöntemi ele alınmıştır. Genelde eğitim özelde ise din eğitiminde kullanılan yöntemlerin asıl kaynağı Kur'an ve hadislerdir. Kur'an ve hadisler incelendiğinde ilahi eğitim sürecinde kullanılan ve insan hayatını düzene sokan çok çeşitli yöntemlerin olduğu görülmektedir. Din eğitimi öğretim programları ve süreçlerinde kullanılan bu yöntemler öğrenim sürecine istendik yönde katkı sağlamaktadır. Bu nedenle Allah'ın

ve Hz. Peygamber'in insanı eğitmede kullandığı yöntemleri merkeze alan çalışmaların dört adetle sınırlı olması alandaki eksikliğe işaret etmektedir.

Din Eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli lisansüstü çalışmaların yöntemlerine göre dağılımında elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Araştırmaya dahil edilen lisansüstü tezler incelendiğinde tezlerin tamamında nitel araştırma tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiş, nicel veya karma yöntemle oluşturulan bir teze rastlanmamıştır.
- Yüksek lisans ve doktora tezleri yöntem açısından birlikte değerlendirildiğinde en fazla kullanılan nitel araştırma yöntemlerinin literatür tarama (28 Adet) ve dokümantasyon (23 Adet) olduğu tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak veri toplama, karşılaştırma, yorumlama, tümdengelim, tümevarım, tasvir, tahlil, belgesel gözlem, açıklama, betimleme, tasnif ve analogi yöntemleri de kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle;

- Kur'an merkezli lisansüstü tezlerin sayıca az olması, alandaki çalışmaların henüz yeterli düzeye ve çeşitliliğe ulaşmadığını göstermektedir. Bu durumun yüksek lisans tezlerine oranla az yapılan doktora tezlerinde daha çok olduğu tespit edilmiştir.
- İnsanları ve toplumları eğiterek benlik duygusunu kazandıran, onların hayatına yön veren ve yol gösteren ilahi kitap Kur'an-ı Kerim'in eğitim metodunun tam anlamıyla anlaşılamamış olması din eğitiminde insanı eğitme ve geliştirme noktasında çeşitli eksiklerin varlığına sebep olmaktadır.
- Çalışılan konuların grafiklerde ifade edildiği şekilde belirli üniversitelerde belirli danışmanlar öncülüğünde yapılmış olması dikkat çekmektedir. Türkiye'de yer alan İlahiyat Fakülteleri'nin Din Eğitimi bilim dallarında bu ve benzeri Kur'an'ı merkeze alan çalışmaların çeşitliliğinin ve üniversite farklılıklarının artırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Altaş, Nurullah. “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*. Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2. Basım, 2012.
- Bayraklı, Bayraktar. *İslam’da Eğitim*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 9. Basım, 2012.
- Bayraklı, Bayraktar. *Kur’an’da Değişim, Gelişim ve Kalite Kavramları*. İstanbul: MUIFAV Yay., 1. Basım, 1999.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Ankara İlahiyat Fakültesi Yayınlar, 1. Basım, 1988.
- Bilgin Beyza –Selçuk Mualla. *Din Öğretimi*. Ankara: Gün Yayıncılık, 1. Basım, 1997.
- Bırışik, Abdülhamit. *İslama Giriş: Gençliğin İslam Bilgisi*. Ankara: DİB Yay., 2. Basım, 2007.
- Bırışik, Abdulhamit. “Kur’an”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (Erişim 2002). <https://islamansiklopedisi.org.tr/kuran#1>
- Canatan, Kadir (ed.)- Tekin, Mustafa (ed.). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Bilay Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Baskı, 1996.
- Draz, Abdullah. *Din ve Allah İnancı*, çev. Akif Nuri. İstanbul: Çığır Yayınları, 1978.
- Keyifli, Şükrü. “Eğitim ve Din Eğitimi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2013), 103-126. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/46889>
- Oğuzhan, A. Ferhan. *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, 1981.
- Oy, Kenan. *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Emri Bil Maruf ve Nehyi Anil Münker*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 9. Basım, 2020.
- Özdemir, Ahmet. “Kur’an Merkezli Din Eğitimi”, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2015/5 (Ekim 2015), 138. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb/issue/34517/381670>
- Özdemir, Metin. *İslam İnanç Esasları*. Ankara: Bilay Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Öztürk, Mehmet Fatih. *Mücadele Suresi’nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Saruhan, Müfit Selim. “Kur’an’da Din Ahlakı”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 3/8 (Haziran 2000), 32. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/da/issue/4445/61252>
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 9. Basım, 2005.
- Tümer, Günay. “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 1994). <https://islamansiklopedisi.org.tr/din#1-genel-olarak-din>

Yüksek Lisans Tezleri

- Akakuş, Recep. *Din Eğitimi Açısından Kehf Suresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Akkoyun, Resül. *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Aşıkkutlu, Fatih Mehmet. *Kur'an'da İbadet Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Atım, Ahmet. *H. Musa Kıssalarının Din Eğitimi Açısından Değeri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, 2010.
- Avanoğlu, Hatice. *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Avcı, Ahmet. *Din Eğitimi Açısından Yusuf Suresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Aydın, Kerim. *Din Eğitimi Açısından İsrâ Suresi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Boyras, Adile. *Kur'an-ı Kerim'de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Büyükbıngöl Yağcı, Ayşegül. *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf ile Züleyha Kıssası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Coşkun, Bilal. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Çavdar, Hatice. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Aydın Kişi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çevik Yavaş, Sümeyye Sultan. *Din Eğitiminde Mücadele Suresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Dağ, Nurullah. *Kur'an'da Felah Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Demirci, Ahmet. *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Demirci, Ramazan. *Müzzemmil Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Demirlek, Hacı Ali. *Kur'an-ı Kerim'de Teşvik ve Sakındırma Metodu*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Duran, Şamil. *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Eğri, Tuba Şimşek. *Hud Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Eroğlu, Cemil. *Meryem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

- Ertu, Abdullah. *Kur'an'da Dua Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Ertürk, İdris. *Rahman Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Güler, Medine Beyza. *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından ne çıkan Değerler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gündüz, Turgay. *Kur'an'da İnzar Metodu ve Eğitsel Değer*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Güneşdoğdu, Erkan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki Analogik slup*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Güngör, Ömer Faruk. *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Eğitimi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Günler, Serdar. *M'minun Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Gürel, Ramazan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münafıklık Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Ibragimov, Farman. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre "kr" Kavramı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- İşicık Şimşir, Şeyma. *Zümer Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- İlgin, Fatma. *Kur'an'da Sevgi Kavramının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kaan, Tuğba. *Din Eğitimi Açısından Kaf Suresi'nin Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Karadağ Aylanç, Kezban. *dab-ı Muşeret Açısından Din Eğitimine Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Karataş, Meryem. *Değerler Eğitimi Açısından Kur'an'da İnsan Onuru*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Kaygusuz, Sebahattin. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fisk Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Kılıç, Sibel. *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kömürcü, zlem. *Kur'an-ı Kerim'in İsimlerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Küçük, Rumeysa. *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası atışma özme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kyendyebai, Syerikjan. *İtap Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Odabaş, Paşa. *Kur'an'daki Azap Ayetlerinin Vaaz ve İrşatta Kullanılmasının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

- Okumuşlar, Muhiddin. *Kur'an'a Göre Din Fıtrat Eğitim İlişkisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Oy, Kenan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Emr-i Bi'l Ma'ruf ve Nehy-i Anil Münker*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Öğretici, Yusuf Ziya. *Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Hak Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Öztürk, Mehmet Fatih. *Mücadele Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Öztürk, Necla. *Kur'an-ı Kerim'de Baba Kavramı ve Din Eğitiminde Baba-Çocuk İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Port, Zeynep. *Kur'an'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Sancak, Seyyid. *Haşr Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Saygılı, Musa. *Kur'an'da Cehennem Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Solmaz, Rabiye. *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Sünnette Tevekkül Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Soyudoğru Mücahit, Gülizar. *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Süt, Ayşe. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hak ve Batıl Kavramları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Şahin, Yasemin. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'e göre Takva Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Şahinoğlu, Seyfullah. *Kur'an-ı Kerim'deki Tehdit Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Şen, Mesut. *Furkan Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Önemi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Teker, Soner. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim Kıssaları*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Tekin, Sümeyra. *Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2008.
- Topcu, Mahmut. *Münafikûn Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Turpcu, Betül. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Yıldırım, Lokman. *Kur'an-ı Kerim'de Geçen Eğitimle İlgili Ayetlerin Bazı Çağdaş Müfessirlere Göre Yorumu*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Yıldız, Tuba. *Nur Suresi'nde Geçen İfk hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Yılmaz, Asiye. *Kur'an'daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- Yılmaz, Elif. *Müddesir Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yılmaz, Macit. *İslam Ahlak Eğitiminde Kur'an Kıssaları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Yılmaz, Mücahit. *Vakı'a Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yılmaztürk, Emine Tuba. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Tabi Olma Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Zengin, Mahmut. *Din Eğitimi Açısından 'Karun Kıssası' Işığında İnsanın Özellikleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Doktora Tezleri

- Abdulkareem, Mahmood Mohammed A. *Öğretim Strateji ve Yöntemleri Bağlamında Kur'an'da İnsan Davranışını Düzenleyen İlkeler (Örnek Ayetler)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Aktaş, Hamza. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Nefis Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Bulat, Elif. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Şeytan Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Demirci, Ahmet. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İhanet Kavramı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Dirimeşe, Erdem. *Din Eğitiminin Amaçları Açısından Kur'anda Duygusal Zekâ*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Emanet, Sare. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Tövbe-İstiğfarın Süreç ve Yapıları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Gürel, Ramazan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim(a.s.)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Gürer, Banu. *Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Kocaman, Kasım. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Müftüoğlu, Mehmet. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Doğru Düşünme*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Özkan, Hakan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İtaat Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Sancak, Seyyid. *Süreç, Yapılaşma ve Model Bağlamında Kur'an'da Firavun Tipolojisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Tekingür, Sadık. *Kur'an'da Geçen Zihinsel Süreçlere İlişkin Temel Kavramların Din Eğitiminin Bilişsel Hedefleri Açısından Analizi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Türk, Esra. *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.

Uğur Koca, Bülent. *Değerlerin Felsefi ve Kur 'ani Temelleri ve Eğitimi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

